

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародної економіки**

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА «МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 051 «Економіка»

Форма навчання: денна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «Інноваційне підприємництво у парадигмі техноглобалізму»

здобувача Мошинського Михайла Ростиславовича

Науковий керівник: д.е.н., доцент Шлапак А. В.

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною
комісією з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Столярчук Я. М.

Київ 2023

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет міжнародної економіки і менеджменту

Кафедра міжнародної економіки

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	05 Соціальні та поведінкові науки
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	051 «Економіка»

ПОГОДЖЕНО
Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

_____
Л. І. Цимбал

« ____ » _____ 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

_____
Я. М. Столярчук

« ____ » _____ 2023 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Мошинському Михайлу Ростиславовичу

_____ очної (денної) _____ форми навчання
очної (денної), заочної, дистанційної

на тему: «Інноваційне підприємництво у парадигмі техноглобалізму»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «20» червня 2023 р. № 851-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах: вітчизняної та зарубіжної науково-методичної, статистичної та періодичної літератури, офіційних ресурсів мережі Internet, офіційних звітів Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, статистичної бази даних CEIC Data, статистичних досліджень Ukrstat.

План кваліфікаційної магістерської роботи

- Розділ 1** Теоретико-методологічні засади дослідження інноваційного підприємництва: техноглобалізаційний вимір
- Розділ 2** Глобальні детермінанти розвитку інноваційного підприємництва
- Розділ 3** Стратегічні пріоритети розбудови інноваційного підприємництва в Україні

Об'єкт дослідження:	закономірності і тренди розвитку інноваційних процесів у сучасній світогосподарській системі.
Предмет дослідження:	умови, чинники та механізми інноваційного підприємництва в умовах технологічної глобалізації.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	розкриття теоретико-методологічних засад дослідження інноваційного підприємництва через призму техноглобалізаційного виміру комплексний аналіз його глобальних імперативів, а також обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку інноваційного підприємництва в Україні.

Конкретні завдання, які студент повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1: розкрити економічну сутність процесів технологічного глобалізму, конкретизувати сучасні фактори його розвитку і структурної динаміки; ідентифікувати природу та функції інноваційного підприємництва; а також дати комплексну характеристику рушійним силам та векторній спрямованості його техноглобалізаційних трансформацій.

У розділі 2: розкрити вплив інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток; визначити місце і роль малого бізнесу у сучасній структурній динаміці інноваційного підприємництва; а також комплексно охарактеризувати державно-приватне партнерство в якості важливого драйвера розвитку інноваційного підприємництва.

У розділі 3: дати комплексну оцінку сучасному стану та кількісно-якісних параметрів розвитку інноваційного підприємництва України; обґрунтувати ключові напрями розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва.

Завдання підготував науковий керівник

_____
(підпис)
« ____ » _____ 20__ р.

А.В. Шлапак
(ініціали, прізвище)

Завдання одержав здобувач

_____
(підпис)
« ____ » _____ 20__ р.

М.Р.Мошинський
(ініціали, прізвище)

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 95 сторінок, 13 таблиць, 19 рисунків, список літератури складається з 98 найменувань.

«Інноваційне підприємництво у парадигмі техноглобалізму»

Об'єктом дослідження є закономірності і тренди розвитку інноваційних процесів у сучасній світогосподарській системі.

Предметом дослідження є умови, чинники та механізми інноваційного підприємництва в умовах технологічної глобалізації.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є розкриття теоретико-методологічних засад дослідження інноваційного підприємництва через призму техноглобалізаційного виміру комплексний аналіз його глобальних імперативів, а також обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку інноваційного підприємництва в Україні.

Для реалізації поставленої мети у дипломній роботі поставлено такі конкретні завдання:

- розкриття сутності техноглобалізму та факторів його розвитку;
- визначення економічної природи та функцій інноваційного підприємництва;
- комплексна характеристика техноглобалізаційних трансформацій інноваційного підприємництва;
- розкриття впливу інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток;
- визначення місця малого бізнесу у сучасній структурній динаміці інноваційного підприємництва;
- ідентифікація державно-приватного партнерства як важливого драйвера розвитку інноваційного підприємництва;
- комплексна оцінка сучасного стану та кількісно-якісних параметрів розвитку інноваційного підприємництва України;
- обґрунтування ключових напрямів розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва.

За результатами роботи сформульовано практичні рекомендації щодо розбудови в Україні системи інноваційного підприємництва.

Рік виконання дипломної роботи: 2023 рр.

Рік захисту роботи: 2023 р.

Відгук
на кваліфікаційну магістерську роботу здобувача факультету
міжнародної економіки і менеджменту освітньо-професійної програми
«Міжнародна економіка» Мошинського Михайла Ростиславовича
на тему: «Інноваційне підприємництво у парадигмі техноглобалізму»

1. Актуальність теми: обумовлена потужним впливом інноваційного підприємництва на постіндустріалізацію глобальної економічної системи, а відтак – необхідністю комплексного дослідження механізмів його розвитку у контексті імплементації в Україні апробованого у світовій господарській практиці інструментарію його розбудови.

2. Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи: у роботі автором розкрито сутнісний зміст процесів технологічного глобалізму, визначено його рушійні сили, ідентифіковано фактори його розвитку та векторну спрямованість у сучасних умовах.

3. Наявність самостійних розробок автора: автор системно розкрив вплив інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток; а також дав комплексну оцінку ролі і місця малого інноваційного бізнесу у постіндустріалізації глобального економічного розвитку.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій: висновки і рекомендації роботи можуть слугувати методологічною базою при розробленні національної стратегії України у сфері розбудови інноваційного підприємництва та впровадження інструментів державно-приватного партнерства його підтримки.

5. Наявність недоліків: в якості недоліку роботи слід відзначити недостатню увагу автора до питання щодо використання інтеграційних механізмів Угоди про асоціацію між Україною і ЄС у розбудові у нашій державі ефективної моделі інноваційного підприємництва.

6. Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК: робота виконана на високому теоретичному і методологічному рівнях, відповідає усім нормативним вимогам, що висуваються до кваліфікаційних магістерських робіт та допускається до захисту перед Екзаменаційною комісією з попередньою оцінкою 46 балів.

Науковий керівник: професор кафедри міжнародної економіки, д.е.н., доцент

Шлапак А. В.

«27» листопада 2023 р.

РЕЦЕНЗІЯ
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача вищої освіти Мошинського Михайла Ростиславовича
на тему: «Інноваційне підприємництво у парадигмі техноглобалізму»

Актуальність теми рецензованої кваліфікаційної магістерської роботи обумовлена фундаментальними процесами трансформації світогосподарської системи, яка у глобальних умовах характеризується домінуючим впливом інноваційного підприємництва на процеси її постіндустріалізації. Виходячи з цього, актуалізується проблема щодо комплексного дослідження місця і ролі інноваційного підприємництва в економічній системі різних держав і регіонів, а також дослідження механізмів та інструментів його реалізації. Це обумовило вибір теми кваліфікаційної магістерської роботи, її мету, об'єкт і предмет.

У кваліфікаційній магістерській роботі розкрито економічну сутність процесів технологічного глобалізму та конкретизовано сучасні фактори його розвитку і структурної динаміки. На основі ідентифікації природи та функцій інноваційного підприємництва дано комплексну характеристику його рушійним силам та векторній спрямованості.

Значну увагу у роботі присвячено комплексному аналізу впливу інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток; а також визначенню місця і роль малого бізнесу у сучасній структурній динаміці інноваційного підприємництва. Заслуговує на неабияку наукову увагу комплексна характеристика механізмів державно-приватного партнерства як важливого рушія розвитку інноваційного підприємництва у глобальних умовах.

Окремий розділ кваліфікаційної магістерської роботи присвячений комплексному аналізу сучасного стану та кількісно-якісних параметрів розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва, а також обґрунтуванню ключових напрямів розбудови в Україні його ефективної моделі у контексті реалізації національних економічних інтересів нашої держави. Саме це й визначає практичну значимість висновків і рекомендацій рецензованої роботи.

Робота виконана на високому теоретичному рівні, відповідає усім вимогам, що висуваються до кваліфікаційних магістерських робіт, та рекомендується до захисту перед Екзаменаційною комісією.

Доцент кафедри
 міжнародного обліку і аудиту
 Київського національного
 економічного університету
 імені Вадима Гетьмана,
 к.е.н., доцент

 Андрій ПОПЛЮЙКО

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕХНОГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР	7
1.1. Сутність техноглобалізму та фактори його розвитку	7
1.2. Економічна природа та функції інноваційного підприємництва	17
1.3. Техноглобалізаційні трансформації інноваційного підприємництва	29
РОЗДІЛ 2. ГЛОБАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА	36
2.1. Вплив інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток	36
2.2. Малий бізнес у сучасній структурній динаміці інноваційного підприємництва	48
2.3. Державно-приватне партнерство як важливий драйвер розвитку інноваційного підприємництва	58
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗБУДОВИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	70
3.1. Сучасний стан та кількісно-якісні параметри розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва	70
3.2. Ключові напрями розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва	80
ВИСНОВКИ	90
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96

ВСТУП

Актуальність теми. Глобальний етап світогосподарського розвитку характеризується у першій чверті ХХІ ст. двома діаметрально спрямованими його тенденціями: з одного боку, фундаментальними трансформаціями інноваційних систем різних держав та пануючого у національних економіках технологічного способу виробництва, системним впровадженням піонерних досягнень науково-технічного прогресу в усіх сферах людської життєдіяльності; а з другого – наростаючими диспропорціями і асиметріями світового інноваційного прогресу та не баченим раніше загостренням усього спектру економічних і політичних суперечностей на інтернаціональному рівні. За таких умов конкурентний статус держав у системі міжнародного поділу праці визначальною мірою детермінується як ефективним функціонуванням реального сектору економіки, так і рівнем сприйнятливості національних суб'єктів господарювання до інновацій, а також наявними ресурсними можливостями їх своєчасного генерування і масового впровадження.

Як свідчить міжнародна господарська практика, інноваційний компонент національних економік з другої половини ХХ ст. не тільки стає матеріальним базисом технологічної незалежності держав, високої динаміки їх макроекономічного зростання, максимального захисту національних інтересів від ендогенних та екзогенних загроз, але й надає потужний імпульс подальшого конкурентного розвитку держав у глобальних координатах. Одним з ключових компонентів їх науково-технічного прогресу є розгалужена та ефективно функціонуюча система інноваційного підприємництва, яка сприяє глибоким структурним трансформаціям усіх сфер національних економік та людської життєдіяльності. Це пояснюється тим, що усі етапи світогосподарського розвитку нерозривно пов'язані з технологічним прогресом, за якого кожен новий щабель соціально-економічного розвитку міжнародної економічної системи завжди спирається на науково-технічні

революції. Вони кардинально змінюють характер економічної діяльності та систему суспільного відтворення, актуалізуючи питання щодо реалізації державами і їх групами ефективних інноваційних політик.

Що стосується України, то і вона нагально потребує на сьогодні впровадження апробованих у міжнародній практиці механізмів та інструментів інноваційного підприємництва у контексті повоєнного відновлення національної економіки на науково-технічних засадах. Наголосимо, що саме Угода про асоціацію між нашою державою і Європейським Союзом формує якісно нові джерела розбудови національної інноваційної системи.

Серед наукових праць, котрі містять найбільш повне дослідження проблематики глобального економічного розвитку, технологічної глобалізації, рушійних сил світового науково-технологічного прогресу, домінуючих корпоративних стратегій і бізнес-моделей інноваційного розвитку компаній і фірм, інноватизації економік країн і регіонів, слід відзначити роботи С. Аблова, Л. Антонюк, А. Арори, Ю. Бажала, М. Боруша, В. Вергуна, В. Зянько, Р.Кантильона, В. Кохена, Д. Лук'яненка, А. Меддісона, А. Поручника, Г. Сарі, Л. Туроу, О. Шниркова, Р. Хайлбронера, А. Чухна, В. Якубовського та багатьох інших учених. Разом з тим, потребують комплексних досліджень питання щодо розкриття місця і ролі інноваційного підприємництва в економічній системі різних держав і регіонів, а також дослідження механізмів та інструментів його реалізації.

Об'єктом дослідження є закономірності і тренди розвитку інноваційних процесів у сучасній світогосподарській системі.

Предметом дослідження є умови, чинники та механізми інноваційного підприємництва в умовах технологічної глобалізації.

Метою кваліфікаційної магістерської роботи є розкриття теоретико-методологічних засад дослідження інноваційного підприємництва через призму техноглобалізаційного виміру комплексний аналіз його глобальних

імперативів, а також обґрунтування стратегічних пріоритетів розвитку інноваційного підприємництва в Україні.

Для реалізації поставленої мети у дипломній роботі поставлено такі конкретні завдання:

- розкриття сутності техноглобалізму та факторів його розвитку;
- визначення економічної природи та функцій інноваційного підприємництва;
- комплексна характеристика техноглобалізаційних трансформацій інноваційного підприємництва;
- розкриття впливу інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток;
- визначення місця малого бізнесу у сучасній структурній динаміці інноваційного підприємництва;
- ідентифікація державно-приватного партнерства як важливого драйвера розвитку інноваційного підприємництва;
- комплексна оцінка сучасного стану та кількісно-якісних параметрів розвитку інноваційного підприємництва України;
- обґрунтування ключових напрямів розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємства.

Методи дослідження. Кваліфікаційна магістерська робота базується на використанні принципу єдності теорії і практики, прогнозуванні розвитку економічних процесів на основі методу наукової абстракції. Для досягнення мети і розв'язання завдань дипломної роботи були використані наступні методи наукового дослідження: діалектичний метод, системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ, аналіз та синтез, метод кількісного та якісного порівнянь, метод експертних оцінок та прогнозний, а також статистичний та графічний методи.

Джерельною та статистичною базою кваліфікаційної магістерської роботи є монографічні дослідження вітчизняних і зарубіжних економістів з

проблематики глобального економічного розвитку, технологічної глобалізації, інноваційного підприємництва; матеріали й аналітичні звіти Групи Світового банку, ОЕСР, МВФ; статистичні дані Державної служби статистики України та ін.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА: ТЕХНОГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

1.1. Сутність техноглобалізму та фактори його розвитку

Перша чверть XXI ст. характеризується фундаментальними структурними трансформаціями світового господарства, котрі набувають свого концентрованого вираження насамперед у поглибленні міждержавної і міжрегіональної взаємодії у науково-технологічній сфері. Даний процес, набувши в останні десятиліття глобального характеру, є головною рушійною силою системних технологічних зрушень у більшості секторів світового господарства, а під впливом інформаційно-комунікаційної революції забезпечує становлення і динамічний розвиток процесів техноглобалізму. Техноглобалізм може бути кваліфікований як загальнопланетарний процес конвергенції технологічних систем різних держав і регіонів та їх об'єднання у єдину глобальну систему продукування наукових знань та ідей, а також масового виробництва і комерціалізації інноваційно-містких товарів і послуг.

Технологічний глобалізм набув в останні десятиліття всеохоплюючого характеру та прискореної динаміки, спричинивши становлення у світових координатах постіндустріальної моделі економічного розвитку. Він характеризується провідною роллю науково-технологічних розробок й інноваційних технологій у забезпеченні високого конкурентного статусу держав на глобальних ринках. Не випадково, дослідження техноглобалізаційних процесів провідними західними науковими школами і течіями спрямоване, головним чином, на глибоке теоретичне осмислення тенденцій, трендів і закономірностей становлення і розвитку даного фундаментального процесу.

Звернімо увагу на те, що численні сфери суспільного життя, в яких протікають сучасні глобалізаційні процеси, призвела до того, що їх структура як суспільного явища суттєво ускладнилася. При цьому багатогранність сфер, у яких протікають глобалізаційні процеси, вже спричинила виокремлення у теоретичному дискурсі глобальних процесів безлічі їх аспектів і вимірів. Так, технологічна глобалізація може розглядатися як елемент економічної глобалізації, оскільки міжнародний технологічний обмін, що відображає міжкраїновий рух технологій, тісно пов'язаний з розвитком продуктивних сил, яке, своєю чергою, є вихідним пунктом розвитку економічної глобалізації [96, с. 89]. Водночас процеси технологічного глобалізму матеріалізують у собі масштабний транскордонний рух усієї сукупності нагромаджених людською цивілізацією науково-технологічних й інноваційних здобутків. Це відкриває економічним суб'єктам різної національної належності практично необмежені можливості конкурентного розвитку способом масштабного залучення у виробничі процеси інноваційних технологій, прогресивних механізмів організації й управління виробництвом, створення нових видів товарів і послуг, а також імплементації інноваційних корпоративних стратегій і бізнес-моделей.

Таким чином, підвищення інтенсивності світових потоків знань свідчить про важливі вигоди глобалізації. У той час як глобалізація часто піддається критиці за її можливі негативні побічні ефекти, наше дослідження показує, що вона посилює поширення технологій між країнами, діючи за двома напрямками. По-перше, глобалізація дає змогу країнам отримати легший доступ до іноземних знань. По-друге, вона посилює міжнародну конкуренцію, унаслідок якої відбувається підвищення значимості компаній і фірм з країн з новостворюваними ринками, що суттєво підвищує їх мотиваційні стимули до використання іноземних технологій [57, с. 4]. Не випадково, фахівці Групи Світового банку кваліфікують здатність суб'єктів господарювання до генерування і використання нових знань в якості ключового чинника їх конкурентного розвитку, особливо за умов високої затребуваності світового суспільства високих компетенцій, навичок і знань [4, с. 1242-1248].

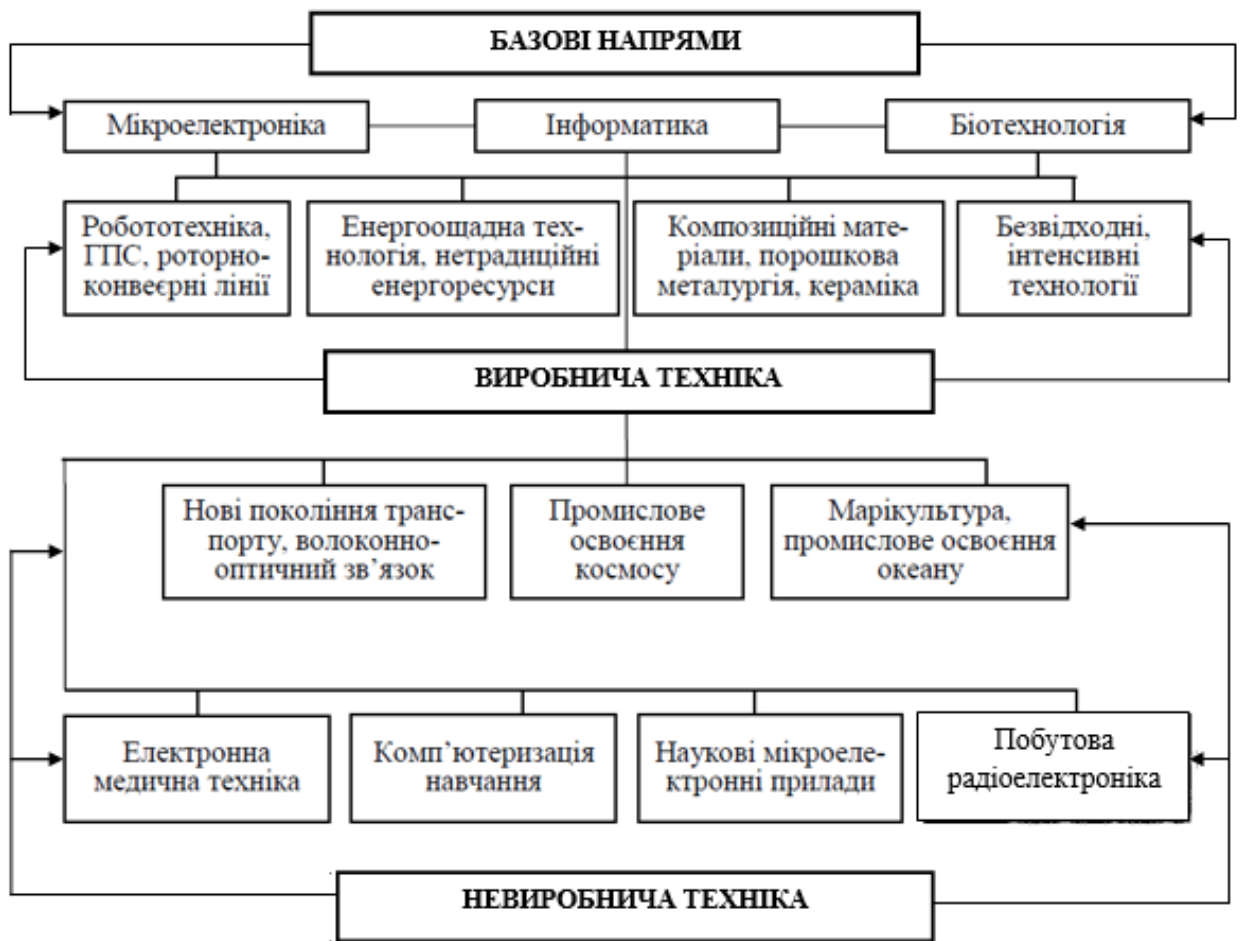
Отже, феномен техноглобалізму можна розглядати у трьох категоріальних вимірах: як глобальну експлуатацію технологій; як глобальне технологічне співробітництво; як глобальне генерування технологій [7, с. 47-54; 25; 40, с. 393-407]. Так, науково-технологічний прогрес призвів до того, що світ, замість того, щоб розширитися, у свідомості людей зменшився, став «глобальним селом». За таких умов здійснюється перехід від економіки, в якій стратегічним багатством був капітал, до економіки, де таким багатством є знання та інформація. Подібно тому, як транспортна мережа переміщала продукти в індустріальному суспільстві, у постіндустріальному суспільстві таку роль виконують телекомунікаційні мережі, інтернет, електронні банки тощо.

Більше того, сучасна економічна наука аргументовано доводить, що динамічний технологічний розвиток, створення та постійне оновлення знань і технологій спираються як на національний науковий потенціал кожної окремо взятої держави, так і на власну дослідницьку базу бізнесу, здатну створити монопольні переваги на ринках та сформувані виняткові права інтелектуальної власності. Загострення міжнародної конкурентної боротьби на основі інноваційних переваг є основним драйвером технологічної модернізації світогосподарської системи. Вона знаходить свого теоретичного відображення у теорії інноваційного розвитку, розробленої цілою плеядою західних учених – від Й. Шумпетера до П. Ромера, котрі у свій час обґрунтували особливу роль у світовому економічному прогресі досліджень та розробок бізнесу. Зокрема, шумпетеріанське «творче руйнування», як наголошують дослідники Массачусетського технологічного інституту, хоча і не є найкращим способом підвищення ефективності роботи «невидимої руки» ринку, але воно точно робить капіталізм кращим, підвищує продуктивність праці, забезпечує загальне зростання світового добробуту [3].

Становлення теоретичних засад процесів технологічної глобалізації бере свій початок ще з кінця XIX ст., коли у світовій економіці активно розгортається перша науково-технічна революція (1870-ті роки). Вона

спричинила, як ми знаємо, глибоку конвергенцію економічних і науково-технологічних компонентів світогосподарського розвитку, давши потужний імпульс інноваційного розвитку провідних держав світу, тобто країн так званого класичного капіталізму. Своєю чергою, друга науково-технічна революція, яка розгорнулася у 1950-1980-х роках створила усі необхідні організаційно-економічні й інституційні умови для набуття технологічним прогресом глобального характеру на основі нарощування транскордонного руху знань і технологій. Таким чином, процеси технологічного глобалізму, зародившись у другій половині ХХ ст., характеризуються становленням атомної енергетики, системною автоматизацією виробничих процесів, неухильним підвищенням його енергомісткості, винайденням та постійним удосконаленням електронно-обчислювальних технічних засобів, освоєнням космічного простору та становленням якісно нової галузі наукових знань – генної інженерії (рис. 1.1).

Вже у наступні десятиліття процеси технологічного глобалізму активно розвиватимуться під впливом поглиблення технологічного поділу праці, динамізації міжнародної спеціалізації та виробничого кооперування держав, стрімких лібералізаційних процесів у торговельній і валютно-фінансовій сферах, а також розбудови загальнопланетарних інформаційно-комунікаційних та транспортних інфраструктурних комплексів. Таким чином, саме з другої половини ХХ с. формуються перші теоретичні погляди на сутнісну природу і рушійні сили процесів техноглобалізму. В числі перших згадаємо, зокрема, Л. Роціоса та В. Д. Сікору, котрі у 1970-х роках здійснюють оцінку ефективності іноземних досліджень і розробок (ДіР), що їх здійснювали багатонаціональні підприємства (БНП). На цій основі було зроблено висновок, що іноземна інноваційна діяльність останніх у більшості випадків обумовлюється близькістю їх виробничих підрозділів до технологічного обладнання, а також наявністю сприятливого ринкового середовища для нарощування зарубіжних науково-технологічних компетенцій [42].

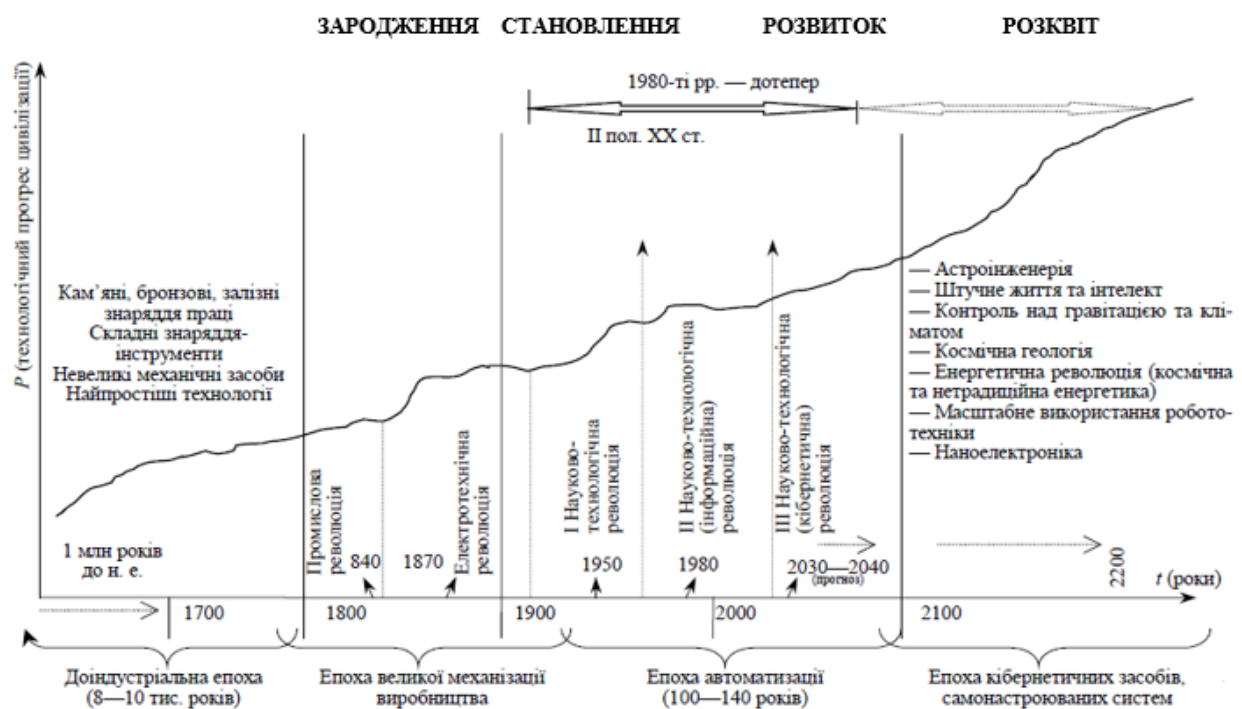
Рис. 1.1. Структура нової науково-технічної революції

Джерело: побудовано автором за даними [95, с. 15].

Своєю чергою, С. Острі та Р. Нельсон також комплексно дослідили зарубіжну науково-технічну й інноваційну діяльність багатонаціональних корпорацій, прийшовши до висновку про її переважне акумулювання у науково-дослідних центрах держав, що володіють розгалуженими мережами університетських науково-дослідних центрів. Ще одним важливим висновком зазначених учених є те, що транскордонний трансфер інформаційних технологій, знань та технологій, а також розбудова глобальних телекомунікаційних мереж забезпечують компаніям і фірмам широкі матеріальні, технічні та інституційні ресурси для ефективно організації та координування корпоративних ДіР [38, с. 288].

Наголосимо, що процес розвитку процесів технологічного глобалізму триває і донині, а його зріла модель може сформуватись уже упродовж 2030-

2040-х років під впливом третьої науково-технічної революції. Даний період характеризуватиметься динамічним розвитком епохальних кібернетичних засобів і самонастроюваних систем, котрі у своїй сукупності забезпечать широке використання людством робототехніки, наноелектроніки та засобів контролю над гравітацією та кліматом. У результаті усі ми станемо свідками масштабної енергетичної революції та динамічного розвитку штучного життя та інтелекту (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Етапи еволюційного розвитку процесів техноглобалізму

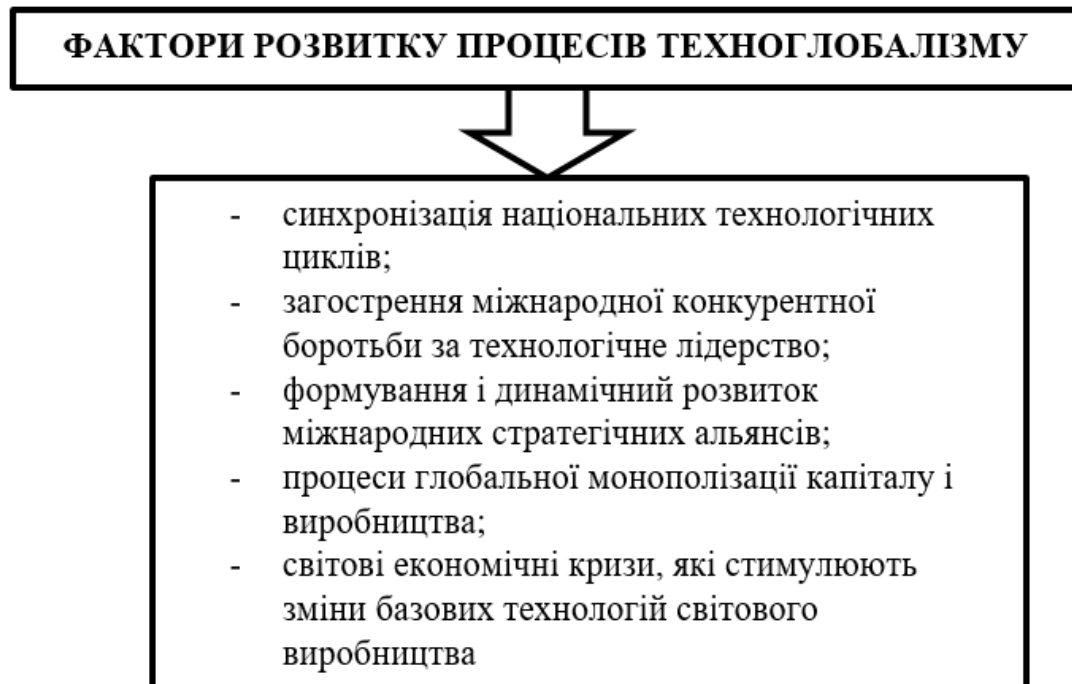
Джерело: побудовано автором за даними [95, с. 18].

Таким чином, спираючись на окреслену етапізацію, конкретизуємо критерії, котрі у сукупності визначають історичні рамки кожного етапу розвитку техноглобалізму, а отже – дають загальне уявлення про ключові визначальні риси даного процесу на усіх еволюційних стадіях його поступу. До таких критеріїв належать наступні: ступінь інноваційно-технологічного розвитку держав, масштаби й інтенсивність міждержавного науково-технологічного співробітництва, домінуючі механізми його регулювання, пануючий технологічний спосіб виробництва, глибина суперечностей глобального економічного розвитку.

При цьому слід враховувати таку важливу обставину: попри те, що однією з найважливіших вигод техноглобалізму є стимулювання поширення знань та технологій як головних рушійних сил нарощування ресурсного потенціалу макроекономічного економічного зростання держав і регіонів, однієї такої взаємопов'язаності занадто мало. Необхідним є забезпечення глибокої інтеграції у національний відтворювальний процес зарубіжних знань і технологій та їх широке використання власним науково-дослідним та інженерним контингентом робочої сили. З огляду на цю обставину, пріоритетного значення набуває нарощування інвестиційних капіталовкладень у національний людський розвиток – освіту, охорону здоров'я, соціальну і науково-дослідну інфраструктуру. Це потребує розбудови високоефективної системи захисту прав інтелектуальної власності як на національному, так і міжнародному рівнях, здатної забезпечити умови для відшкодування новаторами понесених витрат на ДіР.

Одночасно комплексний аналіз техноглобалізаційних процесів вимагає розкриття *факторів їх розвитку*, котрі забезпечили становлення та динамічний розвиток техноглобалізму в останні десятиліття. При цьому не випускаємо з увагу одну важливу обставину: на етапі становлення техноглобалізму основну роль відіграло міждержавне науково-технологічне співробітництво, котре реалізовувалося в основному каналами спільного виконання ученими різних держав і регіонів науково-дослідних програм і проєктів, міжсекторальних виробничо коопераційних зв'язків, а також науково-дослідної співпраці двох і більше держав у рамках регіональних інтеграційних угруповань. Натомість у міру розвитку техноглобалізаційних процесів на їх масштаби і динаміку починає відігравати значно більша кількість чинників, синергетична дія яких визначила характер стратифікації держав і регіонів за показниками науково-технологічного й інноваційного розвитку у світових координатах.

З-поміж таких факторів (рис. 1.3) слід насамперед відзначити *синхронізацію національних технологічних циклів*, яка спричиняє формування глобального за своєю природою технологічного циклу.

Рис. 1.3. Фактори розвитку процесів технологічного глобалізму

Джерело: побудовано автором.

Він характеризується глибокою міждержавною конвергенцією науково-дослідної діяльності та промислового виробництва, динамічним розвитком інформаційно-комунікаційних та мікроелектронних технологій, а також становленням таких напрямів Індустрії 4.0 як нано- та біотехнології. Цілком зрозуміло, що даний технологічний цикл викликаний потужними імпульсами розвитку проривних інновацій, котрі у своїй сукупності забезпечують не тільки формування принципово нової моделі світової виробничо-економічної структури, але й становлення якісно нових моделей суспільних взаємовідносин.

Наступним фактором розвитку процесів техноглобалізму у сучасних умовах є значне *загострення в останні десятиліття міжнародної конкурентної боротьби за технологічне лідерство*. Зазначений чинник спричиняє найбільшу інтенсивність конкуренції між державами Світової тріади (США, Західною Європою і Японією) за глобальні технологічні і

людські ресурси з метою опанування інноваційними технологіями нових технологічних укладів. Досягнення цієї надважливої мети передбачає в якості ключового механізму розроблення і впровадження ефективних стратегій міждержавного науково-технологічного співробітництва, здатного забезпечити розроблення на глобальному рівні загальноприйнятих правил конкуренції на ринках високих технологій. На корпоративному ж рівні спостерігається активізація процесу об'єднання багатонаціональних підприємств у стратегічні альянси, консолідація їх капіталу на основі механізмів злиттів і поглинань, поглиблення міжфірмового одиничного поділу праці у технологічній сфері тощо.

У характеристиці факторів динамічного розвитку процесів техноглобалізму у сучасних умовах не можемо оминати увагою *формування і динамічний розвиток міжнародних стратегічних альянсів*. Основні конкурентні переваги останніх полягають в отриманні компаніями швидкого доступу до зарубіжних технологій та високотехнологічних сегментів глобального ринку, мінімізація корпоративних ризиків інноваційної діяльності, економія трансакційних витрат на розроблення інноваційних винаходів тощо. Є всі підстави стверджувати, що подібного роду інституційні форми конвергенції виробничого і науково-дослідного потенціалу дають змогу багатонаціональним підприємствам суттєво наростити свої конкурентні переваги у країнах локалізації їх дочірніх підрозділів.

Четвертим вагомим чинником динамічного розвитку процесів техноглобалізму у сучасних умовах є *фундаментальні процеси глобальної монополізації капіталу і виробництва*. Даний фактор спричиняє значне поглиблення суперечностей і протиріч між глобальними корпораціями, з одного боку, та немонополізованими суб'єктами міжнародного бізнесу за право володіння і розпорядження технологічними ресурсами, а також присвоєння глобальної технологічної ренти. Саме таке право, як відомо, забезпечує можливість отримання монопольних надприбутків на високотехнологічному сегменті світового ринку та закріпити свій контроль

над найприбутковішими секторами глобальної економіки. Тож у своєму прагненні здобути дане право багатонаціональні корпорації спрямовують величезні фінансові, науково-дослідні і людські ресурси на дослідження і розробки, визначаючи у такий спосіб провідні напрями розвитку глобальної науки і технологій.

Нарешті, характеризуючи фактори динамічного розвитку процесів техноглобалізму, особливої уваги заслуговують *світові економічні кризи, які стимулюють зміни базових технологій виробництва*. Так, ні для кого не секрет, що світові економічні кризи не тільки порушують стійкий світогосподарський розвиток, але й є позитивним імпульсом оновлення міжнародної економічної системи та її «перезавантаження» на якісно новій техніко-технологічній базі. Йдеться насамперед про докорінне оновлення під впливом криз базових технологій і секторів національних економік, активізацію впровадження у виробництво інноваційних методів його організації й управління, масштабне застосування технологічних новинок тощо. У своїй сукупності зазначені заходи забезпечують можливості щодо розв'язання ключової суперечності світогосподарського розвитку, а саме: невідповідності між потребами зростання суспільної праці, з одного боку, та нездатністю наявних технологій його забезпечити з причин вичерпання ресурсу, з другого.

Відтак – будь-яка економічна криза, особливо світового масштабу дає можливість вирішити дану суперечність на основі циклічної зміни поколінь техніки і технологій з подальшим системним оновленням чинного технологічного способу виробництва та його переведення на вищий щабель розвитку. А це можливо здійснити, у тому числі, на основі усунення транскордонних бар'єрів у русі знань, інновацій і технологій, що стимулює високу динаміку розвитку техноглобалізаційних процесів.

Підсумовуючи, наголосимо, що сучасні фактори розвитку техноглобалізаційних процесів в останні десятиліття суттєво прискорили його динаміку, породжуючи одночасно цілу низку проблем і суперечностей у

науково-дослідній сфері. Останні практично не піддаються контрольним заходам з боку національних урядів і міжнародної спільноти загалом. Виходячи з цього, ключовим стає питання щодо розроблення і впровадження на наднаціональному рівні ефективної системи глобального управління інноваційними процесами, здатними забезпечити їх високу динаміку та широке залучення відсталих країн до здобутків світового науково-технологічного прогресу.

1.2. Економічна природа та функції інноваційного підприємництва

Інноваційні чинники у сучасних умовах відіграють провідну роль у забезпеченні високих темпів макроекономічного зростання держав і регіонів. Причому навіть стрімке вичерпування світової ресурсної бази не здатне знівелювати дію зазначеної закономірності, за якої приріст валового національного продукту держав значною мірою забезпечується за рахунок широкої імплементації в усіх сферах світового виробництва фундаментальних теоретичних знань та прикладних нововведень. Звернімось до конкретних цифр: у Сполучених Штатах Америки ще у 1896-1953 рр. завдяки фактору праці забезпечувалось біля 48% сукупного макроекономічного зростання цієї держави, фактору капіталу – 22%, а фактору інноваційного прогресу технічного прогресу – 33% [58, с. 18]. За сучасних же умов розгортання у глобальних координатах Четвертої промислової революції внесок інноваційного прогресу в економічний розвиток цієї держави перевищує 90%, що засвідчує безумовне домінування техніко-технологічних чинників світогосподарського прогресу.

Окремої уваги заслуговує і такий показник як вартісні обсяги світового національного багатства, які на початку XXI ст. досягли відмітки у майже 600 трлн. дол. США, з яких біля 400 трлн було створено саме завдяки людському ресурсу за відносно незначного внеску відтворюваного (95 трлн) і природного капіталу (90 трлн) [74, с. 85]. Нарешті, розрахунки Р. Солоу засвідчують таке:

у постіндустріальних умовах світогосподарського розвитку приріст інвестиційного капіталу забезпечує не більше 12% загального приросту виробленої продукції у розрахунку на одну людину-годину, у той час як понад 87% – даного приросту є результатом дії потужних технологічних зрушень [49, с. 3-4], котрі у кардинальний спосіб трансформують чинні корпоративні стратегії і бізнес-моделі конкурентного розвитку. При цьому інформаційно-комунікаційні технології, як влучно відзначає Е. Тоффлер, змінюють саму сутність процесу створення цінностей на основі значного прискорення збирання й оброблення інформаційних даних, наукових ідей та символів. За таких умов головними вигодонабувачами Четвертої промислової революції є власники інтелектуального капіталу, втіленого у патентах і ліцензіях, а також інвестори й акціонери, котрі концентрують у своїх руках головні конкурентні переваги і цінності глобального технологічного прогресу. Варто наголосити, що дія зазначеного тренду значною мірою акселерується завдяки платформним ефектам, за яких базовані на цифрових технологіях компанії, формують розгалужені мережі, об'єднуючи у їх рамках продавців та покупців широкого асортименту товарів і послуг та здобуваючи додаткові доходи за рахунок ефекту масштабу. Ефект платформи призводить до концентрації кількох потужних платформ, що домінують на своїх ринках та генерують для споживачів високу споживчу цінність, більше зручностей та низьку собівартість виробництва продукції і різного роду сервісів.

Отже, можемо констатувати, що головним рушієм фундаментальних процесів постіндустріалізації міжнародної економічної системи є *інноваційне підприємництво*. Його сутнісний зміст кваліфікується Економічною енциклопедією як «самостійне організаційно-господарське партнерство, базоване на практичному використанні суб'єктами господарювання у виробничих процесах науково-технічного й інтелектуального ресурсу, що забезпечує виробництво якісно нового продукту (або старих товарів новими методами), диверсифікацію сировинно-енергетичних джерел, а також розширення ринків збуту товарів і послуг з метою одержання прибутків та

реалізації власних підприємницьких ідей» [65, с. 723]. Інакше кажучи, інноваційне підприємництво за своєю економічною природою репрезентує специфічну модель пов'язаної з новаторством підприємницької діяльності, яка спрямовується на створення раніше не відомих нововведень (товарів, послуг, технологій, методів організації й управління виробництвом тощо) на основі використання традиційних факторів виробництва, або принципово нової їх комбінації з метою задоволення поточних і майбутніх потреб споживачів.

Маємо зазначити, що розвиток категоріального апарату пов'язаного з процесами інноваційного підприємництва, бере свій початок у працях англійського економіста Р. Кантільон. У своїй роботі «Досвід про загальну природу торгівлі» (1725 р.) учений не тільки уперше дає визначення категорії «підприємець» як економічного суб'єкта, котрий діє в умовах ризику; але й чітко ідентифікує джерела багатства (землю і працю), котрі визначають у сукупності реальну вартість економічних благ [77, с. 260-278].

Згодом відомий французький економіст Ж. Б. Сей у своїй праці «Трактат політичної економії» формулює власне визначення підприємницької діяльності, яке зводиться до ефективного поєднання та комбінування трьох класичних факторів виробництва – землі, капіталу та праці. Одночасно він наголошує на тому, що саме «талант англійських підприємців» став у XVIII ст. одним з ключових чинників (сучасними словами) конкурентного розвитку промисловості Англії. Основною ж заслугою Ж. Б. Сея вважаємо безумовне визнання ученим надважливої ролі підприємців у створенні продукту, за якої саме їх дохід стає гідною винагородою за їх працю, здатність ефективно організувати виробництво та збут продукції, а також забезпечувати необхідний «дух порядку». Відтак – підприємець, на думку ученого, – є особою, яка за свій власний рахунок і на свій власний ризик виробляє певний продукт чи послугу з метою одержання прибутку.

На превеликий жаль, учені-класики і фундатори економічної науки А.Сміт та Д. Рікардо у своїх працях оминули належною увагою проблематику інноваційного підприємництва. Представляючи економіку як саморегульований

механізм, учені були переконані у тому, що у ній немає місця творчому підприємництву, здатному розбалансувати її структурні параметри. Зокрема, Д. Ріккардо кваліфікує капіталізм абсолютним, вічним і природним способом виробництва, а підприємницьку діяльність розглядає лише в якості обов'язкового елемента ефективної системи господарювання. Тим не менше, у своїй фундаментальній праці «Дослідження про природу та причини багатства народів», що вийшла друком ще у далекому 1776 р., А. Сміт приділяє значну увагу характеристиці підприємця. Останній, на думку ученого, будучи власником капіталу, з метою реалізації конкретної комерційної ідеї та отримання прибутку завжди йде на ризик з метою планування й організації виробництва, реалізації вигод, пов'язаних з розподілом праці, а також розпорядження результатами власної виробничої діяльності.

Однією із методологічних заслуг А. Сміта у дослідженні інноваційного підприємництва вважаємо здійснений ним комплексний аналіз центрального механізму ринкової системи – механізму конкуренції. Як наголошує учений, кожен економічний суб'єкт завжди думає лише про поліпшення власного матеріального становища. Однак, на ринку йому протистоїть величезний натовп інших економічних суб'єктів з тими ж самими економічними інтересами і прагненнями. Як результат – кожен діючий на ринку суб'єкт господарювання об'єктивно змушений прийняти запропоновані конкурентами ціни. Подібного роду ринкова конкуренція, як наголошує А. Сміт, суттєво ускладняє становище тих виробників, котрі спробують запросити за свої товари і послуги ціни, більші, аніж інші виробники аналогічної продукції, позбавляючи їх можливостей знаходження свого сегменту покупців. Відтак – ринковий механізм конкуренції не тільки дисциплінує всіх учасників ринку, але й структуризує його у відповідності зі співвідношенням ринкового попиту і пропонування. Разом з тим, А. Сміт був активним противником державного втручання у відносини конкуренції та прибутковості. На його думку, ринкова система сама по собі здатна до самозростання і саморозвитку, безупинно генеруючи багатство народів і цілих націй.

Принагідно відзначимо також, що праця «Дослідження про природу та причини багатства народів» А. Сміта побачила світ у тому ж році, що й Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки. Даний факт дав підстави Р. Хайлбронеру, Л. Тароу [24] та цілій низці інших видатних економістів стверджувати про надзвичайну складність порівняння історичної ваги зазначених двох документів. Справа в тому, що Декларація незалежності США, як вважають учені, стала своєрідним закликком до розбудови суспільства, заснованого на «життя, свободі та прагненні щастя». А «Дослідження про природу та причини багатства народів» власне й пояснювала, у який спосіб суспільство має працювати з метою досягнення зазначених стратегічних цілей суспільного розвитку.

На якісно новий теоретичний рівень проблематика інноваційного підприємництва була піднесена представниками еволюційної економічної теорії. Наголосимо, що дана теорія стала по суті своєрідною концептуальною реакцією фундаментальної науки на ті кардинальні трансформаційні зрушення кінця XIX – початку XX ст., яких зазнали економіки держав-лідерів під впливом світової науково-технічної революції. Тож саме на межі століть у світовій науковій думці дедалі більшою мірою утверджується наукова ідея щодо надважливої ролі інституту підприємництва в економічній системі суспільства. Значної уваги у даному контексті заслуговує науковий доробок французького економіста А. Маршалла, який у числі перших додав до класичних трьох факторів виробництва (землі, капіталу та праці) четвертого чинника – організацію. З цього часу усі ми є свідками не тільки значного розширення економічної сутності самого поняття «підприємство», але й суттєвої диверсифікації його суспільних функцій.

Своєю чергою, американський економіст Дж. Б. Кларк дещо видозмінює потрібну форму виробничих чинників Ж.-Б. Сея, додаючи до них діяльність підприємця. При цьому для кожного фактора Дж. Б. Кларк чітко встановлює специфічну частку виробничої виручки: у той час як капітал приносить капіталісту відсоток; капітальні блага генерують для нього ренту;

підприємницька діяльність – прибуток; а праця робітника – заробітну плату. З цього приводу Дж. Б. Кларк наголошує: «Вільна конкуренція прагне дати праці те, що створюється працею, капіталісту – те, що створюється капіталом, а підприємцям – те, що створюється функцією координування».

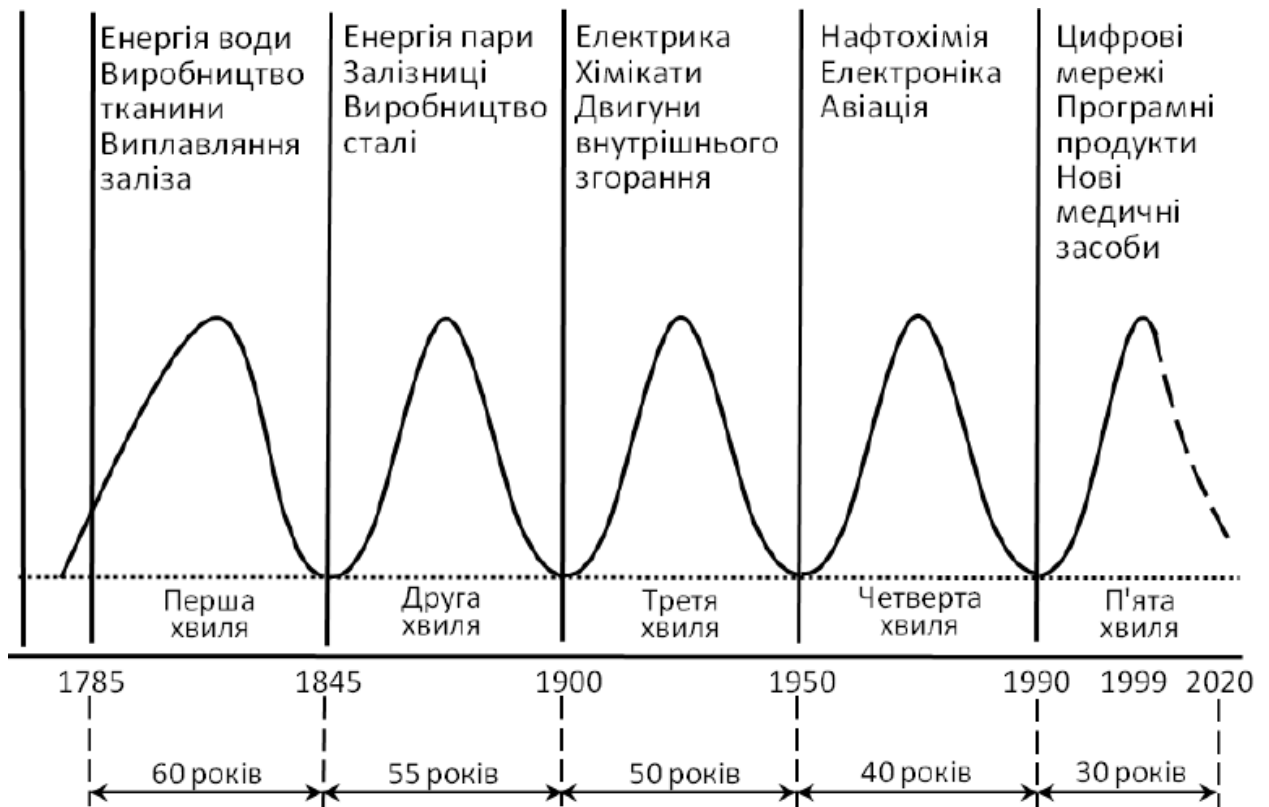
Особливої уваги у контексті узагальнення теоретико-методологічних засад дослідження інноваційного підприємництва заслуговує науковий доробок відомого американського економіста Й. Шумпетера. У своїй фундаментальній праці «Теорія економічного розвитку» (1911 р.) учений трактує поняття «підприємець» як «новатор», зводячи його функції до реалізації нововведень як головної рушійної сили розвитку капіталістичної ринкової економіки та забезпечення державам високих темпів макроекономічного зростання. Однак, чи не найважливішим, у контексті розуміння економічної природи інноваційного підприємництва, є, на нашу думку, наукова ідея Й. Шумпетера щодо його вирішальної ролі у процесах акумулювання у національних економіках різного роду інноваційних розробок створення сприятливого середовища для їх генерування і впровадження у масове виробництво. Важливого значення при цьому набуває обґрунтування ученим методологічного засновку щодо того, що впровадження будь-якої інноваційної розробки спричиняє поглиблення асиметрій у рівнях доходів підприємців-інноваторів та решти економічних акторів.

Отже – саме інноваційне підприємництво під таким кутом зору є головним драйвером структурної диверсифікації економік держав і регіонів, формування у їх структурі якісно нових секторів і підсистем з прискореним нагромадженням тут усезростаючих мас інвестиційного капіталу. Більше того, наукові ідеї Й. Шумпетера у рамках розробленої ним інноваційно-еволюційної економічної теорії вже у першій половині ХХ ст. змогла найбільш повно пояснити суспільну роль і значення підприємців-інноваторів у розвитку технологічного способу виробництва та піднесенні його на якісно вищий щабель на основі імплементації ними інновацій у цілях виробництва нових чи

удосконалених товарів, розширення джерел ресурсів та ринків збуту, а також структурної модернізації національних економік держав.

На думку, Й.Шумпетера, у міру дедалі більшого проникнення інновацій у все більшу кількість їх секторів настає період прискореного макроекономічного зростання держав, котрий триває до тих пір, поки інноваційні розробки не проникнуть у більшу частину структурних ланок національних виробничих систем. Після цього настає етап певного «розсіювання» і подальшого зникнення інноваційного прибутку, коли національна економіка тієї чи іншої країни повертається до первинного стану, в якому вона перебувала до етапу піднесення. З такого методологічного засновку Й. Шумпетера випливає одна важлива наукова ідея про те, що припинення економічного підйому завжди переростає в економічну кризу, виникнення якої учений пов'язує виключно з впливом факторів екзогенного середовища. Особливий інтерес у даному контексті викликає четверта і п'ята інноваційні хвилі, котрі охопили світогосподарську систему у кінці ХХ – на початку ХХІ ст. Вони характеризуються, як показують дані, наведені на рис. 1.4, значним (майже удвічі) зменшення тривалості протікання економічного циклу.

Зокрема, з середини ХХ ст. починається четверта інноваційна хвиля Туган-Барановського – Шумпетера – Кондратьєва, базована на винаходах у сфері електроніки, авіації та нафтохімії. Остання ж – п'ята – інноваційна хвиля (яка бере початок у 1990-х роках і триває донині) базується на інноваційних розробках у сфері цифрової мережевізації, програмного забезпечення та медичних засобів. Нарешті, у надрах п'ятої інноваційної хвилі з початку 2000-х років формуються окремі структурні елементи шостої хвилі, базованої на розвитку біо- і нанотехнологій, фотоніки й оптової електроніки, відновлювальної енергетики та аерокосмічної промисловості. На цій основі робимо висновок про те, що лівова частка інноваційних розробок нової інноваційної хвилі завжди формується на етапі дії попередньої хвилі, що надає процесу інноватизації безперервного характеру.

Рис. 1.4. Еволюція інноваційних хвиль Туган-Барановського – Шумпетера – Кондратьєва

Джерело: побудовано автором за даними [70, с. 26].

Не можемо оминати увагою і трактування Й. Шумпетером змістовної сутності процесу так званого «творчого руйнування», за якого відбувається становлення якісно нового технологічного способу виробництва. Як відомо з економічної історії, даний фундаментальний процес вже з другої половини ХХ ст. стало базовою основою мікроекономічного трактування сутності процесів інноватизації національних економік держав. З цього ж самого часу усі ми є також свідками масового впровадження у міжнародній господарській практиці широкого спектру методик і методів оцінки ступеня інноваційності діяльності підприємницьких структур з використанням широкого спектру кількісних і якісних показників. Це, зокрема, такі індикатори як: обсяги витрат компаній і фірм на дослідження і розробки, кількість науково-дослідного персоналу, частка інноваційної продукції у загальних обсягах виробництва, кількість зареєстрованих об'єктів інтелектуальної власності та ін. Не випадково, науковий доробок Й. Шумпетера вже у 1990-х роках став вагомим

інституційним базисом розроблення експертами ОЕСР класифікаційних підходів щодо рейтингування економічних суб'єктів за показниками їх інноваційного розвитку [37, с. 296] з подальшим поділом виготовленої ними продукції на високо-, середньо- і низькотехнологічну.

Сама ж інноваційна діяльність характеризується, як ми знаємо, надзвичайно високим рівнем складності і комплексності, охоплюючи такі етапи як: фундаментальні і прикладні дослідження, технічні розробки і первинне опанування нововведень, а також промислове виготовлення новинок та їх подальше використання (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Структура інноваційного процесу

Фундаментальні дослідження	Диалогічне дослідження				Сфера невиробничих послуг
	Теоретичні дослідження				
	Цілеспрямовані дослідження				
	Пошукові дослідження				
Прикладні дослідження	Прикладні системні дослідження				Сфера виробництва товарів і матеріальних послуг
	Прикладні інтегровані дослідження				
	Прикладні експлуатаційні дослідження				
Технічні розробки	Диалогічні дослідження	Проектні дослідження	Технологічні дослідження	Організаційні дослідження	
	Експериментальне виробництво				
Первинне опанування нововведень	Випробування				
	Технологічна підготовка виробництва				
Промислове виготовлення новинок	Організація та запуск виробництва				
	Дрібносерійне виробництво				
	Серійне виробництво				
	Масове виробництво				
Використання новинок	Розповсюдження				Сфера експлуатації
	Ефективне застосування				
	Старіння				

Джерело: побудовано автором за даними [70, с. 52].

При цьому кожен із зазначених етапів включає ще цілу низку стадій, послідовність яких власне й забезпечує системність інноваційної діяльності та її потужний вплив на динаміку макроекономічного зростання держав і регіонів.

Залежно ж від ступеня удосконалення споживчих характеристик нових інновацій та сфер їх застосування, процес заміни «старих інновацій» новими може набувати як часткового, так і системного характеру. У такий спосіб відбувається завершення останнього етапу інноваційного процесу, а з ним – усього життєвого циклу тієї чи іншої інноваційної розробки.

Інноваційне підприємництво характеризується чітко вираженими *мотиваціями*, котрі орієнтують економічних суб'єктів на досягнення таких стратегічних цілей як-от:

– по-перше, економія на масштабах виробництва (насамперед високотехнологічних товарів і послуг) завдяки створенню в організаційних структурах компаній і фірм власних науково-дослідних підрозділів, лабораторій і дослідницьких центрів;

– по-друге, привласнення певної частини інтелектуальної ренти у рамках чинних систем охорони об'єктів інтелектуальної власності;

– по-третє, монополізація знань і науково-технічної інформації з метою нарощування власних конкурентних позицій на відповідних сегментах глобального ринку, особливо за умов імплементації державами суворих норм антимонопольного і антитрестівського законодавства, здатного суттєво обмежити монополізацію економіки.

Характеризуючи інноваційне підприємництво, не можемо оминати увагою його *функції*, через які найбільш яскраво виявляється його роль і значення в економічній системі суспільства. З огляду на креативну природу інноваційного підприємництва, головна його функція набуває свого концентрованого вираження у технологічній реорганізації і докорінній структурній модернізації виробництва способом:

– впровадження якісно нових комбінацій техніки і технології;

– розроблення якісно нових видів товарів і послуг, або ж виробництва старої номенклатури продукції на основі нових технологій з наданням їй нових споживчих характеристик;

– диверсифікації джерел доступних паливно-сировинних ресурсів, поставок напівфабрикатів та розширення цільових сегментів споживчих ринків;

– імплементації інноваційних методів й інструментів організації та управління виробництвом.

На цій основі можемо ідентифікувати *конкретні функції*, котрі виконує інноваційне підприємництво в економічній системі сучасного глобального суспільства. Це насамперед:

– новаторська функція, сутність якої полягає у генеруванні інноваційним підприємництвом нових креативних ідей науково-технічного, технологічного, організаційно-економічного, організаторського, фінансового, управлінського та іншого характеру;

– організаційна функція, котра зводиться до імплементації у суспільне виробництво якісно нових форм, методів й інструментів його організації та управління на основі реінжинірингу бізнес-процесів, впровадження сучасних діджитал-інструментів, програмних пакетів та інформаційних технологій, впровадження нових форм оплати праці, органічної конвергенції різноманітних форм одиничного поділу праці та ін.;

– господарська функція, зміст якої полягає у забезпеченні найефективнішого застосування матеріально-технічних, сировинних, трудових, фінансових, інвестиційних, науково-технічних, інформаційних та інтелектуальних ресурсів з метою оптимізації чинних процесів виробництва традиційних товарів і послуг, або ж налагодження виробництва продуктових інновацій;

– соціальна функція, котра зводиться до виробництва так званих суспільних благ, тобто затребуваних суспільством товарів і послуг, котрі споживаються усіма його членами, незалежно від внеску останніх у суспільний розвиток, та генерують позитивні зовнішні ефекти для усього суспільства;

– особистісна функція, зміст якої полягає у самореалізації творчого потенціалу самого підприємця та отримання ним матеріального і морального задоволення від власної діяльності [65, с. 723].

Підбиваючи підсумок, можемо стверджувати, що становлення і подальший розвиток інноваційного підприємництва, починаючи з другої половини ХХ ст. і дотепер, за своєю природою і рушійними силами відбивають закономірність і незворотний характер світового суспільного прогресу, обумовленого дією як економічних, так і політичних, науково-технологічних, соціальних і гуманітарних чинників. У своїй сукупності вони формують сприятливе середовище для генерування і масового впровадження у виробництві організаційно-економічних, продуктових та управлінських нововведень, здатних забезпечити неухильне підвищення продуктивності суспільної праці та генерування нових фінансових потоків.

Інноваційне підприємництво репрезентує собою вищою мірою креативний процес, виступаючи одночасно матеріальним базисом фундаментальних процесів інноватизації національних економік держав та їх переведення на вищий рівень розвитку. Подібні його характеристики є закономірним результатом об'єктивних потреб підприємницьких структур щодо оперативного реагування на щонайменші зміни глобальної ринкової кон'юнктури, а отже – необхідності нарощування власних ринкових конкурентних переваг способом системного впровадження нововведень у виробничі і збутові процеси, організацію й управління виробничою діяльністю. З урахуванням же визначального внеску інноваційного підприємництва у забезпечення високої динаміки макроекономічного зростання держав і регіонів, його результати мають чітко виражену суспільну природу та зорієнтовані, з одного боку, на максимально повне задоволення ринкового споживчого попиту, а з другого – на максимізацію прибутків самих інноваційних підприємців. У такий спосіб світове суспільство досягає дві стратегічні мети: по-перше, усупільнення результатів інноваційної діяльності

через ринкові інститути; по-друге, створення можливостей для привласнення цих результатів кожним членом суспільства.

1.3. Техноглобалізаційні трансформації інноваційного підприємництва

Інноваційне підприємництво, базуючись на нових знаннях, технологіях і глобальних за масштабами дії інноваціях, сформувало в останні десятиліття у національних інноваційних системах різних держав специфічний сегмент, який набув на сьогодні особливого політичного значення. Воно спирається на власні ресурси, проводить власну технологічну та інноваційну політику, а відтак – становлення та еволюційний розвиток інноваційної підприємницької діяльності є нині одним зі стратегічних напрямів економічного зростання держав і цілих регіонів. Доцільно зауважити, що підприємництво та інновації є двома основними факторами, котрі здатні у сукупності забезпечити економічне зростання навіть у періоди економічних криз і потрясінь. При цьому хоча будь-яка інноваційна діяльність завжди є підприємницькою за своєю економічною природою (оскільки завжди заснована на пошуку нових креативних ідей, пошуку необхідних ресурсів, створення та управління підприємством, отримання грошового доходу та особисте задоволення досягнутим результатом), не кожна підприємницька діяльність є інноваційною. Подібна її кваліфікація передбачає дотримання у підприємницькій діяльності такого важливого критерію як отримання підприємницького доходу від створення, використання та дифузії інноваційних продуктів.

Що стосується *суб'єктів інноваційного підприємництва*, то їх групу репрезентують підприємства та організації, котрі здійснюють інноваційну діяльність. Водночас, залежно від специфіки їх діяльності можна виокремити дві домінуючі у світовій господарській практиці моделі підприємництва. *Перша модель* – це класичне підприємництво, спрямоване на організацію й управління економічною діяльністю з розрахунком на максимальну віддачу

ресурсів, котрі є у розпорядженні підприємницької організації. Наголосимо, що саме у рамках класичної моделі підприємництва формується концепція управління зростанням виробництва, реалізація якої потребує часу для проведення низки заходів за рахунок зовнішніх для підприємницької діяльності фірми факторів – субсидування та підтримки з боку держави. Крім цього, приводяться в рух внутрішні резерви фірми, котрі дають можливість підвищити ефективність її господарської діяльності. Натомість *другу модель* підприємництва репрезентує інноваційне підприємство, котре передбачає пошук нових шляхів розвитку підприємства, що дає підстави говорити про концепцію управління зростанням чи інноваціями.

Загалом же, інноваційне підприємство повністю ґрунтується на інноваціях, тому результатом такої діяльності є або виробництво якісно нового товару з принципово новими характеристиками чи властивостями, чи принципово нові технології. Відповідно до такого методологічного засновку можемо виокремити *такі види інноваційних підприємств*, котрі репрезентують суб'єктну структуру інноваційного підприємства. До них належать:

- підприємства, котрі здійснюють комплексне новаторство;
- компанії, які проводять дослідження і розробки, здійснюють закупівлю нових продуктів та/або технологій;
- фірми, які на систематичній основі впроваджують нові науково-технічні рішення у новий або удосконалений продукт, технологічний процес, організацію й управління виробничими процесами;
- підприємства зі значними масштабами фінансування інноваційної діяльності;
- компанії, котрі володіють правами інтелектуальної власності;
- фірми, які розробляють, виробляють та реалізують інноваційні продукти, обсяг випуску яких у грошовому вимірі перевищує 70% загального обсягу виробництва.

Тут маємо зазначити, що суб'єктною основою інноваційного підприємства є *малі інноваційні фірми*, котрі є технологічними лідерами у

тих секторах економіки, котрі перебувають на етапі свого зародження, пошуку нових ринкових сегментів чи налагодження нових видів виробництв. При цьому розвиток інноваційного підприємництва безпосередньо залежить від споживчого попиту на інноваційні розробки, наявність розвиненого науково-технічного потенціалу національної економіки, функціонування венчурних фірм та інвесторів, які фінансують ризикову інноваційну діяльність. У табл. 1.2 наведено фактори, що впливають на розвиток інноваційного підприємництва. 3-поміж них ключову роль відіграють економічні, техніко-економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, соціально-психологічні та культурні чинники.

Таблиця 1.2

Фактори розвитку інноваційного підприємництва

Група факторів	Фактори
Економічні, технологічні	Наявність резервів фінансових, матеріально-технічних засобів, прогресивних технологій, необхідних для ведення господарської та науково-технічної інфраструктури, державних програм фінансування інноваційної діяльності; матеріальне стимулювання за інноваційну діяльність
Політико-правові	Законодавчі заходи, спрямовані на стимулювання інноваційної діяльності, державна підтримка інноваційних ініціатив
Організаційно-управлінські	Гнучкість організаційних структур, демократичний стиль управління, домінування горизонтальних потоків інформації, самопланування, допущення коригувань, децентралізація, автономність, формування цільових та проблемних груп, реінжиніринг бізнес-процесів
Соціально-психологічні і культурні	Моральне стимулювання, суспільне визнання, забезпечення можливостей самореалізації, вивільнення креативної праці, формування сприятливого психологічного клімату у трудовому колективі

Джерело: узагальнено і побудовано автором.

При цьому кожна група факторів має доволі широкий спектр конкретних чинників, що формують екзогенне середовище інноваційного підприємництва, а отже – детермінують ключові векторні мегатренди його розвитку у глобальних координатах. Серед таких конкретних чинників основну роль відіграють наступні:

- активізація процесів інтенсивного відтворення виробництва завдяки впровадженню у масове виробництві досягнень науки і техніки;

- провідна функція наукової діяльності у виробництві нових видів товарів і послуг, а також продукуванні нових технологій;
- прискорене моральне старіння та фізичне зношування основних засобів та предметів виробництва;
- створення та впровадження якісно нового продукту як основи прибуткового функціонування компаній і фірм.

Ні для кого не секрет, що в останні десятиліття інноваційне підприємництво трансформувалось у надважливий інструмент фундаментальних структурних трансформацій світогосподарської системи, набувши особливо кристалізованих форм прояву у сучасній економічній діяльності держав-лідерів. Достатньо сказати, що станом на тепер ефективні механізми менеджменту інноваційного підприємництва здатні забезпечити не тільки значне зростання продуктивності праці (на 12-20%), але й суттєве зменшення тривалості інвестиційних та повних циклів реалізації інноваційних проєктів (на 13-15% та на 7-9% відповідно) [78, с. 20].

Отже, виробництво сукупної доданої вартості при здійсненні інноваційного підприємництва базується на винайденні і масовій комерціалізації інноваційно-містких товарів і послуг, здатних у кінцевому підсумку забезпечити нарощування ринкової капіталізації інноваційних компаній і фірм як головної мети їх конкурентного розвитку у глобальних координатах. Підтвердженням цього є, зокрема, дані табл. 1.3, згідно яких станом на вересень 2023 р. до Топ-20 найбільших глобальних корпорацій за показником ринкової капіталізації увійшли 14 високотехнологічних компаній. Зокрема, за результатами 2022 р. на них сукупно припало 14,5 трлн дол. США ринкової капіталізації; 2,5 трлн – сукупного продажу та 1,2 трлн прибутку. Наголосимо, що усі зазначені цифри не враховують показників енергетичних корпорацій, котрі в сучасних умовах діджиталізації економічної діяльності також характеризуються достатньо високим ступенем інноваційності.

Таблиця 1.3

**Найбільші глобальні високотехнологічні компанії у рейтингу
Топ-20 корпорацій за показником ринкової капіталізації
станом на вересень 2023 р.**

Компанія і її рейтингова позиція у Топ-20	Ринкова капіталізація, млрд. дол. США	Сукупний продаж, млрд. дол. США	Прибуток, млрд. дол. США	Рентабель- ність операцій за 5 років, %
1. Apple	2960,0	383,9	166,8	27,16
Microsoft	2430,0	211,9	146,1	23,92
Alphabet (Google)	1730,0	288,1	159,6	17,54
Amazon	1420,0	538,1	244,9	6,53
Nvidia	1200,0	32,7	21,2	47,15
8. Tesla	777,7	94,0	20,2	64,78
9. Meta	762,8	120,5	95,7	11,01
10. Eli Lilly	528,9	29,5	22,9	39,40
11. Visa	505,3	31,8	24,5	11,04
12. Taiwan Semiconductor Manufacturing	483,3	72,5	41,5	16,39
14. United Health Group	441,1	348,5	79,6	12,13
17. Novo Nordisk	423,7	201,3	148,5	32,98
19. Tencent	399,1	83,9	36,8	-0,42
20. Mastercard	391,4	23,6	22,8	14,01
Усього	14453,3	2460,3	1231,1	X

Джерело: побудовано автором за даними [50].

Достатньо сказати, що лише за десятилітній період (2010-2020 рр.) сукупні витрати на дослідження і розробки (ДіР) найбільших п'яти американських і трьох китайських корпорацій (так званих груп FAMGA – (*Facebook-Meta, Apple, Microsoft, Google-Alphabet, Amazon*) та ВАТ (*Baidu, Alibaba, Tencent*)), збільшилась у понад сім разів, досягнувши на кінець періоду 121,3 млрд дол. США. Для порівняння: це еквівалентно біля 10% загальної суми витрат на ДіР найбільших 2,5 тис корпорацій світу. Зокрема, станом на 2019 р. питома вага усіх видів інноваційно-технологічних витрат компаній групи FAMGA відносно загальнонаціональних витрат США становила 15,4%, а відносно інноваційних витрат бізнес-сектору – 22,1% відповідно [10]. Своєю чергою, для Китаю відповідні показники для групи корпорацій ВАТ є значно меншими, що пояснюється передусім значно

пізнішим у часі переходом китайських компаній до інноваційної моделі конкурентного розвитку у глобальних координатах.

Є всі підстави стверджувати, що сучасні механізми реалізації інноваційного підприємництва є потужним рушієм розроблення і впровадження бізнесовими і підприємницькими структурами корпоративних стратегій і бізнес-моделей, здатних забезпечити вирішення однієї з ключових проблем глобального виробництва. Йдеться про подолання наростаючого відриву інновацій від впроваджуваних економічними суб'єктами бізнес-моделей, котрі не спрямовані (а в окремих випадках і відвертого гальмування і стримування) на розроблення і комерціалізацію інноваційних розробок. інновацій. Саме цим пояснюється той факт, що значна кількість західних експертів [8] нині сходяться у думці про те, що саме технологічний поділ праці між винахідниками й інноваційними компаніями здатен забезпечити значне підвищення рівня матеріального добробуту широких верств населення на основі як одержання економічних вигод від реалізації комерційних операцій, так і зростаючої економії трансакційних витрат здійснення науково-технічної й інноваційної діяльності.

Інноваційне підприємництво, відіграючи важливу роль у науково-технологічному прогресі держав і регіонів, цілком об'єктивно потребує *масштабної державної підтримки*. Її необхідність обумовлена такими причинами, як-от:

- надмірна складність процесу організації науково-дослідної діяльності;
- відсутність у бізнес-структур економічних інтересів щодо розвитку інноваційних розробок, спрямованих на досягнення соціальних ефектів;
- значний брак механізмів вільної конкуренції серед інноваційних підприємств, що стимулює їх несумлінну конкурентну поведінку на ринку;
- забезпечення інноваційним підприємцям можливостей для реалізації власних економічних інтересів щодо максимізації отриманих прибутків тощо.

Узагальнюючи вищенаведене, можемо стверджувати, що інноваційне підприємництво виступає у сучасних світогосподарських процесах як

особливий новаторський процес. Він спрямований на створення нових видів товарів і послуг та являє собою особливий вид господарської діяльності з пошуку нових можливостей у царині винайдення і комерціалізації результатів інноваційної діяльності. З огляду на визначальну роль у світогосподарській динаміці інноваційного підприємництва, ключовим стає питання щодо розбудови інноваційної моделі національних економік держав, яка має спиратись на інноваційні досягнення та економічне зростання у довгостроковій перспективі. Це потребує від країн реалізації виваженої інноваційної політики, що має орієнтуватись на масштабне застосування практичних знань та умінь, а також прибуткове інноваційне функціонування підприємств і компаній різних форм власності.

РОЗДІЛ 2.

ГЛОБАЛЬНІ ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

2.1. Вплив інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток

Інноваційне підприємництво, як специфічний винахідницький і творчий процес, не тільки докорінно трансформує технологічну та організаційно-економічну організацію виробничих процесів, але й справляє потужний вплив на глобальний економічний розвиток. Це набуває свого яскравого вираження як на рівні усіх структурних підсистем й елементів світового господарства, так і сформованих у його рамках глобальних вартісних ланцюгів. Попри те, що загальносвітове генерування інновацій відбувається на сьогодні переважно у системі сформованих багатонаціональними підприємствами інноваційних мереж, важливу роль відіграє й інноваційне підприємництво, репрезентоване науково-технічною діяльністю немонополізованих компаній малого і середнього бізнесу.

Серед конкретних форм прояву потужного впливу інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток слід насамперед відзначити суттєві зміни у співвідношенні первинного, вторинного і третинного секторів у виробництві глобального валового продукту та сукупній зайнятості робочої сили. Як свідчать дані, подані у табл. 2.1, у період 1950-2021 рр. відбулося значне зниження середньосвітового індикатора питомої частки аграрного сектору у виробництві валового внутрішнього продукту з 15% до 4%. При цьому спостерігаються доволі глибокі міжкрайнові диференціації даного показника: від мінімального рівня в 1% в Австрії, США, Данії, Німеччині, Великобританії до максимальних 3% у Фінляндії.

Контрадикторна динаміка характерна для середньосвітового індикатора питомої ваги індустріального та сервісного секторів у глобальному ВВП. Їх

частка збільшилась з 40,4% у 1950 р. до 26% у 2021 р. та з 43,4% до 71% відповідно. Подібно частці аграрного сектору, показник питомої ваги промислового та сервісного секторів у світовому ВВП суттєво коливався за різними країнами світу: від 21% у Сполучених Штатах Америки і Великобританії до майже 40% у Норвегії за промисловим сектором; а також від мінімальних 60% у Норвегії до максимальних 79% у Франції за сектором послуг.

Таблиця 2.1

Секторальна структура виробництва глобального валового внутрішнього продукту у 1950-2021 рр., % загального підсумку

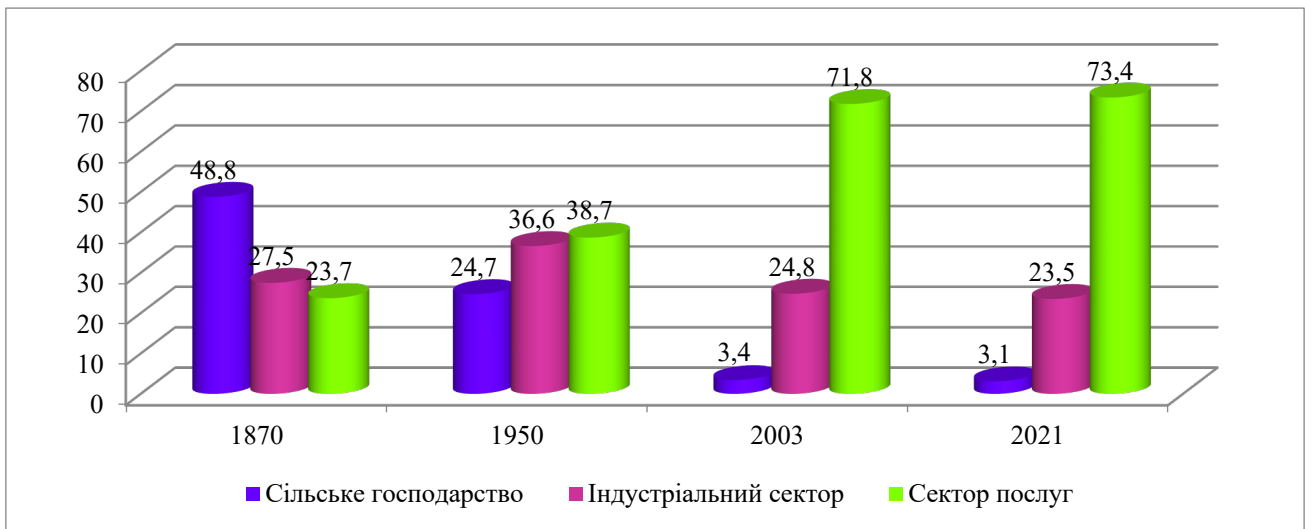
Країна	Сільське господарство			Промисловий сектор			Сектор послуг		
	1950	2000	2021	1950	2000	2021	1950	2000	2021
Австрія	18	2	1	49	32	28	33	67	71
Данія	21	2	1	36	27	22	43	70	76
Фінляндія	26	3	3	40	36	27	34	60	71
Франція	15	2	2	47	23	19	38	74	79
Німеччина	10	1	1	50	31	30	40	68	69
Італія	25	3	2	33	27	23	41	70	74
Японія	26	2	1	30	31	26	45	67	73
Нідерланди	14	2	2	40	25	21	46	73	77
Норвегія	15	2	2	32	41	38	53	57	60
Швеція	11	2	1	43	30	26	46	68	73
Великобританія	6	1	1	46	27	21	49	72	78
США	7	1	1	39	23	21	54	76	78
Середньосвітовий показник	15	4	3	40	29	26	43	67	71

Джерело: побудовано автором за даними [52].

Це свідчить про збереження значних міждержавних і міжрегіональних диференціацій у рівні постіндустріалізації національних економік навіть держав-лідерів, не кажучи вже про асиметрії між країнами з різним рівнем соціально-економічного розвитку. Інакше кажучи, світовий науково-технологічний прогрес має свої чітко виражені просторові особливості та характеризується концентрацією лише у малочисельній групі держав, на території яких локалізується високотехнологічний промисловий сектор та робоча сила з високим рівнем професійної кваліфікації.

Наступною формою прояву потужного впливу інноваційного підприємництва на динаміку глобального економічного розвитку є формування якісно нових структурних параметрів світової зайнятості.

Зокрема, дані, подані на рис. 2.1, свідчать про те, що упродовж 1870-2021 рр. світовий показник питомої ваги зайнятих в аграрному секторі зменшився з майже 50% до 3,2%, а зайнятих у промисловому секторі – з 28% до 24% відповідно [30, с. 95; 53]. Одночасно спостерігається стрімке зростання частки зайнятих у сфері послуг з 24% у 1870 р. до понад 73% у 2021 р. Принагідно відзначимо також найвищі темпи приросту сукупної зайнятості у таких сервісних індустріях, як освіта й охорона здоров'я, ділові і фінансові послуги, страхування і державне управління.

Рис. 2.1. Структура зайнятості економічно активного населення світу у 1870-2021 рр., % загального підсумку

Джерело: побудовано автором за даними [30, с. 95; 53].

Такий стан речей обумовлений не тільки високою структурною динамікою розвитку третинного сектору глобальної економіки, але й випереджальним перерозподілом на його користь доходів індустріального й аграрного секторів. У даному контексті важливо також зазначити, що інноваційне підприємництво не тільки суттєво розширює сервісний сегмент глобальної економіки, але й створює усі необхідні передумови для інноватизації аграрного й індустріального її секторів, забезпечуючи їх переведення на якісно вищий технологічний щабель розвитку.

У комплексній характеристиці впливу інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток на особливу увагу заслуговує *глибока*

конвергенція матеріального й інтелектуального виробництва, що супроводжується значним підвищенням ступеня наукомісткості світових виробничих процесів. Звернімось до конкретних цифр: у 2020 р. глобальний обсяг витрат бізнес-сектору на ДіР становив 676 млрд євро, у тому числі у Сполучених Штатах Америки – 344 млрд, Євросоюзі – 184 млрд, Китаї – 148 млрд відповідно. При цьому основні напрями сучасної технологічної гонки у світовій економіці знаходять своє найбільш точне відображення у статистиці розподілу бізнес-витрат на ДіР за окремими секторами економіки. Як показують дані, подані у табл. 2.2, у 2020 р. найбільші обсяги витрат бізнес-структур на дослідження і розробки було здійснено у секторі інформаційно-комунікаційних товарів і послуг, охороні здоров'я, автомобілебудуванні і транспорті, а також виробництві промислового обладнання. Зокрема, їх глобальний обсяг становив у звітному році відповідно 21,2%, 21,6%, 20,6%, 14,3% та 5,5% глобальних витрат бізнес-сектору на дослідження і розробки¹.

Таблиця 2.2

Сукупні витрати бізнес-сектору на дослідження і розробки за окремими країнами і секторами економіки у 2020 р., млрд євро

Сектор економіки	США	Євросоюз	Китай	Усього
ІКТ-товари	83	26	38	143
ІКТ-послуги	111	14	23	146
ІКТ усього	194	40	61	289
Охорона здоров'я	94	37	8	139
Автомобілебудування і транспорт	19	62	15	97
Промислове обладнання	9	11	17	37
Будівництво	1	2	18	21
Хімічна промисловість	5	6	2	13
Фінансовий сектор	5	6	6	19
Енергетика	3	5	7	17
Авіація, космос, оборона	5	5	6	16
Інші сектори	9	6	7	28
Усього	344	184	148	676

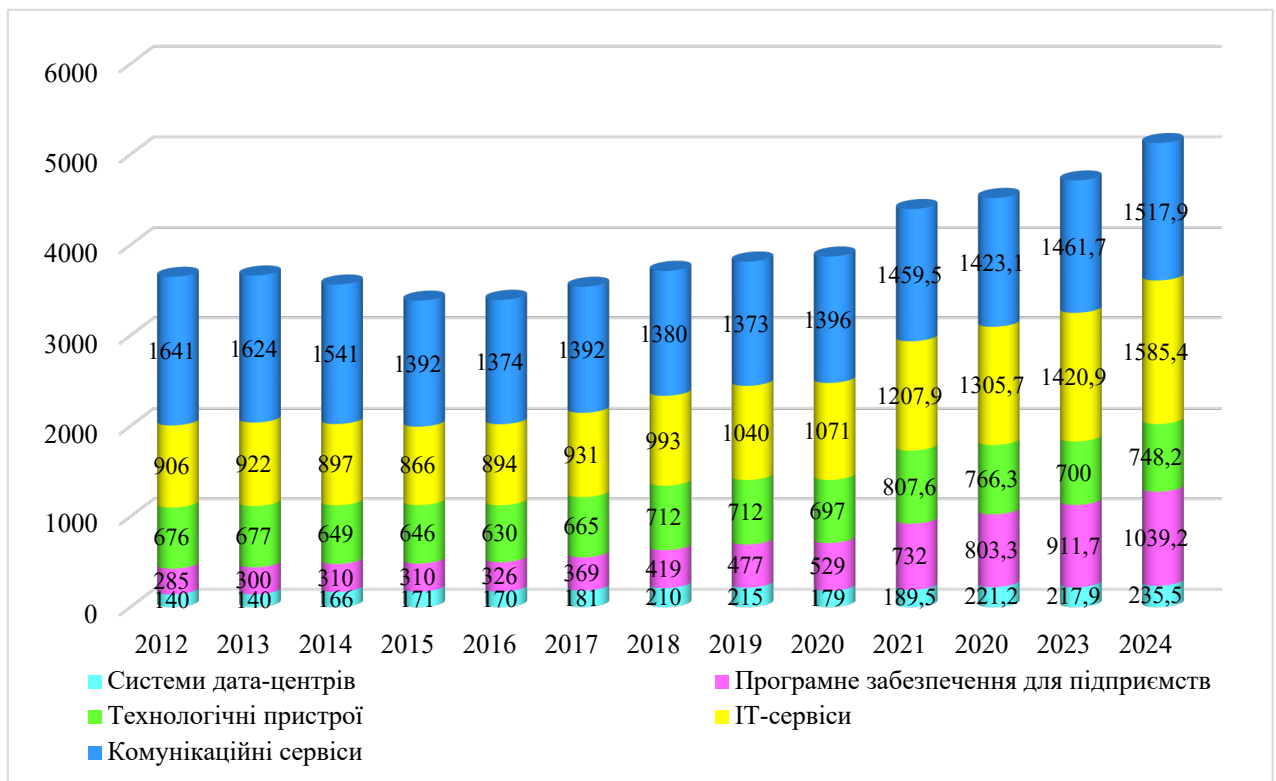
Джерело: побудовано автором за даними [48, с. 6-15].

Одночасно, з другої половини 1980-х років спостерігається також стрімке зростання державних і приватних витрат на купівлю інформаційних

¹ Примітка.

Розраховано автором за даними табл. 2.2.

технологій та обладнання: у той час як у 1982 р. на зазначені товарні групи у Сполучених Штатах Америки було витрачено 40 млрд дол. США, а у 1991 р. – 112 млрд [75, с. 327], то у 2022 р. – майже 1,3 трлн дол. США. Глобальні ж річні витрати на придбання інформаційних технологій й обладнання зросли у період 2012-2022 рр. з 3,6 до 4,5 трлн дол. США, а до 2024 р. збільшаться, за оцінками міжнародних експертів, до 5,1 трлн дол. відповідно. З цієї колосальної суми 235,5 млрд дол. становитимуть витрати на купівлю систем дата-центрів; 748,2 млрд – технологічних пристроїв; 1 трлн – програмного забезпечення для підприємств; 1,5 трлн – комунікаційних сервісів; 1,6 трлн – ІТ-сервісів (рис. 2.2). Такий секторальний розподіл відображає по суті сучасні структурні виміри світового інформаційно-комунікаційного прогресу та розподіл його фінансування за найбільш пріоритетними напрямками.

Рис. 2.2. Глобальні витрати на придбання інформаційних технологій й обладнання у 2012-2022 рр. з прогнозом до 2024 р., млрд дол. США

Джерело: побудовано автором за даними [26].

У характеристиці механізмів впливу інноваційного підприємництва на структурну динаміку глобального економічного розвитку особливої уваги

заслуговує висока динаміка і прискорене нарощування глобальних вартісних обсягів витрат на науку та активізація міждержавного науково-технологічного співробітництва способом розбудови глибокої кооперації у сфері досліджень і розробок. Як впливає з даних табл. 2.3, сучасним світовим лідером за масштабами інвестування ДіР є США, до яких в останні роки активно наближається Китай.

Таблиця 2.3

Динаміка фінансування ДіР за державами-лідерами у 2000-2019 рр.

Країна	Витрати на ДіР у 2019 р., млрд дол. США за ПКС	Відношення витрат на ДіР до ВВП (наукомісткість), %	Середньорічні темпи зростання витрат на ДіР, %		
			2000-2010	2010-2019	2000-2019
США	668	3,13	4,3	5,6	4,8
Китай	526	2,23	20,5	10,6	14,1
Японія	173	3,20	3,6	2,4	3,3
Німеччина	148	3,19	4,9	6,1	5,2
Респ. Корея	102	4,64	10,9	7,8	8,9
Індія	59	0,65	9,4	4,4	7,2

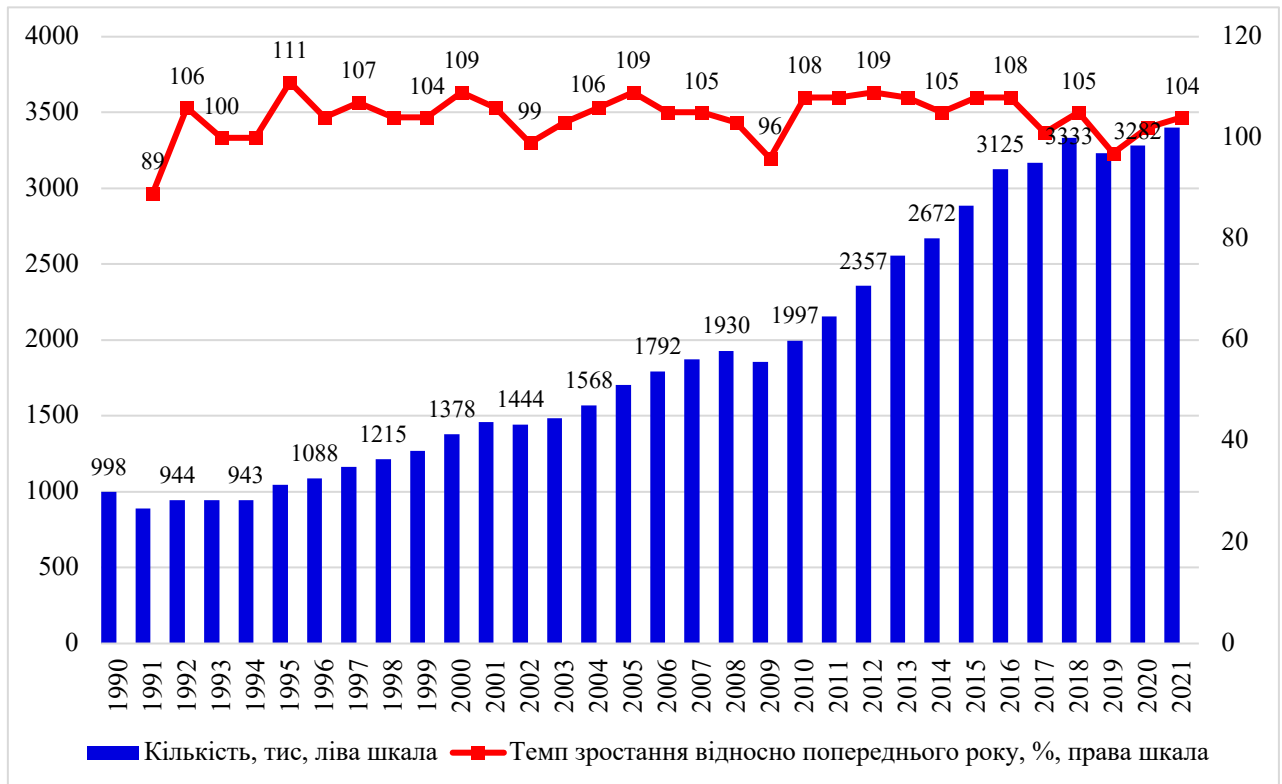
Джерело: побудовано автором за даними [11].

Безпрецедентні за своєю динамікою середньорічні темпи нарощування інноваційних витрат КНР дали змогу цій державі провести глибоку структурну модернізацію національної економіки на основі створення нових висококонкурентних секторів. Своєю чергою, Японія, котра особливо стрімко розвивала свою технологічну сферу упродовж 1970-1980-х років, в останні три десятиліття дещо сповільнила свій технологічний поступ, однак все ще залишається у глобальному інноваційному авангарді за показниками наукомісткості своєї економіки.

Окремої уваги, у контексті розвитку інноваційного підприємництва, заслуговує також Респ. Корея, яка у кінці ХХ ст. створила цілу низку нових секторів економіки та заснувала значну кількість великих високотехнологічних компаній світового рівня. Натомість Індія суттєво відстає від держав-лідерів та Китаю і за вартісними обсягами витрат на ДіР, і за відносними показниками наукомісткості економіки. Однак, висока динаміка зростання зазначених індикаторів свідчить про те, що ця країна обрала інноваційний шлях і впевнено рухається за заданою траєкторією. Нарешті,

країни-члени Європейського Союзу з кінця 2000-х років у середньому збільшували свої інноваційні витрати на 5-5,5% у рік насамперед завдяки інноваційним показникам таких держав як Німеччина, Франція та Великобританія.

Комплексний аналіз впливу інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток буде неповним без з'ясування його дії на міжнародну торгівлю. Вона концентровано виражається у показниках міжнародної торгівлі патентами і ліцензіями, яка спричиняє значне поглиблення міждержавних виробничих зв'язків. Як показують дані, наведені на рис. 2.3, річна кількість патентних заявок в усьому світі зростає з 997,5 тис у 1990 р. до понад 3,4 млн у 2021 р.

Рис. 2.3. Подані патентні заявки в усьому світі у 1990-2021 рр.

Джерело: розраховано і побудовано автором за даними [34].

Зазначимо, що для країн, що розвиваються, позбавлених наразі широких ресурсних можливостей для розвитку національного інноваційного підприємництва, головним каналом інтеграції у глобальний науково-технологічний прогрес є придбання патентів, ліцензій, нових зразків

технологічного обладнання і баз даних, а також залучення технічної допомоги держав-лідерів. Натомість останні самі є продуцентами технологічних новинок, активно влючаючись у міжнародний науково-технологічний обмін в якості і експортерів, і імпортерів інноваційних розробок. У такий спосіб у глобальних координатах активно формуються транскордонні потоки знань, технологій, інформації і передового досвіду. Вони в інноваційному плані суттєво збагачують глобальне суспільство на основі масштабної дифузії знань, інновацій та інформації, а також розбудови цілісної загальнопланетарної системи міжнародного науково-технологічного трансферу.

Звернімо увагу на те, що інноваційне підприємництво справляє також потужний вплив на розподіл світових інвестиційно-фінансових ресурсів. Йдеться насамперед про прискорене нагромадження усезростаючих мас доданої вартості і капітальних активів в інноваційно-містких секторах глобальної економіки, що стає причиною активного перерозподілу на їх користь глобального фінансово-інвестиційного капіталу. Тож саме завдяки масштабній комерціалізації результатів інноваційного підприємництва забезпечується динамічний перерозподіл капітальних активів з матеріало- і ресурсо-містких секторів світового господарства до технологічно- й інноваційно-містких на основі:

- нагромадження капітальних активів у тих секторах світогосподарської системи, від яких напряду залежать процеси інноватизації національних економік (освіті, охороні здоров'я, соціальній і науково-дослідній інфраструктурі, системі професійної перепідготовки кадрів тощо);

- наростанні нееквівалентності міжнародної торгівлі зі штучним заниженням рівня світових цін на ресурсо-місткі види товарів і їх завищенням на високотехнологічні групи товарів і послуг;

- запровадження для конкурентів високих бар'єрів входу на цільові сегменти глобального ринку способом обмеження їх доступу до передових науково-технологічних й інноваційних розробок;

- адміністративного перерозподілу національним і наднаціональними владними інституціями доступу окремих груп економічних суб'єктів до інноваційних ресурсів [61, с. 109]. У такий спосіб держави-лідери отримують можливості геополітичного впливу на країни, котрі порушують норми міжнародного права та несуть загрози міжнародній безпеці та світовій військово-політичній рівновазі (на кшталт Ірану, Куби, КНДР, а нині – і росії).

У характеристиці впливу інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток особливої уваги заслуговують зміни у відтворювальній структурі національних економік різних груп країн. Йдеться насамперед про те, що під впливом активізації інноваційного підприємництва відбуваються постійні зміни у співвідношенні вартісних показників фондів нагромадження і споживання капіталу, коли нарощування вартості нагромадженого капіталу спричиняє підвищення технологічного рівня виробництва та його капіталоозброєності, а також зростання продуктивності праці, капіталомісткості та матеріаломісткості продуктів. Інакше кажучи, держави, які зацікавлені у розвитку інноваційного підприємництва, реалізують політику щодо нарощування масштабів фондів нагромадження капіталу. Підтвердженням цього є, зокрема, дані, наведені у табл. 2.4, які показують, що у розвинутих країнах світу норма нагромадження капіталу стабільно становить у період 1970-2021 рр. від 20 до 26% валового внутрішнього продукту.

Це стало запорукою динамічного розвитку інноваційного підприємництва, креативних індустрій та людського капіталу цих держав. Між тим, попри значне перевищення даного показника за групою держав, що розвиваються, розвиток їх національних економік значною мірою характеризується чітко вираженими екстенсивними рисами. Одночасно за групою розвинутих країн світу за вказаний період спостерігається також стрімкий приріст обсягів кінцевих споживчих витрат. Їх вартісний обсяг збільшився з 74% ВВП у 1970 р. до понад 77% у 2021 р. (з досягненням максимального рівня 80,4% валового внутрішнього продукту у 2010 р.). Це

засвідчує наявність у даної групи держав значного платоспроможного попиту на інноваційно-місткі і високотехнологічні групи товарів і послуг, що є потужною рушійною силою розвитку на їх території інноваційного підприємництва.

Таблиця 2.4

**Відтворювальна структура економік різних груп країн у 1970-2021 рр.,
% валового внутрішнього продукту**

Група країн	Показник	1970	1980	1990	2000	2010	2021
Світ	ВВП, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Темп приросту ВВП, % відносно попереднього року	X	11,7	11,2	2,9	8,81	13,6
	Кінцеві споживчі витрати, %	73,28	74,38	74,95	76,13	76,70	71,93
	Валове нагромадження капіталу, %	27,01	26,56	25,00	23,78	22,73	26,85
	Валове нагромадження основного капіталу, %	25,47	25,60	24,25	23,10	21,92	26,16
	Зміна запасів матеріальних оборотних коштів, %	1,54	0,96	0,79	0,68	0,81	0,70
	Експорт товарів та послуг, %	11,23	18,36	18,93	24,01	29,65	28,97
	Імпорт товарів та послуг, %	11,26	18,71	19,25	23,91	28,88	27,98
Розвинуті країни	ВВП, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Темп приросту ВВП, % відносно попереднього року	X	10,5	11,9	1,2	4,0	5,1
	Кінцеві споживчі витрати, %	74,21	75,97	75,56	77,22	80,40	77,03
	Валове нагромадження капіталу, %	26,13	25,73	24,76	23,50	20,02	22,51
	Валове нагромадження основного капіталу, %	24,82	25,35	24,33	23,01	19,70	22,12
	Зміна запасів матеріальних оборотних коштів, %	1,31	0,39	0,43	0,49	0,32	0,42
	Експорт товарів та послуг, %	12,58	18,41	17,38	20,90	25,67	28,42
	Імпорт товарів та послуг, %	12,54	19,66	17,94	21,62	26,10	27,98
Країни, що розвиваються	ВВП, %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
	Темп приросту ВВП, % відносно попереднього року	X	19,1	10,8	8,8	20,6	-1,8
	Кінцеві споживчі витрати, %	77,59	71,21	73,23	72,69	65,43	64,12
	Валове нагромадження капіталу, %	23,97	27,94	25,42	24,96	32,10	33,46
	Валове нагромадження основного капіталу, %	20,52	25,11	23,25	23,61	29,95	32,35
	Зміна запасів матеріальних оборотних коштів, %	3,45	2,83	2,17	1,34	2,15	1,13
	Експорт товарів та послуг, %	13,79	24,56	25,14	33,94	35,30	29,83
	Імпорт товарів та послуг, %	14,14	21,91	23,99	31,58	32,72	27,99

Джерело: побудовано автором за даними [19].

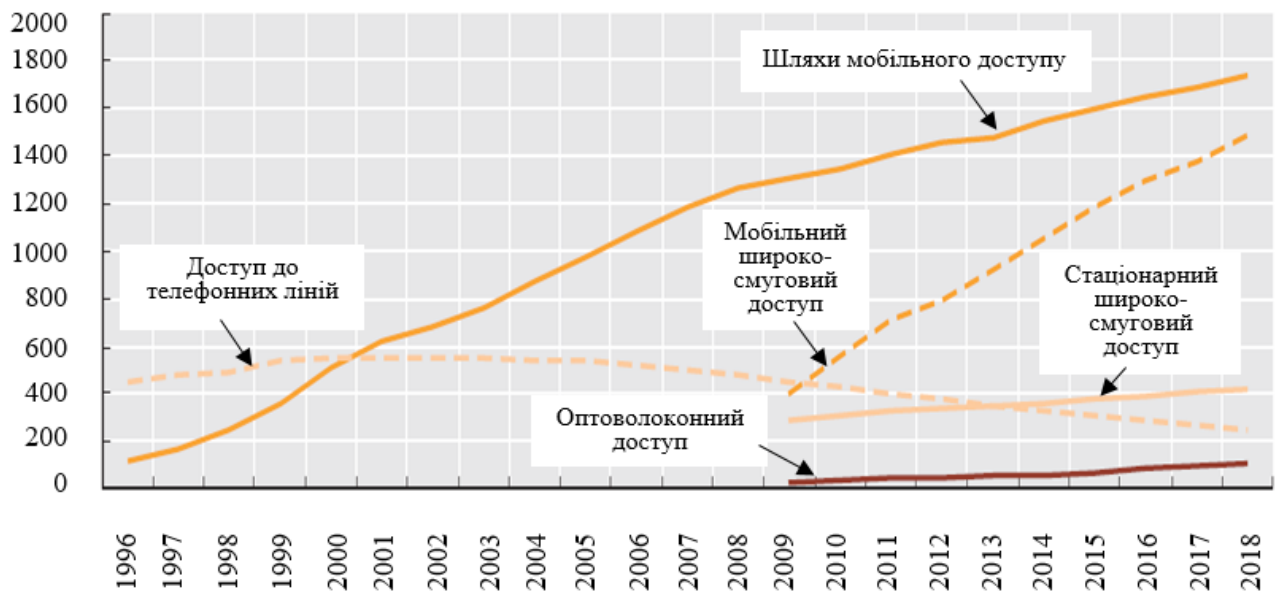
Динамічний розвиток інноваційного підприємництва в останні десятиліття спричиняє також глибокі трансформаційні зміни глобальної системи споживання. Нині для неї притаманні такі риси як: значна диверсифікація споживчих потреб у бік нарощування у їх структурі частки науково-технічних розробок й інновацій; наростаюча диференціація товарів і

послуг з дедалі більшою орієнтацією світових виробників на кастомізацію своєї продукції з метою максимально повного задоволення індивідуальних споживчих потреб своїх клієнтів; перетворення споживачів інноваційних товарів і послуг та безпосередніх ініціаторів процесу їх виробництва; стрімке нарощування обсягів виробництва предметів споживання з відповідним підвищенням доходів бізнес-структур від реалізації високотехнологічної продукції; зменшення життєвого циклу споживчих товарів під впливом їх прискореного морального старіння та ін.

На підтвердження зазначених тенденції наведемо такі дані: у секторі приладобудування споживачі є ініціаторами майже 80% усіх інноваційних розробок, а пластмасовому виробництві – майже 90%. При цьому співвідношення між ініційованими споживачами та викликаними новими технологічними процесами інноваційними розробками становить нині 3:1 [70, с. 36]. Своєю чергою, результати дослідження Національного бюро економічних досліджень Сполучених Штатів Америки також підтверджують той факт, що в останні роки інноваційні компанії дедалі більшою мірою спираються на екзогенні джерела інноваційного прогресу. Достатньо сказати, що майже половина опитаних американських фірм підтвердили, що ключові інноваційні ідеї, покладені ними в основу розроблення нових товарів і послуг, надійшли саме від споживачів, постачальників та залучених до роботи технічних працівників [8, с. 1]. Тож саме зазначені групи зацікавлених осіб власне й здійснили вирішальний вплив на стратегічні траєкторії конкурентного розвитку американських інноваційних компаній і фірм.

Характеризуючи вплив інноваційного підприємництва на глобальний економічний розвиток, не можемо оминати увагою і *стрімке зменшення цін на техніко-технологічні та інноваційні розробки*. Якщо говорити конкретними цифрами, то наприклад на початку XXI ст. середній рівень роздрібних цін на нові комп'ютери не перевищували у США 1 тис дол. Своєю чергою, витрати на копіювання інформаційних матеріалів лише у 1990-х роках скоротились у 900 разів [75, с. 334]; а питома вага дорослих громадян Сполучених Штатів

Америци, котрі отримали доступ до Інтернету, зросла з 50% у 2000 р. до майже 90% у 2021 р. Упродовж 1986-2018 рр., як свідчать дані, подані на рис. 2.4, кількість населення держав групи ОЕСР, яка отримала доступ до мобільних засобів зв'язку, зросла зі 100 млн до 1,7 млрд осіб. При цьому кількість осіб з наявним мобільним широкосмуговим доступом збільшилась з 400 млн осіб у 2009 р. до 1,5 млрд у 2018 р. Отже, чимраз більше поширення ІКТ-технологій забезпечує на сьогодні неухильне підвищення доходів інформаційно-комунікаційного сектору з 4,3 трлн дол. США у 2016 р. до 5,8 трлн у 2023 р. [51].

Рис. 2.4. Доступ громадян держав ОЕСР до комунікацій у 1986-2018 рр., млн осіб

Джерело: побудовано автором за даними [35, с. 61].

Підбиваючи підсумок, наголосимо на такому: інноваційне підприємництво за умов технологічної глобалізації справляє потужний вплив на світогосподарську систему, у докорінний спосіб трансформуючи виробничі, розподільчі, обмінні та споживчі відносини відповідно до дії провідних мегатрендів постіндустріальної моделі економічного розвитку. Подібного роду вплив детермінує становлення у глобальних координатах якісно нового технологічного способу виробництва та імплементації глибоких структурних зрушень у світовій науці, техніці і технологіях. Завдяки цьому глобальне

суспільство динамічно крокує до формування своєї постекономічної моделі з таким її найголовнішим невід'ємним атрибутом як високий рівень конвергенції людської, інноваційної, інформаційної, знаннєвої й інтелектуальної форм глобального капіталу.

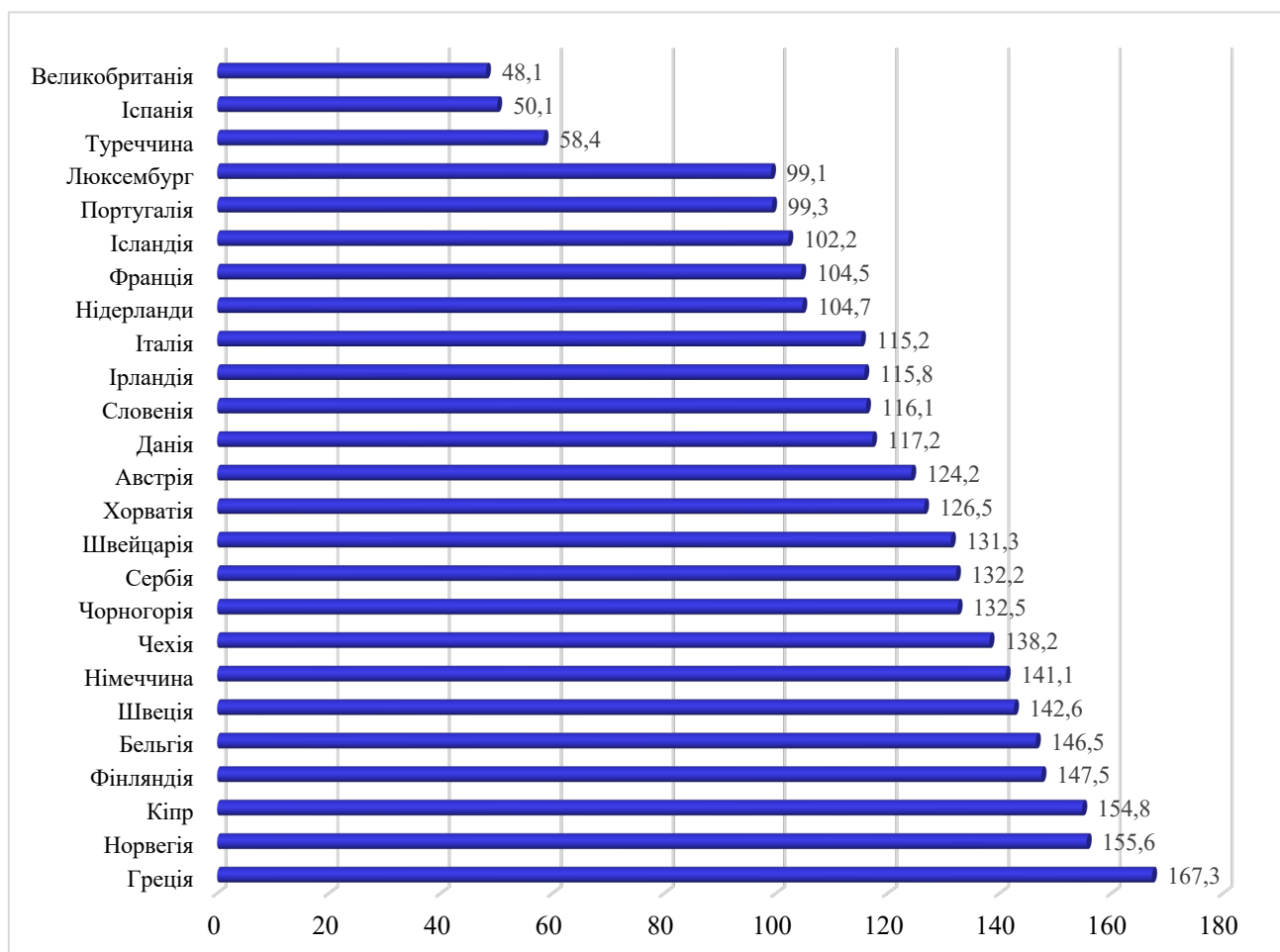
2.2. Малий бізнес у сучасній структурній динаміці інноваційного підприємництва

У сучасному глобальному світі спостерігається зміна технологічного укладу, яка супроводжується переходом міжнародної економічної системи на новий етап еволюційного розвитку – постіндустріальне суспільство. Так, сьомий технологічний уклад базується на економіці, заснованій на знаннях, інноваціях та готовності економічних суб'єктів до впровадження науково-технічних розробок. Провідну роль тут відіграють інформаційні мережі, високі технології, інтелектуальні ресурси, інноваційна організація різних сфер діяльності, новий рівень ставлення до трансферту та дифузії знань. Економіка знань перетворюється на потужний імпульс соціально-економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності продукції, забезпечуючи системну диверсифікацію економічної діяльності. За таких умов саме малий бізнес виступає найважливішим суб'єктом інноваційної діяльності, роблячи значний внесок у розвиток виробництва в технічно передових секторах та напрямках. Він є основним джерелом нововведень, генератором нових ідей, формуючи усталені передумови до інноваційного розвитку національних економік. Мале підприємництво апріорі є інноваційним за своєю природою в силу таких обставин як-от:

- висока інституційна гнучкість, мобільність та адаптивність у турбулентних умовах зовнішнього середовища;
- підвищена економічними та неекономічними факторами мотивація до інноваційної діяльності;
- креативна спеціалізація в економічній діяльності;

- нечисленний, але найчастіше висококваліфікований персонал;
- орієнтація для досягнення максимально можливого результату;
- здатність до ризику, висока продуктивність праці та відносно низькі витрати виробництва;
- висока віддача на одиницю фінансових вкладень у дослідження і розробки.

Як показують дані, наведені на рис. 2.5, відповідно до Європейської таблиці інновацій, яка вимірює інновації в Європі за допомогою різноманітних індикаторів, у 2022 р. найвищі бали за інновації малого і середнього бізнесу (з оцінкою відносно ЄС = 100) отримали Греція – 167,3; Норвегія – 155,6; Кіпр – 154,8; Фінляндія – 147,5; Бельгія – 146,5; Швеція – 142,6 та Німеччина – 141,1.

Рис. 2.5. Бал за інновації малого і середнього бізнесу за окремими країнами Європи у 2022 р. (ЄС = 100)

Джерело: побудовано автором за даними [16].

При цьому слід враховувати одну важливу обставину: інноваційною здатна стати тільки та підприємницька діяльність, яка спрямована на практичне впровадження результатів науково-технологічної й інноваційної діяльності, виробництво і ринковий збут інноваційно містких товарів і сервісів та одержання у такий спосіб відповідних надходжень прибутку з диверсифікованих джерел. З подібного трактування економічної сутності інноваційного підприємництва випливає по суті розуміння змістовної природи інноваційних підприємств як суб'єктів господарювання, котрі здатні йти на ризик при впровадженні нових науково-технічних проєктів, якісному удосконаленні чинних виробничих процесів, ухваленні важливих управлінських рішень та підвищенні технологічного рівня виробництва. Звернімось до конкретних цифр: згідно оцінок американських учених, більше 70% усіх інновацій «помирають» ще на етапі свого розроблення, а 80% технологічно містких товарів, котрі надходять на світовий ринок, знімаються з виробництва з причин відсутності комерційного результату.

Окрім того, за результатами опитування близько 120 корпорацій Сполучених Штатів Америки зроблено висновок про те, що більше понад 60% розробленими ними науково-технологічних розробок ніколи не набувають форми придатної до ринкового збуту комерційної продукції. Водночас половина опитаних американських компаній зазначили, що біля половини витрачених ними витрат на дослідження і розробки були комерційно неуспішними, а біля третини ринково успішних науково-технологічних розробок перестають генерувати прибутки вже після нетривалого періоду їх комерціалізації [71, с. 156].

Наголосимо, що саме зазначені причини обумовлюють той факт, що малі інноваційні компанії забезпечують високу динаміку розвитку підприємницької діяльності за рахунок створення інноваційних продуктів, їх успішної комерціалізації, відкриття нових сегментів світового ринку, освоєння та впровадження нових продуктів та технологій, а також неухильного підвищення рівня науко-місткості та конкурентоспроможності виробництва.

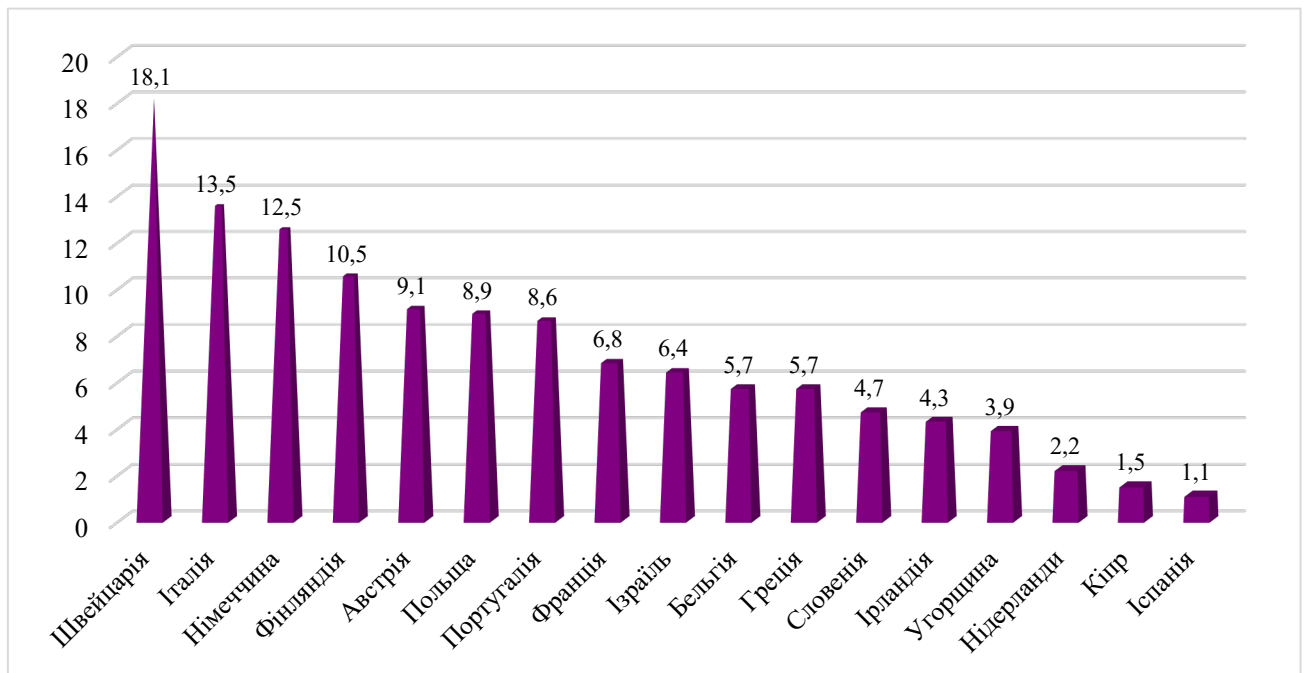
Не випадково, що пріоритетним полем інноваційної діяльності малих фірм є наукомісткі сектори національних економік держав, притаманними рисами яких є насамперед: високі темпи зростання та високий рівень заробітної плати працівників; великі обсяги експортної діяльності та високий інноваційний потенціал; базування на високих технологіях та значна частина учених і науково-дослідних кадрів, залучених до виробничих процесів. Достатньо сказати, що практично з другої половини 1950-х років біля 90% усіх фундаментальних науково-технічних розробок в усьому світі виробляється інноваційними компаніями малого бізнесу, котрі у державах Світової тріади є на сьогодні ліцензіатами лівової частки усіх нововведень [70, с. 171].

Загалом же, нині майже половина усіх зареєстрованих у ЄС підприємств повідомляють про реалізацію певних форм інноваційної діяльності (49,1%), котрі мають стосунок до розробленні продуктових, процесних, організаційних та маркетингових інновацій. Наголосимо, що зазначені цифри відбивають конкурентну диспозицію компаній з 10 і більше співробітниками, з кількістю працюючих від 10 до 249 та понад 250 осіб, а отже – охоплюють усі підсистеми підприємницької системи держав Євросоюзу. При цьому серед держав-членів ЄС найвищі частки інноваційних підприємств зафіксовані у Німеччині (67% усіх компаній), Люксембурзі (65,1%), Бельгії (64,2%), Ірландії та Великобританії (по 60%), тоді як найнижчі показники мають нині Польща (21%) та Румунія (12,8% відповідно) [31]. Як бачимо, наш аналіз, заснований на розмірі підприємства, повною мірою відбиває структурний розподіл європейського підприємницького сектору, в якому переважна більшість компаній належать до малого і середнього бізнесу.

На основі системного узагальнення міжнародного досвіду інноваційної діяльності малих інноваційних компаній можемо виокремити *цілу низку інституційних моделей її організації*, котрі в останні десятиліття активно розвивались і демонстрували свою високу науково-технологічну результативність. Насамперед слід відзначити *об'єднання в рамках малих інноваційних фірм колективів інноваторів, винахідників і учених*, котрі на

основі спільного проведення ДіР та комерціалізації їх результатів отримують доходи. При цьому фінансовими джерелами для початку їх діяльності є насамперед власні заощадження засновників подібного роду малих компаній, залучений капітал від окремих фізичних та юридичних осіб, або ж залучені фінансові кошти великих багатонаціональних підприємств, транснаціональних чи спеціалізованих інвестиційних банків.

Наступну інституційну модель інноваційної діяльності компаній малого бізнесу репрезентують компанії-стартапи, котрі у сучасних умовах технологічної глобалізації спеціалізуються в основному на розробленні інноваційних зразків товарів і сервісів, перебуваючи при цьому у постійному пошуку джерел їх ресурсного забезпечення. Наприклад, у Швейцарії питома вага стартапів, заснованих університетами, становила у 2016 р. 18,1% їх загальної кількості, в Італії – 13,5%, Німеччині – 12,5%, Фінляндії – 10,5%, Австрії – 9,1%, Польщі – 8,9%, Португалії – 8,6% відповідно (рис. 2.6).

Рис. 2.6. Питома вага стартапів, заснованих університетами, за окремими країнами Європи у 2019 р., % загального підсумку

Джерело: побудовано автором за даними [39].

Наголосимо, що саме подібного роду малі інноваційні компанії щорічно створюють таку кількість нових робочих місць, яка щонайменше удвічі

перевищує відповідний показник за усіма молодими компаніями-«газелями». Так, згідно даних проєкту «Gazelles Innovation Panel», у державах Європи фірми-«газелі» створили нині майже 80% усіх нових робочих місць на тлі їх 5%-ної питомої ваги у загальній кількості усіх зареєстрованих підприємств [2, с. 5].

Згідно даних Фонду Кауфмана, упродовж останніх двох десятиліть (2001-2020 рр.) чисте створення нових робочих місць незмінно було найвищим серед наймолодших компаній-стартапів Сполучених Штатів Америки, котрі, на відміну від інших фірм, демонстрували найбільший приріст новостворених робочих місць. Як показують дані, наведені на рис. 2.7, динаміка створення нових робочих місць за групою стартапів (віком до 1 року) була у цій державі найвищою і становила близько 5 на 1 тис осіб робочої сили.

Рис. 2.7. Створення нових робочих місць компаніями різного віку у Сполучених Штатах Америки у 2001-2020 рр., кількість на 1 тис осіб робочої сили

Джерело: побудовано автором за даними [27, с. 5].

Натомість компанії, котрі існують на ринку тривалий час (11 років і більше), навпаки, мали за вказаний період найнижчі (нерідко від’ємні) показники створення нових робочих місць. Це засвідчує загалом високу динаміку розвитку інноваційного підприємництва у США, оскільки компанії-

стартапи завжди характеризуються найвищим ступенем стійкості своїх виробничих, інвестиційних, науково-технічних й інноваційних операцій [54] як запоруки виходу на нові сегменти глобального ринку товарів і послуг.

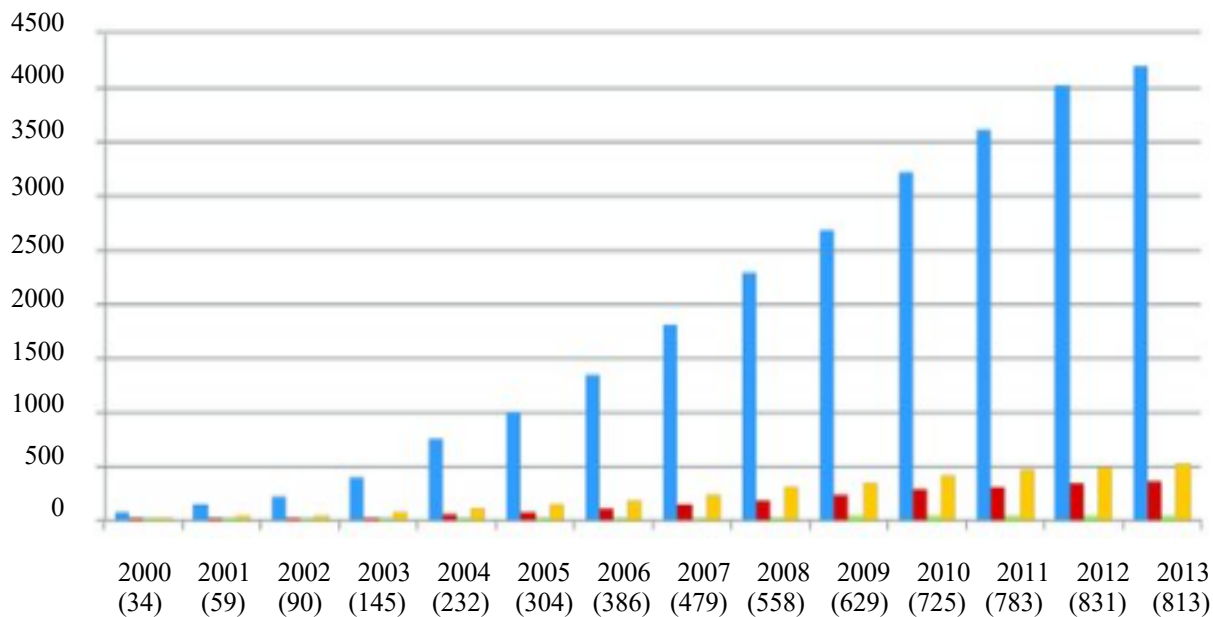
Станом на липень 2021 р. найактивнішим стартап-акселератором у Сполучених Штатах Америки був Y Combinator, який на той час реалізував майже 3,8 тис інвестиційних проєктів [29]. Як свідчить міжнародний досвід, завдяки участі в акселераторських програмах забезпечується значне нарощування масштабів залученого стартапами фінансування. При цьому в усьому світі стартапи, очолювані жінками, зазвичай отримують менше фінансування, аніж стартапи, очолювані чоловіками. Зокрема, у 2020 р. останні отримали значно більші суми боргового та акціонерного фінансування, порівняно зі стартапами, очолюваними жінками [33].

Третю інституційну модель організації інноваційної діяльності компаній малого бізнесу представляють внутрішні венчури крупних багатонаціональних корпорацій. До їх групи належать інноваційні фірми, котрі функціонують у їх організаційній структурі. Їх формування і динамічний розвиток в останні десятиліття нерозривно пов'язані із застосуванням великим бізнесом частини прибуткових надходжень на нарощування масштабів виробничої діяльності та технологічну модернізацію. В якості прикладу подібного роду внутрішніх венчурів наведемо такі японські багатонаціональні корпорації як: Sony, Toshiba, Toyota, Nissan, Hitachi та багато інших, котрі тісно співпрацюють на сьогодні з університетами на основі заснування у своїй організаційній структурі науково-дослідні центри і лабораторії. Тож саме останні стали в останні десятиліття потужними інституційними майданчиками проведення масштабних ДіР у сфері електроніки, робототехніки, виробництва нових матеріалів, біо- і нанотехнологій тощо.

Четверту інституційну модель організації інноваційної діяльності компаній малого бізнесу репрезентують так звані спінофф-компанії, котрі у більшості випадків формуються на основі відокремлення від від організаційних структур великих науково-дослідних лабораторій та центрів, а

також бізнесових організацій. Подібного роду відокремлення дає змогу суттєво підвищити ефективність інноваційної діяльності та її гнучкість, забезпечивши при цьому високий рівень її пристосування до локальних ринків. Не випадково, масове виникнення і динамічний розвиток в останні десятиліття спінофф-компаній є по суті закономірною реакцією малого інноваційного бізнесу на потреби проведення комерціалізації тих науково-дослідних розробок великих багатонаціональних компаній, що стали побічним результатом досліджень і розробок їх материнських підрозділів. Завдяки цьому досягається стратегічна мета щодо включення спінофф-компаній у міжнародний науково-технологічний трансфер та процеси капіталізації інноваційних розробок.

З-поміж рис, притаманних спінофф-компаніям, слід також відзначити їх специфічну організаційну форму, яка забезпечує ефективне впровадження кооперативних механізмів спіловеру знань і технологій за участі університетських закладів, учених, науково-дослідницького персоналу, студентів та замовників науково-технічних розробок. Як свідчать дані, подані на рис. 2.8, лише в Італії загальна кількість функціонуючих спінофф-компаній збільшилась у період 2000-2013 рр. з 34 до 813.

Рис. 2.8. Загальна кількість спінофф-компаній, заснованих на базі материнських підрозділів компаній Італії у 2000-2013 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [18].

Доцільно зауважити, що на сьогодні у світовій практиці існують підприємства, за допомогою яких академічні дослідники самостійно або у партнерстві зі своїми університетами засновують спінофф-компанії для використання або комерціалізації результатів своїх ДіР [15]. Однією з необхідних умов для створення стартапів університетами є наявність науковців та інженерів з відповідною кваліфікацією та знаннями науково-дослідної діяльності, а технологічний поділ праці набуває критично важливого значення у процесі передачі та комерціалізації технологічних інновацій [14]. Результати польового дослідження, яке включало інтерв'ю з 2052 професорів 50 західних університетів, котрі працюють у галузі наук про життя, показали, що викладачі, які мають підтримку промислових досліджень, є принаймні такими ж продуктивними в академічному плані та продуктивніші в комерційному плані, порівняно з тими, хто не має такої підтримки. Саме зазначені причини обумовили значну динамізацію процесу заснування університетськими закладами у своїй структурі бізнес-інкубаторів. Наприклад, у США їх налічується біля 1,5 тис і у їх рамках засновані на сьогодні понад 20 тис інноваційних компаній малого бізнесу, в яких працевлаштовані біля 250 тис. працівників [63, с. 127].

Характеризуючи інституційні моделі малого інноваційного бізнесу, не можемо оминати увагою *проектні бригади та тимчасові творчі колективи*, котрі заснуються на базі великих багатонаціональних корпорацій. Звернімо увагу на те, що за своєю природою вони суттєво відрізняються від тих науково-дослідних лабораторій і центрів, які мають постійний статус. Йдеться про їх орієнтацію виключно на комерціалізацію результатів власних ДіР, котрі розробляються під конкретні комерційні цілі, спрямовані на здобуття ринкових конкурентних переваг. Таким чином, надважлива роль малих інноваційних компаній у науково-технічному прогресі держав-лідерів спричиняє підвищену увагу їх національних урядів до питання підтримки і стимулювання подібних інституцій. Наприклад, у Сполучених Штатах Америки упродовж 1983-2019 рр. загальна кількість щорічно отримуваних

компаніями малого бізнесу грантів на інноваційні розробки зросла з 760 до 6137, загальні обсяги фінансування – з 44,5 до 3194,2 млн дол. США. Водночас за програмами технологічного трансферу компаній малого бізнесу щорічна кількість залучених грантів збільшилась з 198 у 1994 р. до 914 у 2019 р., а вартісний обсяг – з 18,9 до 423,3 млн дол. США (табл. 2.5). Звернімо увагу на те, що з 1982 р. до 2006 р. питома вага успішних ДіР, які були профінансовані за програмами інноваційних розробок компаній малого бізнесу, зросла з 1 до 22% [9].

Таблиця 2.5

Кількість грантів і обсяги фінансування інноваційної діяльності компаній малого бізнесу за програмами SBIR і STTR у 1983-2019 рр.

Фінансовий рік	Фінансування, млн. дол. США	Кількість грантів		
		Стадія 1	Стадія 2	Усього
<i>Інноваційні розробки компаній малого бізнесу (SBIR)</i>				
1983	44,5	686	74	760
1985	199,1	1397	407	1804
1990	459,9	2346	837	3183
1995	834,1	3085	1263	4348
2000	1190,2	3166	1330	4496
2005	1865,9	4300	1871	6171
2010	2011,1	4045	1846	5891
2013	2075,7	3011	1474	4485
2016	2279,7	2909	1592	4501
2019	3194,2	4002	2135	6137
<i>Технологічний трансфер компаній малого бізнесу (STTR)</i>				
1994	18,9	198	0	198
2000	69,8	233	95	328
2005	220,3	611	221	832
2010	279,3	625	256	881
2013	250,4	476	193	669
2016	308,3	595	200	795
2019	423,3	670	244	914

Джерело: побудовано автором за даними [43, с. 11-12; 20-21].

Отже, підбиваючи підсумок, можемо констатувати, що компанії малого бізнесу відіграють вагомий роль у розвитку інноваційного підприємництва у багатьох державах світу. У результаті практично усі національні уряди активно підтримують інноваційну діяльність даних компаній з метою використання усіх їх конкурентних переваг у забезпеченні високої динаміки науково-технічного прогресу своїх держав. Особливу роль у підтримці інноваційної діяльності малих компаній відіграють також різного роду міжнародні

фінансові інституції та фонди, котрі забезпечують необхідний фінансовий капітал для масштабного інвестування проєктів і програм інноваційного підприємництва, а також гарантування інвестиційних капіталовкладень. У багатьох випадках саме ці інституції є чи не єдиним джерелом фінансування стартових етапів інноваційних програм та наповнення їх необхідними коштами.

2.3. Державно-приватне партнерство як важливий драйвер розвитку інноваційного підприємництва

Реалізація масштабних модернізаційних проєктів у різних секторах глобальної економіки потребує значних інвестиційних ресурсів, джерелом яких може стати приватний бізнес, зацікавлений у державній підтримці, здатній гарантувати високу надійність інвестиційних проєктів. Виходячи з цього, можемо стверджувати, що розбудова національних та регіональних інноваційних систем значною мірою визначається наявністю та ступенем розвиненості інструментів державно-приватного партнерства як одного з потужних механізмів стимулювання інноваційного розвитку. Як свідчить міжнародний досвід, система партнерських відносин між державним та приватним секторами економіки репрезентує один з найважливіших структурних ланок теорії змішаної економіки. Основні цілі державно-приватного партнерства (ДПП) полягають у досягненні синергетичного ефекту від взаємодії держави і приватних бізнес-структур. Тож якщо основною конкурентною перевагою участі бізнес-структур в інноваційних процесах є забезпечення суттєвої економії бюджетних коштів за рахунок більшої ефективності їх використання, то держава може гарантувати повернення інвестиційних капіталовкладень на досить тривалий термін, що робить його доволі привабливим партнером навіть за менших показників прибутковості проєктів.

Маємо зазначити, що важливим інструментом формування національних пріоритетів технологічного розвитку та об'єднання зусиль бізнесу, науки і держави щодо їх реалізації є на сьогодні технологічні платформи. Останні формуються в сучасних умовах на основі глибокої конвергенції зусиль держави і бізнесу у царині науково-технологічної та інноваційної діяльності. Відтак – у реалізації комплексних підходів у використанні інструментів підтримки інноваційного підприємництва важливу роль відіграє приватно-державне партнерство як важливий драйвер розроблення регіональних програм та стратегій інноваційного розвитку із залученням усіх груп стейкхолдерів з числа наукових й освітніх організацій, а також підприємств, компаній, інститутів розвитку.

Звернімо увагу на те, що механізми державно-приватного партнерства набувають особливої актуальності за умов розгортання фінансово-економічних криз, за яких приватні капіталовкладення суттєво скорочуються, а отже – державний сектор виступає як потужний стимулюючий чинник розвитку інноваційного підприємництва. У даному контексті держава є не тільки партнером, що володіє значними фінансовими ресурсами його підтримки, але й ефективним організатором, регулятором і замовником інноваційних взаємодій. Таким чином, з'являються широкі можливості створити стійкий інноваційно-інвестиційний механізм, здатний відповідати найбільш актуальним економічним та соціально-політичним викликам сучасності.

Основними завданнями учасників державно-приватного партнерства в інноваційній сфері є наступні: з боку держави (публічного партнера) – це створення комфортних організаційно-економічних та інституційних умов для усіх учасників науково-технічної діяльності зі встановленням умов і правил реалізації інноваційних проєктів, підготовкою кваліфікованих кадрів, інформаційною підтримкою процесу розроблення технологій та забезпеченням їх доступності комерційним підприємствам. Натомість науковий сектор бере на себе функції щодо розроблення інноваційних ідей; а

приватний бізнес – фінансування процесів їх комерціалізації та втілення у життя. Таким чином, при консолідації зусиль держави та бізнесу в рамках державно-приватного партнерства кожна зі сторін інноваційних процесів має змогу реалізувати увесь комплекс своїх економічних інтересів, котрі за звичайних умов нерідко набувають суперечливого характеру. При цьому кожен з партнерів державно-приватного партнерства завжди керується своїми власними причинами щодо входження у подібного роду відносини, обумовленими як можливостями отримання більших прибутків та податкових пільг, так і розширенням ринків збуту та нарощуванням можливостей розвитку інноваційного бізнесу. Як показують дані, наведені у табл. 2.6, у держава-лідерах на сьогодні реалізується цілий комплекс стимулювальних заходів, що впроваджується у рамках державно-приватного партнерства.

Таблиця 2.6

Ключові характеристики державної підтримки інноваційної діяльності за окремими країнами

Країна	Характеристика інноваційної діяльності
США	Інноваційний розвиток підприємств відбувається шляхом активізації процесів впровадження та виконання науково-дослідних розробок власними силами, проте держава підтримує підприємства, інноваційна стратегія розвитку яких зорієнтована на підвищення конкурентних позицій за рахунок створення нових продуктів та провадження інноваційних технологій.
Німеччина	Характеризується високим рівнем розвитку інновацій у високотехнологічному секторі промисловості (електротехнічна галузь, машинобудування) та у сфері, яка основана на знаннях (інформаційні технології, банківські послуги, фінансові послуги). Для підтримки інноваційного розвитку прийнята Національна стратегія високих технологій (High-Tech Strategy) та Стратегію інтернаціоналізації (основною метою є заохочення провідних фахівців та дослідників, закордонних інвестицій).
Італія	Надання податкових пільг інвесторам та підприємствам за реалізацію реальних інноваційних проектів та розробок.
Франція	Надання інформаційних та консультативних послуг інноваційним підприємствам через Регіональний фонд консультативної підтримки; участь державних органів у фінансуванні інноваційної діяльності, в більшості на початкових етапах, через надання пільгових кредитів, субсидій. Загалом, механізм стимулювання інноваційної діяльності орієнтовано на залучення в інноваційну сферу приватних інвестицій.
Японія	Характеризується імпортом передових технологій з подальшим удосконаленням техніки і технології та, безпосередньо, організації її виробництва. Займає лідируючі позиції стосовно прикладних розробок.

Джерело: побудовано автором за даними [68, с. 186].

Принагідно відзначимо також, що приватні компанії і бізнес-структури монополістичного сектору економіки доволі часто включаються у державно-приватне партнерство, керуючись більш специфічними економічними мотиваціями, обумовленими пошуком доступу до джерел державного фінансування, результатів ДіР державного сектору, державної науково-дослідної інфраструктури, а також інформаційних ресурсів та технологічного обладнання. Основною перевагою державно-приватного партнерства для приватних організацій є можливість нарощування власних доходів від інвестування у ті сектори економіки, котрі раніше вважалися лише сферою державних капіталовкладень. Натомість держава отримує додаткові джерела фінансування соціальної інфраструктури та здобуває значні конкурентні переваги у досягненні цілої низки публічних цілей, а саме:

- можливості скорочення бюджетних видатків на розвиток нових інфраструктурних потужностей;
- прискорення будівництва державних об'єктів порівняно з періодом будівництва виключно за рахунок державного фінансування;
- отримання доступу до впровадження нових технологій, розроблених або придбаних приватними компаніями;
- диверсифікація джерел фінансування на основі посередництва бізнес-структур [69, с. 63].

На рівні національних економік державно-приватне партнерство дає змогу вирішити дві основні проблеми, а саме: заміна частково або повністю системи підтримки визначених секторальних або політичних пріоритетів; покращення зв'язку між усіма учасниками інноваційної системи шляхом їхньої самоорганізації та посилення ринково-орієнтованих стимулів. Стратегічною метою подібного роду інноваційних програм і проектів є створення сприятливих економічних, нормативно-правових та організаційно-економічних умов, необхідних для ефективного партнерства з реалізації науково-технічного потенціалу та переведення відповідних секторів економік держав у режим сталого зростання та конкурентоспроможного розвитку на

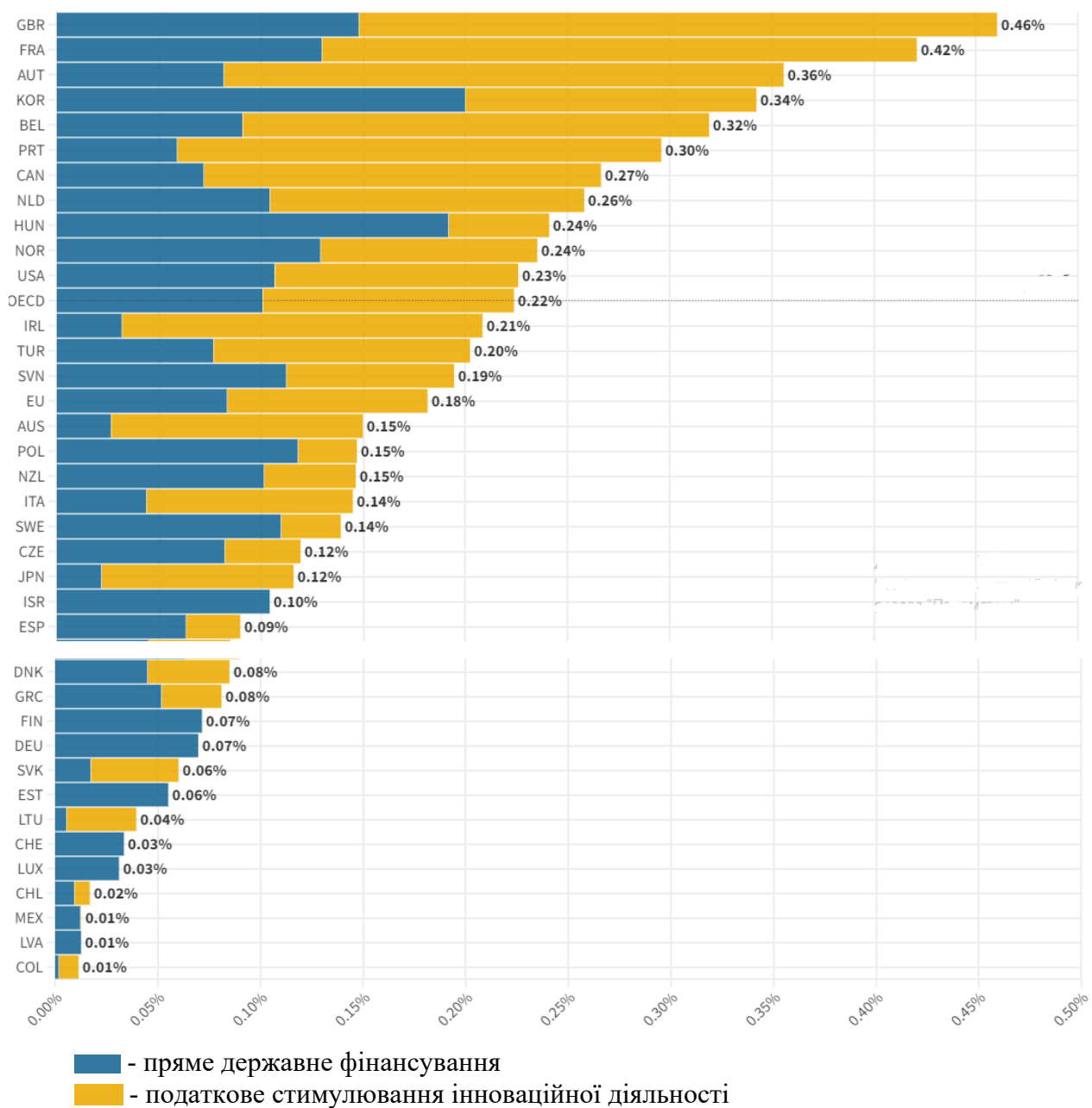
внутрішніх та глобальних ринках. До заходів, котрі реалізуються у рамках державно-приватних проєктів, можуть бути віднесені:

- фундаментальні дослідження;
- прикладні науково-технічні, дослідно-конструкторські, технологічні та експериментальні розробки;
- патентування результатів досліджень і розробок;
- реалізація заходів щодо розвитку науково-технічної й інноваційної бази, забезпечення функціонування унікального технологічного обладнання учасників інноваційних проєктів, розвиток центрів колективного користування.

Станом на сьогодні держави напрацювали достатньо розгалужений інструментарій державно-приватного партнерства в інноваційному підприємстві. Насамперед слід відзначити податкові механізми його підтримки, котрі охоплюють як прямі важелі щодо безпосереднього державного фінансування інноваційних розробок, так і непрямі (опосередковані), котрі мають за мету створення сприятливих умов залучення інвестицій у дослідження і розробки та створення нових робочих місць в інноваційній сфері. Як показують дані, наведені на рис. 2.9, обсяги прямого державного фінансування ДіР бізнес-сектору коливались від мінімальних 0,01% валового внутрішнього продукту у Литві до максимальних 0,2% ВВП у Респ. Корея.

Своєю чергою, податкове стимулювання інноваційних розробок бізнес-сектору перебувало у діапазоні від 0,01% ВВП у Чилі до 0,3% у Великобританії [47]. Таким чином, глибока конвергенція зазначених напрямів забезпечують потужний синергетичний ефект від їх імплементації, а також спричиняють неухильне нарощування масштабів інноваційного підприємства та його системну диверсифікацію. Звернімось до цифр: упродовж 2000-2020 рр. питома вага податкового інструментарію у державному стимулюванні інноваційної діяльності стабільно перевищують 70% [41]. Зазначимо, що даний показник збільшився за вказаний період у

Великобританії з 13 до 52%, Італії – з 58 до 85%, Франції – з 15 до 73%, Японії – з 11 до 47%, а в Канаді стабільно перевищував 80-82% [41].

Рис. 2.9. Пряме державне фінансування та податкова підтримка інноваційної діяльності бізнес-сектору за окремими країнами ОЕСР у 2020 р., % ВВП

Джерело: побудовано автором за даними [47].

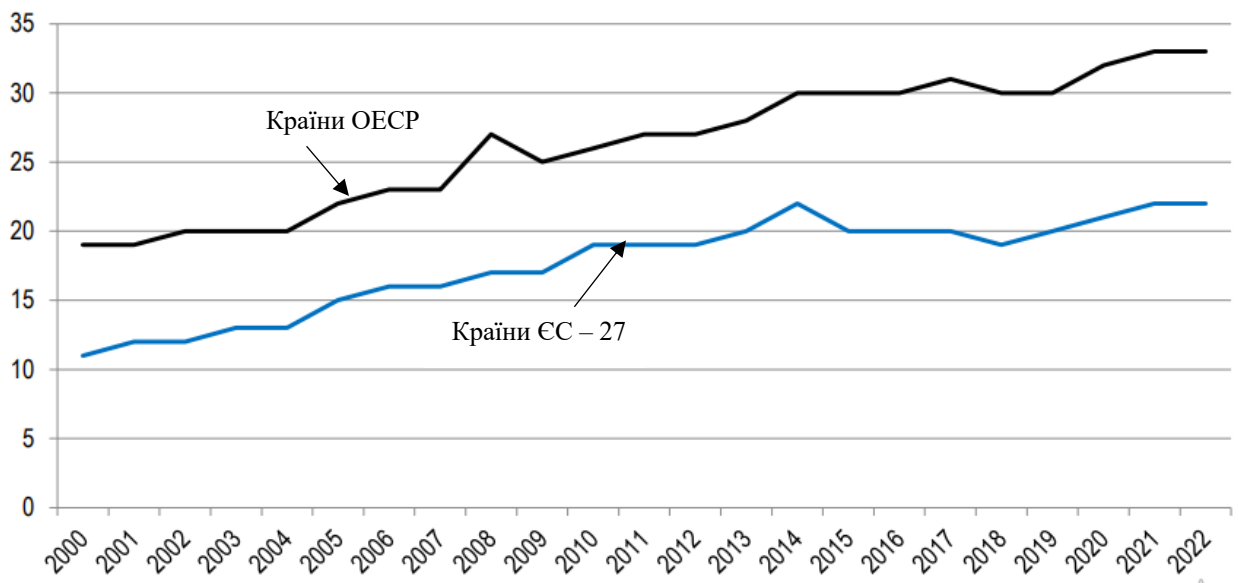
Це свідчить про неухильно зростаючу увагу національних урядів держав-лідерів світогосподарського прогресу до стимулювання інноваційного підприємництва на основі розбудови глибокої коопераційної взаємодії малих інноваційних компаній з крупними корпораціями в якості їх партнерів і

субпідрядних структур. При цьому кожна держава на свій власний розсуд та у відповідності до сформованої національної економічної моделі сама обирає ту чи іншу модель стимулювання інноваційного підприємництва, максимально пристосовуючи його фінансові механізми до потреб оперативного коригування державної інноваційної політики на різних етапах національних бізнес-циклів.

Одночасно кожен окремо взятий інструмент податкового стимулювання інноваційного підприємництва завжди має за мету, з одного боку, знівелювати негативний вплив тих чи інших видів ринкових провалів, а з другого – підтримати дослідження і розробки малих компаній за умов наростаючої ринкової турбулентності. При цьому не випускаємо з уваги одну важливу обставину: попри загалом високі соціальні ефекти державної грантової підтримки інноваційних ДіР малих фірм, їх виділення у більшості випадків пов'язане з можливим суб'єктивним впливом на процес ухвалення управлінських рішень у цій сфері з боку посадових осіб державних органів. А це, цілком природно, значною мірою знижує результативність даного інструментарію державно-приватного партнерства стимулювання інноваційного підприємства.

Натомість непряме податкове стимулювання інноваційної діяльності суб'єктів господарювання у більшості випадків не має жодних обмежувальних чинників, а відтак – повною мірою кореспондується як з конкурентними правилами реалізації економічних операцій, так і чинними регуляторними нормами міжнародної торговельної діяльності [47]. Не випадково, що саме податкові стимули інноваційного підприємництва, на відміну від державного грантового фінансування, набули у глобальних умовах його функціонування найбільшого поширення у практиці державно-приватного партнерства у цій сфері. Достатньо сказати, що у 2022 р. 33 з 38 країн групи ОЕСР надавали пільговий режим оподаткування витрат бізнесу на дослідження та розробки на центральному, регіональному чи місцевому рівнях державного управління (рис. 2.10), тоді як у 2000 р. – лише 19 країн [47].

При цьому прибуткові малі інноваційні компанії можуть у середньому розраховувати на отримання 20% субсидії на фінансування своїх ДіР, тоді як великі фірми – лише на 16%. Своєю чергою, податкові стимули становлять нині близько 55% від загальної кількості (прямої та податкової) підтримки досліджень і розробок бізнесу у країнах ОЕСР та ЄС-27. Нарешті, міжнародна господарська практика свідчить про те, що податкове стимулювання інноваційного підприємництва поряд з масштабною підтримкою досліджень і розробок малого інноваційного бізнесу забезпечує також притік у даний сектор економіки транснаціонального інвестиційного капіталу, що переводить даний процес на якісно вищий щабель розвитку.

Рис. 2.10. Кількість країн групи ОЕСР – 38 та ЄС-27, котрі застосовували інструменти податкової підтримки ДіР у 2000-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [36, с. 10].

Якщо характеризувати *податкові пільги* в якості інструменту стимулювання інноваційного підприємництва, то слід відзначити таке: умови їх надання малим інноваційним компаніям та індивідуальним винахідникам напряму залежать від очікуваного комерційного результату їх науково-технічної діяльності. Водночас у кожній окремо взятій країні вибір того чи іншого інструменту податкових пільг (звільнення від податків, податкових кредитів і знижок, прискореної амортизації тощо) детермінується насамперед

сформованими особливостями організації їх національних інноваційних систем. Наприклад, якщо податкові кредити пропорційно витратам на ДіР активно застосовуються сьогодні в Австралії, Канаді, Чилі та Великобританії, то податкові знижки – у Бельгії, Бразилії, Китаї, Чехії, Греції, Угорщині, Нідерландах, Польщі, ПАР, Туреччині та інших державах. Своєю чергою, повернення податкових платежів практикується на сьогодні в Австрії, Бельгії, Данії, Ісландії, Ірландії, Новій Зеландії, Норвегії, США та Великобританії; податкові відстрочки – в Австралії, Бельгії, Канаді, Чилі, Франції, Ірландії, Респ. Корея, Португалії, Іспанії, США. Окрім того, у Швеції значного поширення набули пільгові та безвідсоткові кредити інноваційним фірмам; а у Швейцарії, Великобританії та Нідерландах вже десятиліттями практикуються інноваційні фонди, котрі формуються з метою нівелювання комерційних ризиків інноваційного підприємництва та отримання сервісного обслуговування з боку патентних повірених.

Ще одним важливим напрямом реалізації державно-приватного партнерства у стимулюванні інноваційного підприємництва є цільові дотації на проведення ДіР з одночасним законодавчим захистом авторських прав й об'єктів інтелектуальної власності. В якості прикладу наведемо, зокрема, податкове законодавство держав-членів Європейського Союзу, яке містить норми щодо повного виведення з-під оподаткування отриманих їх резидентами доходів у формі роялті. Одночасно отримані нерезидентами роялті оподатковуються за суттєво зниженими податковими ставками: в Іспанії вона становить лише 25% (тоді як базова – 35%, а у Бельгії – 15% (33% відповідно) [72, с. 44]. Зазначимо, що на сьогодні лише Німеччина та Естонія не застосовують спеціальних податкових заходів щодо стимулювання інноваційного підприємництва [1, с. 5].

Ще один вагомий інструмент державно-приватного партнерства підтримки інноваційного підприємництва репрезентує зниження рівня оподаткування фонду заробітної плати та соціальних внесків. Даний важіль дає змогу забезпечити масштабне альтернативне фінансування досліджень і

розробок малих інноваційних фірм, насамперед тих, котрі мають невеликі за розміром прибуткові надходження. Інакше кажучи, даний інструмент державно-приватного партнерства діє на кшталт субсидування початкових витрат на ДіР підприємницьких структур, у той час як податкові кредити спрямовані, головним чином, на підвищення прибутків від науково-дослідної діяльності компаній і фірм малого бізнесу. Цілком природно, що зниження рівня оподаткування фонду заробітної плати та соціальних внесків застосовується для стимулювання найризикованіших видів досліджень і розробок малого інноваційного бізнесу.

У комплексній характеристиці чинного на сьогодні інструментарію державно-приватного партнерства у сфері підтримки інноваційного підприємництва на особливу увагу заслуговують *інвестиційні знижки*, які застосовуються у формі зниження вартісного розміру бази до оподаткування на суму здійснених бізнес-структурами капітальних витрат на дослідження і розробки. Зазначений інструмент застосовується на основі чіткого фіксування періоду надання інвестиційної знижки [88, с. 15]: наприклад, у цілій низці держав (Франції, Фінляндії, Італії та Іспанії) завдяки податковим знижкам малі інноваційні фірми сплачують профспілкові внески.

Своєю чергою, податкові кредити на дослідження і розробки малого інноваційного бізнесу надаються у формі відстрочки сплати ним прибуткового податку, яка запроваджується на певний термін та спрямовується на наступне компенсування відстроченої суми на основі загального зростання прибутку [87, с. 32]. Наголосимо на тому, що зазначений інструмент набув в останні роки широкого поширення у міжнародній інноваційній практиці, а його основу формують сплачені суб'єктами господарювання грошові кошти у вигляді прибуткового податку, отриманого від ринкового збуту інноваційно-містких товарів. Рис. 2.11 містить інформацію щодо рівня поширення різноманітних схем податкового кредитування, котре застосовується на сьогодні різними державами світу.

Рис. 2.11. Степінь поширення різних схем податкового кредитування за окремими державами, бали

Джерело: побудовано автором за даними [1, с. 87].

Нарешті, державні закупівлі інноваційних розробок бізнес-структур є ще одним вагомим інструментом державно-приватного партнерства у сфері стимулювання інноваційного підприємництва. Характеризуючи їх, слід насамперед відзначити таке: вони впроваджуються нині способом укладення угод на виконання ДіР, проведення проєктних і науково-дослідних робіт, реалізацію інвестиційних програм, залучених до системи інноваційних державних закупівель та ін. Саме такі умови забезпечують перетворення

держав на безпосередніх учасників ринкових відносин, залучених до процесів формування системи договірних відносин з приводу виробництва, ринкового обігу та споживання інноваційно-місткої продукції як результату досліджень і розробок малих інноваційних фірм.

Окрім того, формуючи первинні замовлення на її виробництво, державні закупівлі, з одного боку, суттєво розширюють ресурсні можливості інноваційного підприємництва до проведення ДіР, а з другого – забезпечують нарощування ринкового попиту на інноваційно-місткі товари і послуги. Наприклад, тільки упродовж 2019-2023 рр. вартісний обсяг державних закупівель товарів і сервісів ІКТ-сектору збільшились і півтора рази – з 400 до понад 600 млрд дол. США при середньорічних темпах приросту даного показника на рівні біля 108%.

Узагальнюючи вищенаведене, відзначимо, що державно-приватне партнерство у науково-технологічній та інноваційних сферах виступає потужним механізмом стимулювання та реалізації інноваційного потенціалу та є юридично оформленими рівноправними договірними відносинами між державою та бізнесом з метою реалізації суспільно-значимих інноваційних програм і проєктів. В інноваційній сфері державно-приватне партнерство виступає як сукупність організаційно-правових відносин, дій держави та приватного бізнесу, спрямованих на розбудову державами інноваційної економіки. Виходячи з цього, формування попиту на інновації з боку промислових підприємств унаслідок поліпшення інвестиційного клімату не буде ефективним без розбудови відповідної інноваційної інфраструктури. Тому державна інноваційна політика в обов'язковому порядку має бути побудована як конвергентний і доповнюючий елемент державної інвестиційної політики, спрямованої на залучення масштабних інвестиційних капіталовкладень у програми і проєкти нарощування міжнародних конкурентних позицій національних економік на глобальних ринках.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗБУДОВИ ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

3.1. Сучасний стан та кількісно-якісні параметри розвитку вітчизняного інноваційного підприємництва

Інноваційне підприємництво та джерела його розвитку відіграють провідну роль у динамізації макроекономічного зростання в Україні, нарощування її експортної діяльності та стимулювання розвитку багатьох секторів національної економіки. Інноватизація економіки України передбачає в якості обов'язкового компоненту динамічний розвиток інноваційного підприємництва, яке має тривалу історію свого розвитку у нашій державі ще за часів її перебування у складі СРСР. Достатньо сказати, що питома вага нашої держави у союзному виробництві науково-технологічної продукції перевищувала на той час 40% за 20-ної частки у валовому внутрішньому продукті СРСР [92, с. 95]. І це без урахування високого рівня інтеграції України у світовий науково-технологічний трансфер та канали інноваційного коопераційного співробітництва.

Якщо аналізувати сучасний стан розвитку інноваційного підприємництва у нашій державі, то слід насамперед відзначити його суперечливі тенденції. Вони набувають свого вираження на рівні усіх ключових індикаторів розвитку інноваційних процесів – від кількості інноваційно активних промислових підприємств та витрат на інновації до обсягів реалізації інноваційної продукції; кількості промислових компаній, що впроваджують інновації; кількості упроваджених у виробництво нових технологічних процесів тощо. Як показують дані, наведені у табл. 3.1, у період 2013-2019 рр. загальна кількість інноваційних компаній в Україні зменшилась з 1715 до 782, або з 16,8 до 15,8% їх загальної кількості. Одночасно вартісні обсяги інноваційних витрат збільшились з 9,6 до 14,2 млрд грн., що втілилось у зменшенні даного

показника відносно загального обсягу реалізованої промислової продукції з 0,9 до 0,5% відповідно.

Таблиця 3.1

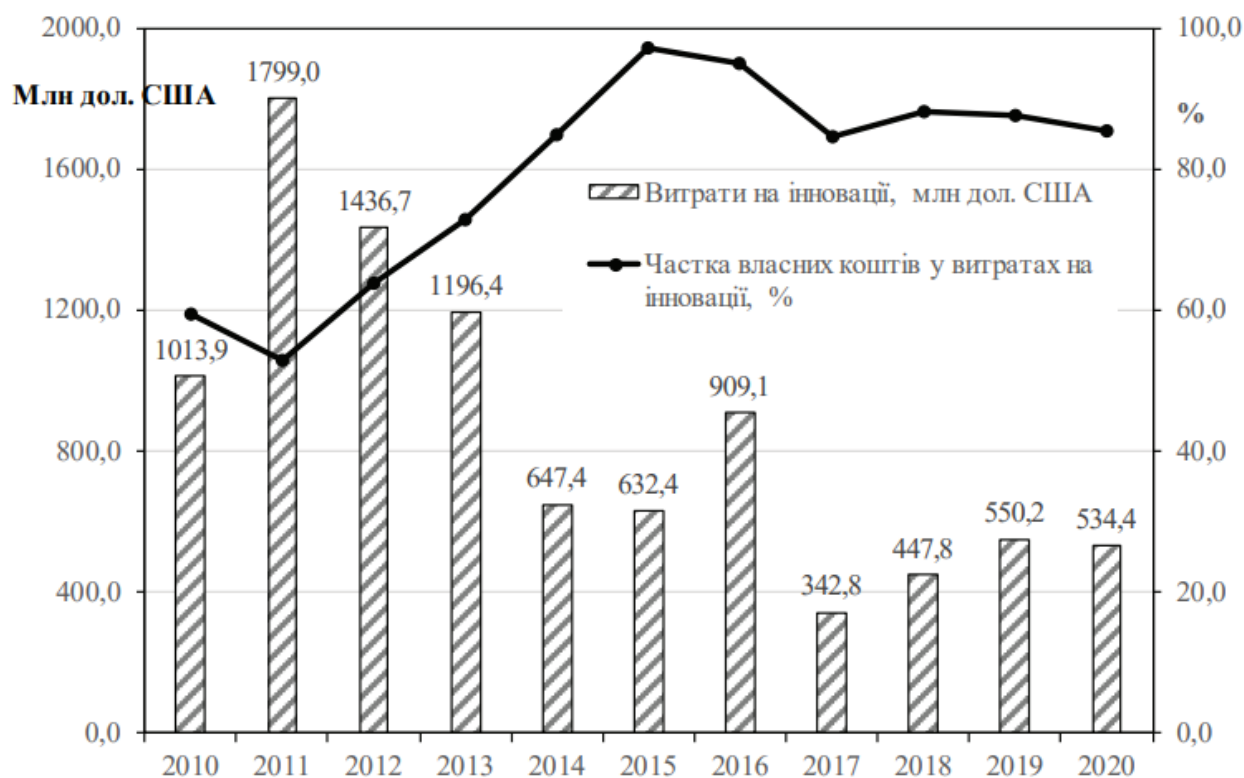
Ключові показники інноваційного розвитку України у 2013-2020 рр.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Кількість інноваційно активних підприємств промислового сектору, % їх загальної кількості	1715 16,8	1609 16,1	824 17,3	834 18,9	759 16,2	777 16,4	782 15,8	823 16,8
Загальні витрати на інновації, млн грн.	9563	7696	13814	23230	9118	12180	14221	14406
% загального обсягу реалізованої продукції промислового сектору	0,9	0,8	0,8	0,7	0,4	0,4	0,5	1,1
% загального обсягу реалізованої інноваційної продукції	27	30	60	...	52	49	42	51
Кількість промислових компаній, котрі впроваджували інновації % їх загальної кількості	1312 13	1208 12	723 15	735 17	672 14	739 16	687 14	718 15
Загальна кількість впроваджених нових технологічних процесів, у тому числі нових, суттєво поліпшених, маловідходних, ресурсозберігаючих	1576 502	1743 447	1217 458	3489 748	1831 611	2002 926	2318 857	2548 951
Загальна кількість впроваджених видів інноваційних товарів, у тому числі нових машин, апаратів, приладів і технологічного обладнання	3138 809	3661 1314	3136 966	4139 1305	2387 751	3843 920	2148 760	4066 647
Загальні обсяги реалізації інноваційної продукції, млн грн., % загального обсягу реалізованої промислової продукції	35892 3	25669 3	23050 1	... ...	17714 1	24861 1	34265 1	59509 2

Джерело: побудовано автором за даними [82, с. 58-59; 64].

Окремої уваги заслуговує також нестабільна динаміка кількості вітчизняних підприємств промислового сектору, котрі впроваджують у своїй діяльності інноваційні розробки (з 1312 у 2013 р. до 823 у 2020 р.), кількості впроваджених у виробництво нових видів інноваційної продукції (з 3138 до 4066) та нових технологічних процесів (з 1576 до 2548 відповідно). Що стосується 2022 р., то загальний обсяг інноваційних витрат з усіх доступних ресурсних джерел досягнув майже 17 млрд грн, з яких питома вага іноземних джерел становила близько 11% [91, с. 24]. Наголосимо при цьому на українському рівні використання вітчизняними економічними суб'єктами кредитних механізмів підтримки інноваційної діяльності. Йдеться насамперед про домінування у джерелах її фінансування власних грошових коштів українських підприємств, частка яких у період 2010-2020 рр. стабільно

становила від 60 до 95% сукупних обсягів інноваційних капіталовкладень (рис. 3.1). Це свідчить про загальне зменшення вартісних обсягів зовнішнього інвестування інноваційної діяльності в Україні, що підтверджує незначну зацікавленість внутрішніх й іноземних інвесторів у здійсненні капіталовкладень в український науково-технологічний й інноваційних сектори.

Рис. 3.1. Головні індикатори інвестиційних витрат на інноваційну діяльність промислових компаній України у 2010-2020 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [76, с. 51].

У структурі інноваційних підприємств України найбільша частка (22%) припадає на сьогодні на компанії переробної промисловості. Тут же сконцентрована і найбільша питома вага підприємств з технологічними інноваціями (більше 15%). Далі йде сектор постачання електроенергії, газу, пари та кондиціонованого повітря, в якому частка інноваційно активних підприємств перевищує нині 12%. Своєю чергою, компанії переробної промисловості концентрують більше 15% нетехнологічних інновацій, а серед підприємств вітчизняної переробної промисловості найвищий рівень

інноваційності продукції притаманний компаніям машинобудівного, поліграфічного та металургійного секторів економіки (табл. 3.2). Натомість найменш інноваційно місткою є продукція харчової, легкої, деревообробної та меблевої промисловості, котрі репрезентують низькотехнологічні сектори українського народногосподарського комплексу.

Таблиця 3.2

**Питома вага інноваційної продукції у загальних обсягах
реалізованих товарів промисловими підприємствами України у 2020 р.**

Вид економічної діяльності	Код за КВЕД (секція, розділ)	Україна	Польща	Німеччина
A	1	2	3	4
Промисловість	B+C+D+E	1,9	9,3	18,0
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	1,8	0,4	3,2
Переробна промисловість:	C	2,4	10,9	21,7
– виробництво харчових продуктів	10	1,1	3,7	8,1
– виробництво напоїв	11	1,6	7,3	2,8
– виробництво тютюнових виробів	12	...*	7,9	12,1
– текстильне виробництво	13	1,3	13,1	12,3
– виробництво одягу	14	...	3,2	10,6
– виробництво шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	15	...	3,2	38,1
– оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів; виготовлення виробів із соломки та рослинних матеріалів для плетіння	16	1,5	6,7	6,3
– виробництво паперу та паперових виробів	17	0,4	14,7	6,5
– поліграфічна діяльність, тиражування записаної інформації	18	...	6,3	10,5
– виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	...	16,1	10,7
– виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	0,9	8,1	14,5
– виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	3,5	9,6	16,5

Джерело: побудовано автором за даними [76, с. 48-49].

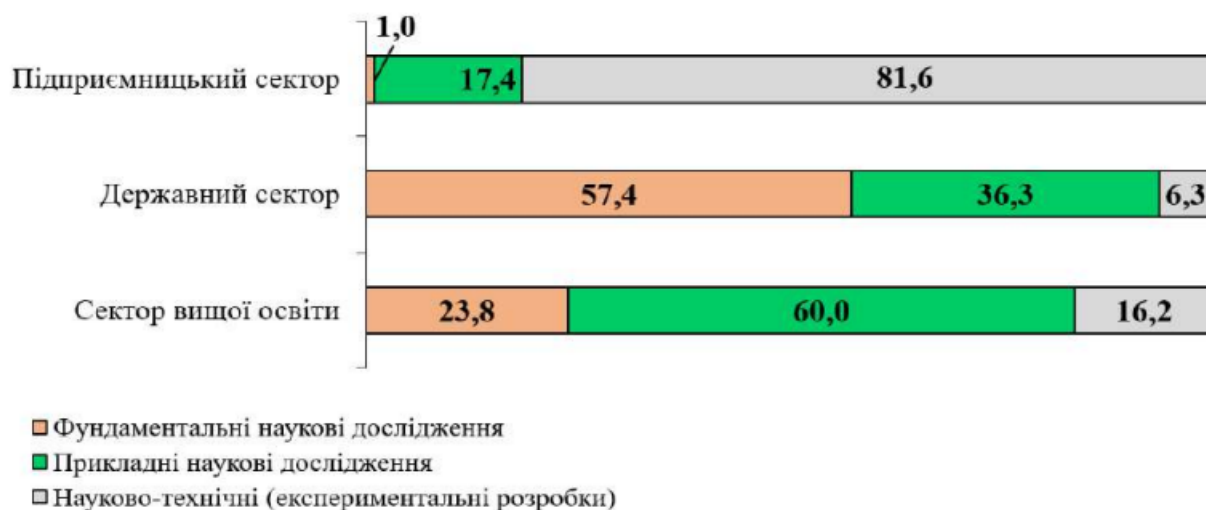
У комплексній характеристиці сучасного стану розвитку інноваційного підприємництва в Україні не можемо оминати увагою структурні виміри науково-дослідних робіт. Зокрема, у 2019 р. вітчизняні інноваційні компанії виконували такі види науково-дослідних робіт: внутрішні та зовнішні 24%; купівля машин, технологічного обладнання та інформаційних програм – 65%; купівля знань зовнішніх партнерів – 4%; інші види науково-дослідних робіт – 21%. При цьому в Україні функціонує на сьогодні значна кількість інноваційних центрів, науково-дослідних парків, центрів технологічного

трансферу, спінофф-компаній та інших об'єктів інноваційної інфраструктури. Окрім того, доволі поширеною у нашій державі стала практика фінансування та співфінансування компаній малого і середнього бізнесу, а також фізичних осіб-підприємців, котрі займаються розробленням і комерціалізацією інновацій, що перебувають на першому-п'ятому рівнях технологічної готовності. Нарешті, непоодинокими є й випадки всебічної підтримки стартапів шостого-дев'ятого рівнів технологічної готовності, з боку вітчизняних бізнес-акселераторів [93, с. 39].

Це засвідчує не тільки значне відставання масштабів фінансування вітчизняної науки від держав-лідерів, але й украй низький рівень диверсифікованості фінансових ресурсів інноваційного підприємництва, несприятливий інвестиційний клімат в Україні та недостатній внутрішній платоспроможний попит на результати досліджень і розробок вітчизняної науки. Так, головним чинником значного зменшення ринкового попиту на інноваційні розробки вітчизняних дослідників став у 2022 р. довготривалий воєнний стан у нашій державі. Це потребує впровадження дієвих механізмів стимулювання українського промислового сектору з масштабним використанням усіх наявних інноваційних розробок та замовленням нових видів вітчизняних розробок. Одночасно на часі сьогодні і досягнення більшої ефективності співробітництва науки з українським підприємницьким сектором на основі впровадження апробованих міжнародною практикою систем пільгового оподаткування інноваційної діяльності та механізмів корпоративного інноваційного менеджменту, а також суттєвого удосконалення інструментів венчурного фінансування інновацій та ін.

Якщо характеризувати чинний на сьогодні розподіл фінансування вітчизняних досліджень і розробок за видами проведених робіт та секторами економіки, то станом на 2022 р. у державному секторі переважали фундаментальні науково-дослідні роботи (57% від сукупного обсягу фінансування досліджень і розробок), тоді як у секторі вищої освіти –

прикладні дослідження (60%), а у підприємницькому секторі – експериментальні розробки (майже 82%) (рис. 3.2).

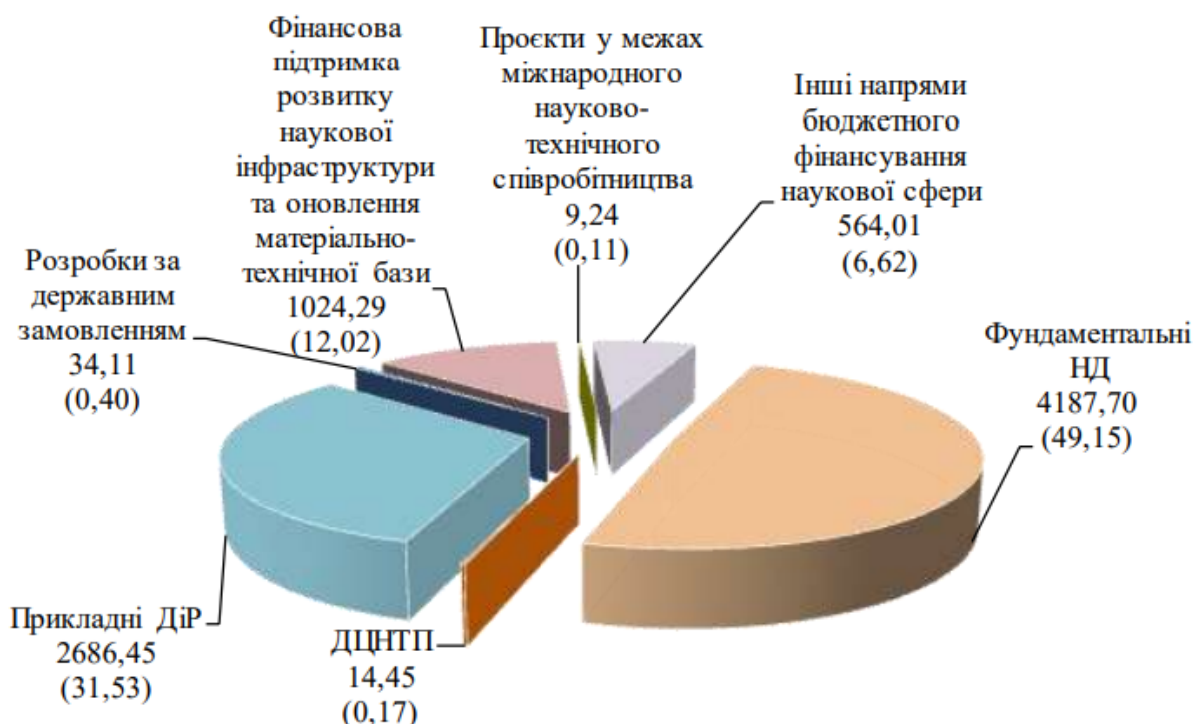
Рис. 3.2. Структура витрат на ДіР за окремими секторами економічної діяльності у 2022 р., % загального підсумку

Джерело: побудовано автором за даними [91, с. 26].

Загальновідомо, що одним з ключових механізмів фінансування інноваційної діяльності у державах-лідерах та реалізації їх науково-технічної є пряме бюджетне фінансування. Що стосується України, то загальний обсяг видатків її державного бюджету на наукову сферу у 2022 р. був спрямований на фінансування 39 бюджетних програм 19 головних розпорядників і становив 1,1 млрд грн. З цієї суми 8,5 млрд (85%) було виділено із загального фонду, а решта 1,6 млрд (15%) – зі спеціального фонду (рис. 3.3).

При цьому найбільші обсяги інноваційних витрат (більше 1 млрд грн.) у промисловому секторі України традиційно зафіксовані у вітчизняних індустріальних регіонах, насамперед Дніпропетровській і Донецькій областях. З 2020 р. зазначену групу розширили Запорізька і Харківська області, котрі демонструють найбільшу динаміку зростання даного індикатора – відповідно на 230% і 176% відносно 2019 р. Окрім того, Харківська область характеризується також активним залученням інших джерел зовнішнього фінансування інновацій промислового сектору, підтвердженням чого є

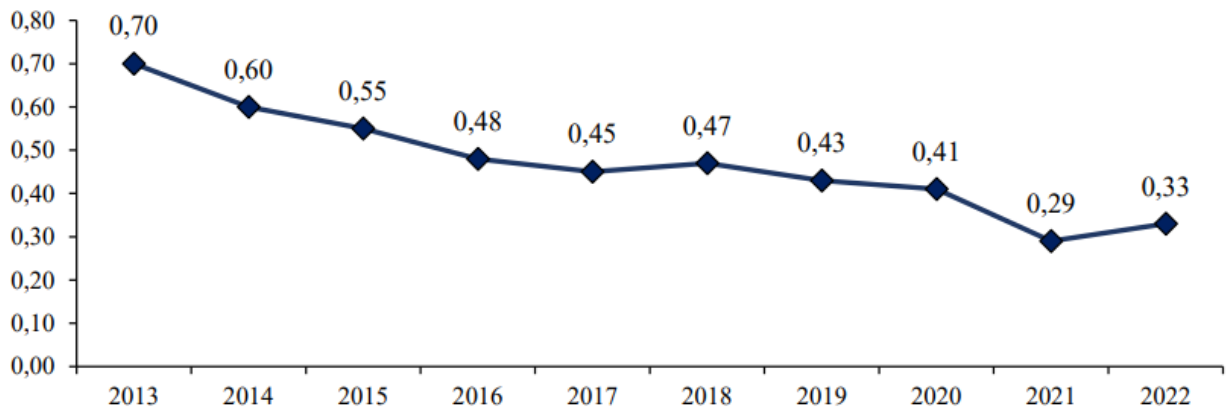
зниження питомої ваги власних коштів компаній у сукупних обсягах інноваційних витрат – у 2020 р. на 11,6% порівняно з 2019 р.

Рис. 3.3. Структура видатків загального фонду фінансування інноваційної діяльності в Україні за напрямами бюджетного фінансування у 2022 р., млн грн (% загального підсумку)

Джерело: побудовано автором за даними [91, с. 28].

Закономірним результатом нагромаджених у вітчизняному інноваційному підприємстві структурних проблем є стрімке зниження показника наукоємності валового внутрішнього продукту нашої держави з 0,7% у 2013 р. до 0,33% у 2022 р. (рис. 3.4). Як бачимо, показник наукоємності вітчизняного ВВП є на сьогодні майже усемеро меншим, порівняно із середнім його значенням за державами Європейського Союзу, не кажучи вже про країни, котрі мають наукоємність ВВП на рівні 3% і вище. Це означає про неспроможність України конкурувати на світових ринках з державами, котрі є постачальниками інноваційних технологій та товарів з високим рівнем доданої вартості.

Рис. 3.4. Наукоємність ВВП України у 2013-2022 рр., %

Джерело: побудовано автором за даними [91, с. 24].

Вагому стимулюючу роль у розвитку інноваційного підприємництва в Україні відіграють створені на її території об'єкти інноваційної інфраструктури. Насамперед слід відзначити заснування і функціонування близько сорока індустріальних парків (з яких 31 зареєстрований у загальнонаціональному реєстрі вітчизняних промислових парків), двадцять шість наукових парків, шістнадцять технологічних парків, двадцять чотири центри інноваційно-технологічного трансферу, двадцять два інноваційних центри, тридцять вісім центрів комерціалізації інноваційних розробок, двадцять чотири інноваційних бізнес-інкубатори. І це не враховуючи одного інвестиційно-технологічного кластеру, понад тридцяти інноваційних кластерів, одного інноваційно-виробничого об'єднання, а також великої кількості стартап-шкіл, інкубаційних програм, центрів інтелектуальної власності, венчурних та інвестиційних фондів, центрів науково-технологічної та економічної діяльності та інших об'єктів [93, с. 35, 36].

Доволі низький ступінь інноваційної та технологічної місткості українського промислового сектору є одним з головних чинників високої залежності вітчизняної економіки від імпортних поставок товарів виробничого і кінцевого споживання високо- і середньо-високотехнологічних секторів виробництва. Йдеться насамперед про продукцію машинобудівного, текстильного, хімічного та фармацевтичного секторів економіки, ринковий попит на яку забезпечується, головним чином, за рахунок їх масових

закупівель на міжнародних ринках. Як показують дані, подані у табл. 3.3, частка імпорту у витратах виробництва комп'ютерів, електронної і оптичної продукції становить нині 40,3%, електричного устаткування – 45,2%, машин і устаткування – 51,1%, текстильної продукції, одягу, шкіри та інших матеріалів – 45,1%, автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів – 42%, хімічних речовин і хімічної продукції – 39,1%.

Таблиця 3.3

**Рівень залежності економіки України від імпортних поставок
товарів за окремими високо- і середньо-високотехнологічними
виробництвами у 2019 р. %**

Виробництво	Частка імпорту у продукції		Частка імпорту у витратах виробництв
	кінцевого споживання	проміжного споживання	
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	97,9	80,1	40,3
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	90,5	84,1	42,0
Виробництво електричного устаткування	83,4	67,0	45,2
Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	10,6	64,9	51,1
Виробництво гумових і пластмасових виробів	80,4	47,1	59,0
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри та інших матеріалів	80,0	52,9	45,1
Виробництво продуктів нафтоперероблення	78,4	78,5	33,6
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	67,4	74,5	39,1
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	61,0	61,0	29,2

Джерело: побудовано автором за даними [76, с. 50].

Узагальнюючим показником, за яким можна судити про досягнутий державами рівень інноваційного розвитку, є глобальний індекс інновацій, у рейтингу якого наша держава посіла у 2023 р. 55 місце (зі значенням індексу 32,8) серед 132 держав світу [20, с. 19]. Зазначимо, що це є дещо гіршим результатом, з огляду на ті позиції, які займала Україна у попередні роки: 45 місце у 2020 р., 47 місце у 2019 р., 43 місце – у 2018 р.; однак кращим порівняно з 2016 р. (56 місце) та 2014 р. (63 місце) [21]. Найбільш інноваційними державами світу у 2023 р. як і раніше залишаються Швейцарія (зі значенням індексу 67,6), Швеція (64,2), США (63,5), Великобританія (62,4), Сінгапур (61,5), Фінляндія (61,2), Нідерланди (60,4), Німеччина (58,8), Данія (58,7) та

Респ. Корея (58,6 відповідно) [20, с. 19]. Згідно ж країнового рейтингу Глобального індексу екосистем стартапів, який оцінює конкурентні позиції 100 держав та 1000 міст світу за показниками ефективності їх функціонування, за результатами 2023 р. Україна посіла 49 місце [22, с. 52].

Сформовані в Україні умови неефективного державного управління, а також загалом високий рівень турбулентності вітчизняного бізнес-середовища суттєво зменшують у підприємців горизонти планування, результатом чого стає втрата для них інвестиційної привабливості інноваційних програм і проєктів. Своєю чергою, украї низький рівень захисту прав інтелектуальної власності в Україні та величезні проблеми, що нагромадились у сфері їх законодавчого гарантування, практично нівелюють дію усіх механізмів захисту, виявлення та попередження порушення прав інтелектуальної власності у нашій державі. Нарешті, окремої уваги заслуговує і такий негативний чинник як нетранспарентність, надмірна складність та інформаційні асиметрії функціонування вітчизняних товарних ринків, за яких інвестори мають значні труднощі з отриманням достовірної й об'єктивної інформації щодо кількісних і структурних параметрів їх функціонування. У результаті непоодинокими є випадки масової передачі за кордон вітчизняних технологічних розробок з високим рівнем конкурентоспроможності та здатності генерувати усе зростаючі обсяги доданої вартості [86, с. 39].

Узагальнюючи вищенаведене, можемо зробити висновок про непослідовність і суперечливість процесів ринкового реформування економіки України за період її державної незалежності. Це справило украї деструктивний вплив на масштаби і структурну динаміку розвитку у нашій державі інноваційного підприємництва, обумовивши значне послаблення міжнародних конкурентних позицій України на глобальних ринках високотехнологічних товарів і послуг, а також у міжнародному науково-технологічному обміні. Виходячи з цього, пріоритетного значення набувають питання щодо докорінного реформування соціально-економічної та

інноваційно-технологічної сфер з метою впровадження фундаментальних трансформаційних змін у вітчизняній науково-технологічній діяльності.

3.2. Ключові напрями розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва

Розвиток в Україні інноваційного підприємництва передбачає в якості обов'язкового компоненту впровадження системи організаційно-економічних, інституційних, фінансових, інформаційних й адміністративних заходів і механізмів, здатних в сукупності динамізувати процеси інноватизації національної економіки та забезпечити її переведення на вищий щабель розвитку. Так, невідкладного вирішення потребує насамперед питання щодо *диверсифікації фінансування вітчизняного інноваційного підприємництва*. Це передбачає реалізацію комплексу заходів, а саме:

- усунення перешкод у доступі українських малих і середніх компаній до мікrokредитних ресурсів способом запровадження державою відповідних кваліфікаційних вимог до фінансових закладів, котрі будуть спеціалізуватись на наданні даного виду послуг;

- надання компаніям малого і середнього бізнесу державної фінансової підтримки у формі кредитного гарантування, експортного страхування, часткової компенсації процентних ставок за експортними кредитами та витрат економічних суб'єктів на дослідження кон'юнктурних параметрів міжнародних ринків, реалізацію маркетингових стратегій, пошук міжнародних партнерів, участь у міжнародних виставках і ярмарках, а також підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікаційного рівня фахівців [90, с. 107] тощо.

Доцільно зауважити, що нарощування ресурсних можливостей мікrokредитування малих інноваційних компаній пов'язане насамперед з суттєвим збільшенням вартісних обсягів їх прямого фінансування з боку держави або способом створення спеціалізованої державної установи, або

через делегування функціональних повноважень щодо конкурсного відбору отримувачів подібного роду фінансування уповноваженим державним банкам. При цьому у край важливим є запровадження у чинну практику фінансування державою інноваційних проєктів малих і середніх компаній щорічне виділення державного фінансування у рамках грантового співфінансування їх досліджень і розробок.

Альтернативним варіантом може також стати заснування у нашій державі спеціалізованої фінансової установи, очолюваної частково авторитетними західними фінансистами. Останні можуть брати безпосередню участь у розподілі фінансових коштів міжнародних донорів, залучених в Україну під проєкти розвитку малого і середнього бізнесу, забезпечуючи у такий спосіб високу транспарентність фінансово-розподільчого процесу. Варто наголосити на необхідності впровадження принципу пріоритетного фінансування програм і проєктів розбудови в Україні об'єктів інноваційної інфраструктури: від інформаційно-комунікаційних і логістично-транспортних мереж до загальнонаціональних і регіональних центрів надання консультаційних та юридичних послуг малим інноваційним компаніям та організацій з підтримки процесу патентування їх інноваційних розробок у патентних відомствах зарубіжних держав тощо.

Тепер звернімось до розвитку у нашій державі механізмів фінансування інноваційного підприємництва, котрі передбачають насамперед активізацію *венчурного інвестування інноваційних компаній малого і середнього бізнесу*. Йдеться насамперед про необхідність перетворення інститутів венчурного капіталу у потужний драйвер розбудови вітчизняного інноваційного підприємництва. Досягнення цієї стратегічної мети пов'язане з впровадженням у чинну господарську практику цілої низки заходів, а саме:

- заснування в Україні таких інституцій як Державний фонд фінансування компаній високотехнологічного сектору та Державний банк венчурного фінансування, котрі повинні мати розгалужені регіональні

філіальні мережі та спеціалізуватись на пільговому кредитуванні інноваційних компаній малого і середнього бізнесу

- розбудову регіональних мереж комунальних банківських установ із закріпленням за ними функцій щодо надання пільгових кредитних ресурсів для фінансової підтримки інноваційних програм і проєктів регіонального і локального значення, котрі будуть реалізовуватись на засадах державно-приватного партнерства;

- формування загальнонаціональних мереж таких венчурних інститутів як бізнес-ангели та партнерські венчурні фонди, котрі мають функціонувати на умовах чіткої нормативної ідентифікації їх правового статусу, економічних прав і обов'язків, а також системи регуляторних обмежень їх діяльності з одночасним включенням до даних мереж вітчизняних комерційних банків, зарубіжних фінансових й інвестиційних фондів, страхових компаній та фізичних осіб з тимчасово вільними грошовими коштами;

- впровадження механізмів безпроцентного кредитування українських високотехнологічних стартапів та усунення усіх комісій на переведення їм зарубіжного фінансування, залученого через краудфандингові платформи;

- запровадження механізмів державного стимулювання українського венчурного бізнесу через: заснування на базі вітчизняних університетів-лідерів науково-виробничих кластерів, до участі в яких мають бути запрошені венчурні інвестори та представники великих корпоративних структур;

- залучення держави до експертизи інноваційних проєктів, що реалізуються на базі провідних науково-дослідних центрів України та вищих навчальних закладів;

- зниження розміру орендних платежів для венчурних капіталістів та впровадження відносно них механізмів пільгового оподаткування отриманих ними дивідендних надходжень упродовж періоду їх інституційного становлення;

- спрощення чинних дозвільних та ліцензійних процедур для інноваційних компаній малого і середнього бізнесу, котрі потребують

венчурного фінансування, та надання їм широкого спектру інформаційних, юридичних та консалтингових послуг.

Розбудова в Україні ефективної системи інноваційного підприємництва передбачає в якості пріоритетних заходів всебічну державну підтримку процесів *технологічної кластеризації вітчизняної економіки*. Нагадаємо, що станом на тепер на території нашої держави функціонує біля п'ятдесяти кластерів, котрі репрезентують різні сектори української економіки – туристично-рекреаційний, транспортний, логістичний тощо. Окрему групу становлять кластери інноваційної спеціалізації, котрі надають широкий спектр інформаційно-комунікаційних та бізнес-послуг, а також працюють у сфері зеленої енергетики та сталого розвитку.

Звернімо увагу на те, що результативна і масштабна технологічна кластеризація економіки України є неможливою без системного об'єднання зусиль державних інституцій та бізнес-структур у царині інвестування інноваційних кластерних формувань з обов'язковим ухваленням на загальнонаціональному рівні концепції державно-приватного партнерства. Це передбачає впровадження цілої системи структурних заходів, зорієнтованих на:

- розроблення й імплементацію національної стратегії розбудови інноваційних кластерних структур у стратегічно важливих для конкурентного розвитку нашої держави сферах науки і техніки (високі та інформаційно-комунікаційні технології, енергетика, біо- і нанотехнології, аграрний сектор, адитивне виробництво та ін.), а також надання безумовного державного пріоритету у їх матеріальній, фінансово-інвестиційній, консультаційній, інформаційній підтримці. Нагадаємо, що вже сьогодні у нашій державі функціонують 22 ІТ-кластери, котрі функціонують у Києві, Харкові, Львові, Дніпрі, Одесі, Тернополі, Конотопі, Сумах, Чернігові та інших українських містах. При цьому топ-5 найбільш активних вітчизняних ІТ-кластери нараховують майже 160 тис фахівців, що становить 85% їх загальної чисельності в Україні (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Загальна кількість компаній та ІТ-спеціалістів,
зайнятих у топ-5 ІТ-кластерів України**

ІТ-кластер	Загальна кількість працівників ІТ-компаній, тис осіб	Загальна кількість ІТ-компаній, одиниць
Київський	76	1194
Харківський	31	500
Львівський	25	461
Дніпровський	16	378
Одеський	10	150
Усього	158	2683

Джерело: побудовано автором за даними [98].

- розвиток вітчизняного нормативно-правового середовища функціонування вітчизняних кластерних структур та поглиблення співробітництва у цій сфері органів державної влади, освітніх і наукових закладів, громадських і неприбуткових організацій тощо;

- розбудова партнерських мереж українських університетів, науково-дослідних лабораторій і центрів, інноваційних підрозділів вітчизняних бізнес-структур у форматі «потрійної спіралі»;

- цільова державна підтримка впровадження кластерних ініціатив, програм і проєктів способом надання цільового грантового фінансування, пільгового кредитування і розбудову платформ державної підтримки та державно-приватного партнерства;

- розроблення і впровадження освітніх програм і проєктів для українських закладів вищої освіти у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації професійних кадрів зі спеціалізацією у сфері організації й управління інноваційними мережевими структурами.

У характеристиці стратегічних пріоритетів розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва на особливу увагу заслуговує *формування у нашій державі інститутів підтримки науково-технологічних розробок українських компаній на їх «посівній» стадії*. Йдеться насамперед про формування в Україні розгалуженої мережі іннолабів, шкіл

стартап-проектів, фондів небанківського фінансування і кредитування, компаній зі страхування високоризикових інноваційних проектів, центрів з патентування об'єктів інтелектуальної власності, бізнес-інкубаторів тощо. Реалізація даного напрямку передбачає впровадження цілої низки заходів, спрямованих на:

- заснування на базі регіональних центрів зайнятості локальних пунктів з надання консультаційних, інформаційних, юридичних та методичних послуг щодо започаткування проектів інноваційного підприємництва, розроблення і впровадження бізнес-планів з метою залучення коштів за програми мікrokредитного фінансування тощо;

- передачу у приватну власність або у довгострокову оренду за символічними цінами вільних виробничих приміщень і технологічного обладнання, об'єктів державного та комунального майна з метою організації нового чи інноватизації діючого малого бізнесу;

- всебічну державну підтримку розбудови на регіональному рівні креативних індустрій як одного з провідних напрямів диверсифікації спеціалізаційного профілю українських регіонів;

- організацію на всеукраїнському та регіональному рівнях конкурсів бізнес-проектів вітчизняних підприємців, котрі змагатимуться за отримання фінансових коштів на їх реалізацію від інвесторів або грантового фінансування від закладів сприяння розвитку бізнес-діяльності [67].

Розбудова в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва передбачає також *удосконалення діючої у нашій державі системи захисту прав інтелектуальної власності*. У даному контексті йдеться насамперед про повну імплементацію Україною нормативних вимог Розділу 9 Угоди про асоціацію з Євросоюзом способом:

- суттєвого спрощення чинного порядку комерціалізації результатів науково-технічної діяльності, заключення добровільних ліцензійних та субпідрядних контрактів, а також транскордонного трансферу технологій;

- формування загальнодоступної для усіх економічних суб'єктів електронної інформаційної бази щодо усіх зареєстрованих на території України та держав-членів Європейського Союзу торговельних марок;
- підвищення ступеня захисту авторських прав способом поглиблення взаємодії посадових осіб, відповідальних за протидію онлайн-піратству, та реалізації інструментарію виключень до об'єктів авторського права;
- поглиблення співпраці України і країн ЄС у царині забезпечення правового захисту торговельних марок – брендів, відносно яких не вимагається офіційної реєстрації;
- значного розширення чинної у нашій державі бази зареєстрованих географічних зазначень з подальшим їх обслуговуванням та компенсуванням українським товаровиробникам фінансових витрат, що мають стосунок до зміни назв товарів, котрі співпадають із зареєстрованими у державах-членах ЄС географічними зазначеннями [63, с. 249, 251].

Масштабування та структурна динамізація інноваційного підприємництва в Україні потребує *створення умов для надання доступу інноваційним компаніям малого і середнього бізнесу до інструментів фондового ринку*. З урахуванням міжнародної господарської практики у цій сфері, необхідним є відкриття для таких фірм програм і проєктів міні-ІРО, надання їм дозволу засновувати власні фонди прямого інвестування, заснування фондових структур, які спеціалізуватимуться на лістингу цінних паперів компаній високотехнологічного сектору, з їх подальшим допуском до торговельних процедур та здійсненням контролю щодо відповідності цінних паперів та їх емітентів біржовим кваліфікаційним вимогам.

Окремої уваги у контексті обґрунтування ключових напрямів розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва заслуговує його податковий інструментарій. Він має стосунок до *впровадження низки пільгових податкових інструментів для вітчизняних науково-дослідних центрів й організацій, а також закладів вищої освіти*. Йдеться насамперед про звільнення зазначених інституцій від сплати імпортного мита, ПДВ та

інших обов'язкових податкових платежів на технологічне обладнання, різного роду комплектувальні та витратні матеріали, необхідні для здійснення досліджень і розробок. Вагомий стимулюючий вплив здатне справити також запровадження таких податкових пільг як знижені ставки державного патентного збору для винахідників та податку на прибуток вітчизняних компаній, котрі спеціалізуються на виробництві й експорті високотехнологічної продукції. Окрім того, в центрі уваги системи державного управління має бути надання таким фірмам включати частину своїх витрат на дослідження і розробки у загальні виробничі витрати при розрахунку оподатковуваної прибуткової бази. Даний механізм має передбачати обов'язкове зарахування податкових сум на спеціальні рахунки економічних суб'єктів з подальшим їм цільовим використанням лише на ДіР та реалізацію інноваційних проєктів у стратегічно важливих секторах економіки, включаючи інституційні майданчики наукових парків та вільних економічних зон.

Ще один важливий напрям розбудови в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва репрезентує удосконалення чинної вітчизняної системи амортизаційного регулювання в частині *диференціювання ставок і термінів амортизації залежно від видів основних фондів та нематеріальних активів*. Йдеться насамперед про значне розширення ресурсних можливостей вітчизняних бізнес-структур щодо амортизаційної акумуляції грошових коштів на власних спеціальних рахунках та подальшого їх цільового використання на розширення виробництва інноваційної продукції.

Нарешті, розбудова в Україні ефективної моделі інноваційного підприємництва окрім максимальної мобілізації внутрішніх ресурсів передбачає також максимальне використання нашою державою його інтеграційних механізмів. Останні пов'язані передусім з динамічним розширенням участі українських інноваційних підприємств і науково-дослідних організацій у проєктах програми Європейського Союзу «Горизонт – 2020». При цьому мають бути задіяні інструменти і механізми інноваційного

підприємництва, передбачені Угодою про асоціацію України з Євросоюзом. Вони передбачають насамперед масштабну державну підтримку включення українських компаній малого і середнього інноваційного бізнесу до європейських технологічних платформ та інноваційних мереж способом їх долучення до вже функціонуючих у ЄС науково-дослідних інституцій,

У реалізації інтеграційного інструментарію розбудови у нашій державі інноваційного підприємництва важко переоцінити значення проєктів міжнародної технічної і фінансової допомоги з боку ЄС. Їх активізація передбачає впровадження цілої низки заходів, пов'язаних з:

- впровадженням європейської моделі державних закупівель інноваційної продукції українських компаній малого і середнього бізнесу з їх залученням до системи субконтрактних закупівель державою результатів ДіР крупного бізнесу

- залученням українськими інноваційними компаніями малого і середнього бізнесу грантового фінансування Євросоюзу на освоєння інноваційно-місткої продукції за стратегічно важливими напрямками науково-технологічного розвитку у рамках програм «Горизонт – 2020» та COSME;

- імплементацією довгострокових проєктів кредитного фінансування науково-дослідних розробок вітчизняного інноваційного бізнесу способом залучення малих і середніх компаній до програм співфінансування за участі зарубіжних донорів на умовах координування їх технологічних напрямів з програмними пріоритетами реіндустріалізації економіки Європейського Союзу

- одержанням нашою державою від Європейського Союзу консалтингової й інформаційної підтримки щодо виходу українських інноваційних компаній малого і середнього бізнесу на європейські ринки високотехнологічної продукції; розбудови інституційної мережі організаційної, економічної, фінансової та інформаційної підтримки вітчизняних експортерів та ін. [67].

Підбиваючи підсумок, наголосимо на такому: розв'язання ключового питання щодо формування сприятливого середовища для розвитку в Україні

інноваційного підприємництва вимагає синергетичного об'єднання зусиль державного і приватного секторів, громадських організацій і вітчизняних громадян населення у царині науково-технологічного трансферу, обміну знаннями й інформацією, комерціалізації інновацій та розвитку інтернет-послуг.

ВИСНОВКИ

1. Технологічний глобалізм набув в останні десятиліття всеохоплюючого характеру та прискореної динаміки, спричинивши становлення у світових координатах постіндустріальної моделі економічного розвитку. Він характеризується провідною роллю науково-технологічних розробок й інноваційних технологій у забезпеченні високого конкурентного статусу держав на глобальних ринках. Становлення теоретичних засад процесів технологічної глобалізації бере свій початок ще з кінця XIX ст., коли у світовій економіці активно розгортається перша науково-технічна революція (1870-ті роки). Своєю чергою, друга науково-технічна революція, яка розгорнулася у 1950-1980-х роках створила усі необхідні організаційно-економічні й інституційні умови для набуття технологічним прогресом глобального характеру на основі нарощування транскордонного руху знань і технологій.

2. На найближчі десятиліття процеси технологічного глобалізму активно розвиватимуться під впливом поглиблення технологічного поділу праці, динамізації міжнародної спеціалізації та виробничого кооперування держав, стрімких лібералізаційних процесів у торговельній і валютно-фінансовій сферах, а також розбудови загальнопланетарних інформаційно-комунікаційних та транспортних інфраструктурних комплексів. На основі становлення техноглобалізму основну роль відігравало міждержавне науково-технологічне співробітництво, тоді як у міру його розвитку на масштаби і динаміку техноглобалізаційних процесів починає відігравати значно більша кількість чинників, синергетична дія яких визначила характер стратифікації держав і регіонів за показниками науково-технологічного й інноваційного розвитку у світових координатах.

3. Сучасні фактори розвитку техноглобалізаційних процесів в останні десятиліття суттєво прискорили його динаміку, породжуючи одночасно цілу низку проблем і суперечностей у науково-дослідній сфері. Останні практично

не піддаються контрольним заходам з боку національних урядів і міжнародної спільноти загалом. Виходячи з цього, ключовим стає питання щодо розроблення і впровадження на наднаціональному рівні ефективної системи глобального управління інноваційними процесами, здатними забезпечити їх високу динаміку та широке залучення відсталих країн до здобутків світового науково-технологічного прогресу.

4. Головним рушієм фундаментальних процесів постіндустріалізації міжнародної економічної системи є інноваційне підприємництво, яке за своєю економічною природою репрезентує специфічну модель пов'язаної з новаторством підприємницької діяльності, яка спрямовується на створення раніше не відомих нововведень (товарів, послуг, технологій, методів організації й управління виробництвом тощо) на основі використання традиційних факторів виробництва, або принципово нової їх комбінації з метою задоволення поточних і майбутніх потреб споживачів. Інноваційне підприємництво є головним драйвером структурної диверсифікації економік держав і регіонів, формування у їх структурі якісно нових секторів і підсистем з прискореним нагромадженням тут усезростаючих мас інвестиційного капіталу.

5. Інноваційна діяльність характеризується надзвичайно високим рівнем складності і комплексності, охоплюючи такі етапи як: фундаментальні і прикладні дослідження, технічні розробки і первинне опанування нововведень, а також промислове виготовлення новинок та їх подальше використання. При цьому кожен із зазначених етапів включає ще цілу низку стадій, послідовність яких власне й забезпечує системність інноваційної діяльності та її потужний вплив на динаміку макроекономічного зростання держав і регіонів. Залежно ж від ступеня удосконалення споживчих характеристик нових інновацій та сфер їх застосування, процес заміни «старих інновацій» новими може набувати як часткового, так і системного характеру. У такий спосіб відбувається завершення останнього етапу інноваційного процесу, а з ним – усього життєвого циклу тієї чи іншої інноваційної розробки.

6. Становлення і подальший розвиток інноваційного підприємництва, починаючи з другої половини ХХ ст. і дотепер, за своєю природою і рушійними силами відбивають закономірність і незворотний характер світового суспільного прогресу, обумовленого дією як економічних, так і політичних, науково-технологічних, соціальних і гуманітарних чинників. У своїй сукупності вони формують сприятливе середовище для генерування і масового впровадження у виробництві організаційно-економічних, продуктових та управлінських нововведень, здатних забезпечити неухильне підвищення продуктивності суспільної праці та генерування нових фінансових потоків. Інноваційне підприємництво репрезентує собою вищою мірою креативний процес, виступаючи одночасно матеріальним базисом фундаментальних процесів інноватизації національних економік держав та їх переведення на вищий рівень розвитку. Подібні його характеристики є закономірним результатом об'єктивних потреб підприємницьких структур щодо оперативного реагування на щонайменші зміни глобальної ринкової кон'юнктури, а отже – необхідності нарощування власних ринкових конкурентних переваг способом системного впровадження нововведень у виробничі і збутові процеси, організацію й управління виробничою діяльністю.

7. Інноваційне підприємництво, як специфічний винахідницький і творчий процес, не тільки докорінно трансформує технологічну та організаційно-економічну організацію виробничих процесів, але й справляє потужний вплив на глобальний економічний розвиток. Це набуває свого яскравого вираження як на рівні усіх структурних підсистем й елементів світового господарства, так і сформованих у його рамках глобальних вартісних ланцюгів. Попри те, що загальносвітове генерування інновацій відбувається на сьогодні переважно у системі сформованих багатонаціональними підприємствами інноваційних мереж, важливу роль відіграє й інноваційне підприємництво, репрезентоване науково-технічною діяльністю немонополізованих компаній малого і середнього бізнесу.

8. Інноваційне підприємництво за умов технологічної глобалізації справляє потужний вплив на світогосподарську систему, у докорінний спосіб трансформуючи виробничі, розподільчі, обмінні та споживчі відносини відповідно до дії провідних мегатрендів постіндустріальної моделі економічного розвитку. Подібного роду вплив детермінує становлення у глобальних координатах якісно нового технологічного способу виробництва та імплементації глибоких структурних зрушень у світовій науці, техніці і технологіях. Завдяки цьому глобальне суспільство динамічно крокує до формування своєї постеконічної моделі з таким її найголовнішим невід'ємним атрибутом як високий рівень конвергенції людської, інноваційної, інформаційної, знанневої й інтелектуальної форм глобального капіталу.

9. Малий інноваційний бізнес є основним джерелом нововведень та генератором нових ідей, формуючи усталені передумови до інноваційного розвитку національних економік. Мале підприємництво априорі є інноваційним за своєю природою в силу таких обставин як-от: висока інституційна гнучкість, мобільність та адаптивність у турбулентних умовах зовнішнього середовища; підвищена економічними та неекономічними факторами мотивація до інноваційної діяльності; креативна спеціалізація в економічній діяльності; нечисленний, але найчастіше висококваліфікований персонал; орієнтація для досягнення максимально можливого результату; здатність до ризику, висока продуктивність праці та відносно низькі витрати виробництва; висока віддача на одиницю фінансових вкладень у дослідження і розробки.

10. Інноваційна діяльність малого бізнесу реалізується на основі впровадження цілої низки інституційних моделей її організації, котрі в останні десятиліття демонструють свою високу науково-технологічну результативність. З-поміж них найбільшого поширення отримали: об'єднання в рамках малих інноваційних фірм колективів інноваторів, винахідників і учених; компанії-стартапи і спінофф-компанії; внутрішні венчури великих багатонаціональних корпорацій; проєктні бригади та тимчасові творчі

колективи. Зазначені інституційні моделі інноваційної діяльності компаній малого бізнесу відіграють вагомую роль у розвитку інноваційного підприємництва у багатьох державах світу. Відтак – усі національні уряди активно підтримують інноваційну діяльність даних компаній з метою використання усіх їх конкурентних переваг у забезпеченні високої динаміки науково-технічного прогресу своїх держав.

11. Розбудова національних та регіональних інноваційних систем значною мірою визначається наявністю та ступенем розвиненості інструментів державно-приватного партнерства як одного з потужних механізмів стимулювання інноваційного розвитку. Система партнерських відносин між державним та приватним секторами економіки репрезентує один з найважливіших структурних ланок теорії змішаної економіки. Механізми державно-приватного партнерства набувають особливої актуальності за умов розгортання фінансово-економічних криз, за яких приватні капіталовкладення суттєво скорочуються, а отже – державний сектор виступає як потужний стимулюючий чинник розвитку інноваційного підприємництва. У даному контексті держава є не тільки партнером, що володіє значними фінансовими ресурсами його підтримки, але й ефективним організатором, регулятором і замовником інноваційних взаємодій.

12. Державно-приватне партнерство у науково-технологічній та інноваційних сферах виступає потужним механізмом стимулювання та реалізації інноваційного потенціалу та є юридично оформленими рівноправними договірними відносинами між державою та бізнесом з метою реалізації суспільно-значимих інноваційних програм і проєктів. В інноваційній сфері державно-приватне партнерство виступає як сукупність організаційно-правових відносин, дій держави та приватного бізнесу, спрямованих на розбудову державами інноваційної економіки. Виходячи з цього, формування попиту на інновації з боку промислових підприємств унаслідок поліпшення інвестиційного клімату не буде ефективним без розбудови відповідної інноваційної інфраструктури. Тому державна

інноваційна політика в обов'язковому порядку має бути побудована як конвергентний і доповнюючий елемент державної інвестиційної політики, спрямованої на залучення масштабних інвестиційних капіталовкладень у програми і проєкти нарощування міжнародних конкурентних позицій національних економік на глобальних ринках.

13. Сучасний стан розвитку інноваційного підприємництва в Україні характеризується суперечливими тенденціями, які набувають свого вираження на рівні усіх ключових індикаторів розвитку інноваційних процесів – від кількості інноваційно активних промислових підприємств та витрат на інновації до обсягів реалізації інноваційної продукції; кількості промислових компаній, що впроваджують інновації; кількості упроваджених у виробництво нових технологічних процесів тощо. Непослідовність і суперечливість процесів ринкового реформування економіки України за період її державної незалежності справили украй деструктивний вплив на масштаби і структурну динаміку розвитку у нашій державі інноваційного підприємництва, обумовивши значне послаблення міжнародних конкурентних позицій України на глобальних ринках високотехнологічних товарів і послуг, а також у міжнародному науково-технологічному обміні.

14. Розвиток в Україні інноваційного підприємництва передбачає в якості обов'язкового компоненту впровадження системи організаційно-економічних, інституційних, фінансових, інформаційних й адміністративних заходів і механізмів, здатних в сукупності динамізувати процеси інноватизації національної економіки та забезпечити її переведення на вищий щабель розвитку. Досягнення цієї стратегічної мети лежить у площині впровадження комплексних заходів активізації венчурного фінансування інновацій, державної підтримки процесів технологічної кластеризації вітчизняної економіки, розширення доступу компаній малого і середнього бізнесу компаній до фондочних інструментів, кардинального реформування діяльності державних регуляторних інститутів та ін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A Study on R&D Tax Incentives. Final Report. Taxation Papers. – Working Paper N. 52-2014. – European Commission, November 2014.
2. Addressing challenges for high-growth companies. Summary and conclusions of the Europe INNOVA gazelles innovation panel. Europe INNOVA. 2020. Paper № 6.
3. Aghion P., Antonin C., Bunel S. The Power of Creative Destruction: Economic Upheaval and the Wealth of Nations. Cambridge, MA: Belknap Press, 2021.
4. Aleandri G. Lifelong Learning, Training and Education in Globalized Economic Systems: Analyses and Perspectives. Procedia – Social and Behavioral Sciences. Vol. 93, 21 October 2013. P. 1242-1248.
5. Altman E., Sabato G. Modelling Credit Risk for SMEs: Evidence from the U.S. Market. Abacus. 2007. №43 (3). P. 332-357.
6. Antoniuk L., Gernego I., Dyba V., Polishchuk Y., Sybirianska Y. Barriers and opportunities for hi-tech innovative small and medium enterprises development in the 4th industrial revolution era. Problems and Perspectives in Management. 2017. №15 (4). P. 100-113.
7. Archibugi D., Michie J. The Globalization of Technology Myths and Realities. Research Papers in Management Studies. 1993. N 18. P. 47-54.
8. Arora A. Cohen W., Walth J. The Acquisition and Commercialization of Invention in American Manufacturing: Incidence and Impact. NBER Working Paper No. 20264, Issued in June 2022.
9. Block F., Keller M. Where do innovations come from? Transformations in the U.S. National Innovation System, 1970-2006. Washington DC: The Information Technology and Innovation Foundation, July 2008.
10. Boroush M. Research and Development: U.S. Trends and International Comparisons. Science and Engineering Indicators. National Science Foundation,

2020. URL: <https://nces.nsf.gov/pubs/nsb20203/cross-national-comparisons-of-r-d-performance>

11. Boroush M., Guci L. Cross-National Comparisons of R&D Performance. Research and Development: U.S. Trends and International Comparisons // Science and Engineering Indicators. April 2022. National Science Foundation, 2022. URL: <https://nces.nsf.gov/pubs/nsb20225/cross-national-comparisons-of-r-d-performance> (table RD-6)

12. Brockova K., Rossokha V., Chaban V., Zos-Kior M., Hnatenko I., Rubezhanska V. Economic mechanism of optimizing the innovation investment program of the development of agro-industrial production. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development. 2021. Vol. 43. No. 1. P. 129-135.

13. Brown T. E. Innovation, entrepreneurship and culture : the interaction between technology, progress and economic growth / T. E. Brown, J. M. Ulijn. Cheltenham: Edward Elgar, 2004. 255 p.

14. Djokovic D., Souitaris V. Spinouts from academic institutions: A literature review with suggestions for further research. Journal of Technology Transfer. 2008. Vol. 33. P. 225-247.

15. Etzkowitz H. The triple helix: Industry, university, and government in innovation. Routledge. 2008.

16. European innovation scores for SME innovation in European countries 2022 (EU=100). Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/1246182/innovators-performance-score-europe/>

17. Fang L. Do clusters encourage innovation? A meta-analysis. J. Plan. Lit. 2015. Vol. 30. Issue 3. P. 239-260.

18. Fifteen Years of Academic Entrepreneurship in Italy: Evidence from the Taste Project. URL: https://www.researchgate.net/publication/284283369_Fifteen_Years_of_Academic_Entrepreneurship_in_Italy_Evidence_from_the_Taste_Project/figures?lo=1

19. GDP by type of expenditure and Value Added by kind of economic activity, total and shares, annual, 1970 – 2021. UNCTAD. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.asp>
20. Global Innovation Index 2023 Innovation in the face of uncertainty. WIPO, 2023. URL: <https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global-innovation-index-2023-16th-edition.pdf>
21. Global innovation index. URL: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>
22. Global Startup Ecosystem Index 2023. StartupBlink, 2023. URL: <https://www.startupblink.com/startupecosystemreport>
23. Guo D., Guo Y. Government-subsidized R & D and firm innovation: evidence from China. *Research Policy*. 2016. № 45 (6). P. 1129-1144.
24. Heilbroner R. L., Thurow L. *Economics Explained: Everything You Need to Know About How the Economy Works and Where It's Going* Paperback – May 5, 1998.
25. Humpert M. *The Globalization of Technology as a Challenge for National Innovation Systems*. Copenhagen: Campus, 1994.
26. Information technology (IT) spending forecast worldwide from 2012 to 2024, by segment (in billion U.S. dollars). Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/268938/global-it-spending-by-segment/>
27. Job Creation by Firm Age: Recent Trends in the United States. Kauffman Indicators of Entrepreneurship. October 2022. URL: <https://indicators.kauffman.org/wp-content/uploads/sites/2/2022/10/Entrepreneurial-Jobs-Indicators-National-Report-October-2022.pdf>
28. Kozhukhivska R., Parubok N., Petrenko N., Podzihun S., Udovenko I. Methods of assessment of efficiency of creating regional innovative clusters for dynamic development of economics. *Investment Management and Financial Innovations*. 2017. № 14 (3). P. 302-312.

29. Leading U.S. startup accelerators by investments as of July 2021. Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/1249900/leading-startup-accelerators-investments-usa/>

30. Maddison A. The West and the Rest in the World Economy: 1000-2030. Maddisonian and Malthusian interpretations. World Economics. Vol 9. No. 4, October – December 2008. P. 75-99.

31. Main statistical findings. Innovation in SME's and in large enterprises. Eurostat Statistics Explained. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Innovation_statistics&direction=prev&oldid=510391

32. Mitusch K. Gazelles-High-Growth Companies Final report. Task 4 / K. Mitusch, A. Schimke. 2020.

33. Number of investments made by startup accelerators in the United States as of July 2021. Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/1249900/leading-startup-accelerators-investments-usa/>

34. Number of patent applications worldwide from 1990 to 2021. Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/257610/number-of-patent-applications-worldwide/>

35. OECD Digital Economy Outlook 2020. OECD Publishing, Paris, 2021.

36. OECD R&D Tax Incentives Database, 2022 Edition. URL: [https://one.oecd.org/document/DSTI/STP/NESTI\(2023\)2/FINAL/en/pdf](https://one.oecd.org/document/DSTI/STP/NESTI(2023)2/FINAL/en/pdf)

37. OECD Science, Technology and Industry Outlook 1996. OECD, 1996.

38. Peck J. A. Remaking the Global Economy: Economic-Geographical Perspectives / Jamie A. Peck, Henry Wai-Chung Yeung. Sage Publications Ltd. 2020. August 21.

39. Percentage of startups founded from a university, or university project spin-off in selected European countries as of 2016*. Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/878922/startups-founded-from-universities-in-europe/>

40. Petrella R. Globalization of Technological Innovation. *Technology Analysis and Strategic Management Studies*. 1989. N 4. V. 1. P. 393-407.
41. R&D Tax Incentives: Evidence on design, incidence and impacts. OECD Science, Technology and Industry Policy Papers. OECD, 2016.
42. Ronstadt R. *Research and Development. Abroad by US Multinationals*, Praeger. New York: NY, 1977.
43. Small Business Research Programs: SBIR and STTR. Congressional Research Service. Congressional Research Service. Updated October 21, 2022. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R43695>
44. Swanson L. *Entrepreneurship and Innovation Toolkit*. Saskatoon: University of Saskatchewan, 2017. 158 p.
45. Szczygielski K., Grabowski W., Pamukcu T. Does government support for private innovation matter? Firm-level evidence from two catching-up countries. *Research Policy*. 2017. № 46 (1). P. 219-237.
46. Tax incentives for companies. Cedefop. URL: <https://www.cedefop.europa.eu/en/tools/financing-adult-learning-db/instrument-types/tax-incentive-companies>
47. Tax incentives for R&D and innovation. OECD. URL: <https://www.oecd.org/innovation/tax-incentives-rd-innovation/>
48. The 2021 EU RD Investment Scoreboard. JRC/DG RTD. European Commission, 2021.
49. *The Gold Book of Venture Capital Firms*. Kennedy Information. LLC. Fitzwilliam. New Hampshire, 2002.
50. The Largest Companies by Market Cap in 2023. URL: <https://www.fool.com/research/largest-companies-by-market-cap/>
51. Total information communication technology (ICT) market spending worldwide from 2016 to 2023 (in trillion U.S. dollars). Statista. The Statistic Portal. URL: <https://www.statista.com/statistics/946785/worldwide-ict-spending/>
52. World Bank Indicators. Structure of Output. Table 4.2. URL: wdi.worldbank.org/table/4.2

53. World Development Indicators. The World Bank. URL: <https://databank.worldbank.org/source/world-development-indicator>
54. Yudanov A. The second half modernization. *Expert*. 2011. №20.
55. Zaenchkovsky A. Prospects of non-ferrous metallurgy enterprises participation in industrial clusters. *Economic Annals – XXI*. 2018. №174 (11–12). P. 63-68.
56. Zos-Kior M., Hnatenko I., Isai O., Shtuler I., Samborskyi O., Rubezhanska V. Management of Efficiency of the Energy and Resource Saving Innovative Projects at the Processing Enterprises. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2020. Vol. 42. No. 4. P. 504-515.
57. Аслам А., Югстер Й., Хо Ц., Жомотт Ф., Осорио-Буитрон К., Пьяцца Р. Глобализация способствует распространению знаний и технологий между странами. Международный валютный фонд, 9 апреля 2018 г. URL: <https://www.imf.org/external/russian/np/blog/2018/040918br.pdf>
58. Бажал Ю. М. Економічна теорія технологічних змін. К.: Заповіт, 1996.
59. Гавриш О. М., Пильнова В. П., Пісковець О. В. Інноваційне підприємництво: сутність, значення та проблеми в сучасних умовах функціонування. *Економіка та держава*. 2020. №12. С. 109-113.
60. Гальцова О. Л. (ред.) Розвиток економіки України: трансформації та інновації. Том 1. Запоріжжя: Видавничий дім «Гельветика». 2017.
61. Геоелекономічні сценарії розвитку і Україна: монографія / М. З. Згуровський, Ю. М. Пахомов, А. С. Філіпенко та ін. К.: ВЦ «Академія», 2010.
62. Геращенко С. О., Чернобаєв В. В. Інституціональні чинники розвитку інноваційного підприємництва в Україні. *Економічний вісник*. 2020. №2. С. 30-36.
63. Глобальний ринок інтелектуальної власності: масштаби, структура, інститути: монографія / О. Ю. Біленький, Я. М. Столярчук, О. М. Галенко, В. М. Столярчук. К.: Фенікс, 2016.
64. Державна служба статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua

65. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 2 / Відп. ред. С. В. Мочерний. К.: Видавничий центр «Академія», 2000.
66. Жаворонок А., Марич А. Теоретичні основи розвитку інноваційного підприємництва у національній економіці. Економічний дискурс. 2021. №1 (4). С. 104-110.
67. Жаліло Я. Євроасоціація і нові можливості для розвитку малого бізнесу в Україні. Дзеркало тижня, 20 листопада 2015 р. URL: <http://gazeta.dt.ua/macrolevel/evroasociaciya-i-novi-mozhливosti-dlya-rozvitku-malogo-biznesu-v-ukrayini-.html>
68. Залізнюк В. П., Сафонік Н. П., Кая А. С. Сучасні тенденції інноваційної діяльності підприємств України у міжнародному економічному просторі. Економічний вісник. 2021. №4. С. 183-189.
69. Захаренкова Н. Б., Храмова Ю. В., Агапітова О. А., Гриценко Д. Д. Государственно-частное партнерство в инновационной деятельности. Инноватика. URL: <https://books.ifmo.ru/file/pdf/2904.pdf>
70. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку. Монографія. – Вінниця: УНІВЕРСУМ – Вінниця, 2008. 397с.
71. Инновационное развитие: проблемы и решения: монография. / Под ред. М. А. Эскиндарова, С. Н. Сильвестрова. – Издание второе, переработанное и дополненное. М., 2020.
72. Іванов Ю. Б. Оподаткування та інноваційна діяльність. Інновації: проблеми науки і практики: Монографія. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006.
73. Івченкова О. Ю., Крикуненко К. М. Інноваційне підприємництво як складова стратегії розвитку економіки України. Економічний вісник Донбасу № 3(53), 2018. С. 141-146.
74. Інституційні засади інноваційної економіки: міжнародний досвід та вітчизняна практика: Монографія / А. С. Аблов, О. С. Довгий, Л. П. Гальперіна та ін.; За заг. ред. В. Є. Новицького. К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005.
75. Інституціонально-інформаційна економіка / А. А. Чухно, П. М. Леоненко, П. І. Юхименко; за ред. А. А. Чухна. К.: Знання, 2010.

76. Іщук С. О., Созанський Л. Й. Порівняльна статистична оцінка інноваційної діяльності промислового сектору економіки України (регіональний розріз). Статистика України. 2022. №1. С. 47-58. URL: Doi:10.31767/su.1(96)2022.01.05

77. Кантільон Р. Эссе о природе торговли в общем плане / Мировая экономическая мысль. Сквозь призму веков: В 5 т. – Т. I. От зари цивилизации до капитализма / Отв. ред. Г. Г. Фетисов. – М : Мысль, 2004.

78. Касс М. Е. Формирование стратегии инновационного развития предприятия на основе управления нематериальными активами: монография. ННГАСУ, 2021.

79. Косович, Б. І., Поврозник, П. П. Розвиток інновацій в малому підприємстві. Економічний простір. 2021. №76. С. 74-78.

80. Кривов'язюк І. В. (ред.) Підприємництво як чинник розвитку інноваційної моделі економіки України та її регіонів. Київ: Видавничий дім «Кондор». 2020.

81. Кривов'язюк І. В. Інноваційна економіка. Київ: Кондор-Видавництво. 2016.

82. Кривов'язюк І. В. Розвиток інноваційного підприємництва в Україні та його вплив на позиції в глобальній економіці. Міжнародний науковий журнал «Грааль науки». 2021. №10. С. 57-61.

83. Кривов'язюк І. В., Пушкарчук І. М., Волинчук Ю. В. Проблеми впровадження інноваційної моделі високотехнологічного розвитку економіки України. Економічний форум. 2017. №2. С. 111-119.

84. Ложачевська О. М., Сафонова В. Є., Гнатенко І. А., Навроцька Т. А. Управління інноваційною економікою: стратегічні підходи до бізнес-процесів, кадрового менеджменту та конкурентоспроможності. Агросвіт. 2021. №(15). С. 14-19.

85. Любчич А. М. Стимулювання інновацій в державному секторі: зарубіжний досвід. Право та інновації. 2020. № 1 (29). С. 22-27.

86. Людвік І. І. Інноваційний розвиток України в умовах глобалізації економічного простору. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2022 р. №2 (125). С. 36-40.

87. Майорова Т. В. Інвестиційний податковий кредит як непрямий метод фінансування інноваційної діяльності. Економіка та держава. 2015. №2. С. 31-34.

88. Марченко О., Ткаченко В. Напрями податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Економіст. 2013. №1. С. 13-17.

89. Машталер О. В. Стан інновацій в Україні та їх вплив на позиції конкурентоспроможності в глобальній економіці. Інвестиції: практика та досвід. 2020. №24. С. 96-106.

90. Мельник Т. О. Державна підтримка малого і середнього підприємництва в Україні. Вісник Житомирського державного технічного університету. Серія «Економічні науки». 2015. №1 (71). С. 102-108.

91. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2022 році: науково-аналітична доповідь / Т. В. Писаренко, Т. К. Куранда та ін. К.: УкрІНТЕІ, 2023. 94 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2023/07/25/Nauk-analit.dopov.Naukova.ta.nauk-tekhn.diyaln.v.Ukr.2022-25.07.2023.pdf>

92. Поручник А. М. Інноваційний потенціал України та його реалізація в міжнародному науково-технічному співробітництві. Міжнародна економічна політика. 2004. №1. С. 94-121.

93. Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні: виклики воєнного часу: тези доп. XIV Міжнар. бізнес-форуму (Київ, 23 берез. 2023 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ : Держ. торг.-екон. ун-т, 2023. 197 с.

94. Радева М. М. Інноваційні концепти розвитку глобальної економіки. Причорноморські економічні студії. 2018. №36. С. 23-30.

95. Ресурси та моделі глобального економічного розвитку: монографія / [Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. М. Колот, Я. М. Столярчук, та ін.]; за

заг. ред. докторів екон. наук, професорів Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. К.: КНЕУ, 2011. 703 с.

96. Сари Г. Теоретические подходы к пониманию сущности глобализации. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2015. Вип. 3. С. 88-91.

97. Швиданенко Г. О., Теплюк М. А. Сучасні тренди розвитку інноваційного підприємництва. Економіка та держава. 2018. №5. С. 89-92.

98. Топ 5 ІТ-кластерів України. Ucluster, 14.04.2020 р. URL: <https://ucluster.org/blog/2020/04/top5-it-klasteriv-ukraini/>

Ім'я користувача:
Міжнародної економіки Черницька Тетяна

ID перевірки:
1015927753

Дата перевірки:
20.11.2023 22:30:53 EET

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
20.11.2023 22:38:08 EET

ID користувача:
100005722

Назва документа: КМР_Мошинський М.Р_Інноваційне підприємництво у парадигмі техноглобалізму

Кількість сторінок: 98 Кількість слів: 19958 Кількість символів: 160505 Розмір файлу: 1.87 MB ID файлу: 1015598127

3.93% Схожість

Найбільша схожість: 0.52% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1005398187)

3.05% Джерела з Інтернету	351	.....	Сторінка 100
2.35% Джерела з Бібліотеки	404	.....	Сторінка 104

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи 1

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

**ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ І
МЕНЕДЖМЕНТУ**

**«МІЖНАРОДНИЙ ВИМІР ВІДНОВЛЕННЯ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ»**

**КИЇВ
КНЕУ-2023**

—
УДК 339.9:338.246.88](477)(06)

Організаційний комітет:

Бурмака Микола Олексійович - к.е.н., доцент
Вінська Оксана Йосипівна – к.е.н., доцент
Галенко Оксана Миколаївна – д.е.н., професор
Козачок Тетяна Сергіївна – к.е.н., доцент
Максименко Анна Вікторівна - к.е.н., доцент
Олійник Вікторія Володимирівна - к.е.н., доцент
Поплюйко Андрій Миколайович – к.е.н., доцент
Прісняк Сергій Олександрович – старший викладач
Сандул Марія Станіславівна - к.е.н., доцент
Солодковський Юрій Мечиславович – к.е.н.,
доцент
Столярчук Ярослава Михайлівна - д.е.н.,
професор
Федірко Олександр Анатолійович – д.е.н., доцент
Циганкова Тетяна Михайлівна - д.е.н., професор
Черницька Тетяна Володимирівна - к.е.н., доцент
(Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана)

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у
збірнику.*

*Автори тез доповідей несуть відповідальність за
їхній зміст*

«Міжнародний вимір відновлення економіки України»: зб. матеріалів студентської наук.-практ. Інтернет-конф.[Електронний ресурс], 23 листопада 2023 р., м. Київ. – Київ: КНЕУ, 2023. – с.

ISBN

У збірнику подано тези доповідей студентів факультету міжнародної економіки і менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана **УДК 339.9:338.246.88](477)(06)**

Логвиненко Є.О.	108
Перспективи екологізації вітчизняної металургійної індустрії	
Тоцький Д.В.	113
Глобальні та регіональні фактори міграційної кризи в Європі	
Коваль Ю.О. , Швачка В.В.	115
Корпоративні фінансові стратегії в процесах злиття та поглинання у міжнародному бізнесі	
Нlaholiev Oleksii	118
Creative Economy As A Key Source Of Social Development	
Лисков О.І.	121
Механізми впливу глобалізації на трансформацію світової економіки	
Денсжкін Д.І.	125
Стратегічне партнерство України та Німеччини	
Костенко В. В.	128
Інтелектуальний ресурс глобального економічного розвитку	
Мошинський М.Р.	132
Технологічна кластеризація економіки України як пріоритетний напрям її повоєнної відбудови	
Арапова К.О.	135
Тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України	
Аршакян Р.Т.	138
The Main Directions Of Implementation Of The Policy Of International Financial Institutions For Ukraine During The War To Ensure The National Interests Of The Country	
Можна В.О.	142
Впровадження та розвиток принципів ESG як шлях до розширення партнерських програм з ЄС щодо фінансування відновлення економіки України	
Михальчук Д.В.	145
Сучасні тенденції формування та управління золотовалютних резервів України	
Свенціцький В.В.	148
Роль міжнародних партнерів у післявоєнній відбудові України	
Штабель С.О.	152
Глобальні тенденції розвитку ринку цифрових фінансових послуг	
Леута І.М.	155
Домінантні тенденції цифрового маркетингу провідних міжнародних компаній	
Грицутенко О.В.	158
Використання інноваційних технологій у сучасних міжнародних ланцюгах постачання паперу	
Плахотник О.В.	161
Необхідність і напрями регіональної диверсифікації українського експорту	
Стоколос О.Д.	163
Необхідність європейських інвестиційних проектів в Україні	
Гриценко К.О.	167
Транснаціональні компанії в глобальній економіці: комплексний огляд їх впливу та викликів	
Котик Є.В.	170
Міжнародна трудова міграція та її наслідки	

ТЕХНОЛОГІЧНА КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ЇЇ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ

Російсько-українська війна, яка розпочалась 24 лютого 2022 р., не тільки нанесла величезні збитки економіці нашої держави, але й відкриває одночасно якісно нові перспективи її технологічної модернізації у рамках повоєнної відбудови. Це ставить на порядок денний впровадження в Україні апробованих у міжнародній практиці механізмів та інструментів інноваційного підприємництва у контексті повоєнного відновлення національної економіки на науково-технічних засадах. Як свідчить міжнародний досвід, саме інноваційне підприємство за своєю економічною природою репрезентує специфічну модель пов'язаної з новаторством підприємницької діяльності, яка спрямовується на створення раніше не відомих нововведень (товарів, послуг, технологій, методів організації й управління виробництвом тощо) на основі використання традиційних факторів виробництва, або принципово нової їх комбінації з метою задоволення поточних і майбутніх потреб споживачів [2, с. 90].

Розбудова в Україні ефективної системи інноваційного підприємництва передбачає в якості пріоритетних заходів всебічну державну підтримку процесів технологічної кластеризації вітчизняної економіки. Нагадаємо, що станом на тепер на території нашої держави функціонує біля п'ятдесяти кластерів, котрі репрезентують різні сектори української економіки – туристично-рекреаційний, транспортний, логістичний тощо. Окрему групу становлять кластери інноваційної спеціалізації, котрі надають широкий спектр інформаційно-комунікаційних та бізнес-послуг, а також працюють у сфері зеленої енергетики та сталого розвитку.

Звернімо увагу на те, що результативна і масштабна технологічна кластеризація економіки України є неможливою без системного об'єднання зусиль державних інституцій та бізнес-структур у царині інвестування

інноваційних кластерних формувань з обов'язковим ухваленням на загальнонаціональному рівні концепції державно-приватного партнерства. Це передбачає впровадження цілої системи структурних заходів, зорієнтованих насамперед на розроблення й імплементацію національної стратегії розбудови інноваційних кластерних структур у стратегічно важливих для конкурентного розвитку нашої держави сферах науки і техніки (високі та інформаційно-комунікаційні технології, енергетика, біо- і нанотехнології, аграрний сектор, адитивне виробництво та ін.), а також надання безумовного державного пріоритету у їх матеріальній, фінансово-інвестиційній, консультаційній, інформаційній підтримці. Нагадаємо, що вже сьогодні у нашій державі функціонують 22 ІТ-кластери, котрі функціонують у Києві, Харкові, Львові, Дніпрі, Одесі, Тернополі, Конотопі, Сумах, Чернігові та інших українських містах. При цьому топ-5 найбільш активних вітчизняних ІТ-кластери нараховують майже 160 тис фахівців, що становить 85% їх загальної чисельності в Україні (табл. 1).

Таблиця 1

**Загальна кількість компаній та ІТ-спеціалістів,
зайнятих у топ-5 ІТ-кластерів України**

ІТ-кластер	Загальна кількість працівників ІТ-компаній, тис осіб	Загальна кількість ІТ-компаній, одиниць
Київський	76	1194
Харківський	31	500
Львівський	25	461
Дніпровський	16	378
Одеський	10	150
Усього	158	2683

Джерело: побудовано автором за даними [1].

Наступним напрямом технологічної кластеризації економіки України у повоєнний період є розвиток вітчизняного нормативно-правового середовища функціонування вітчизняних кластерних структур та поглиблення співробітництва у цій сфері органів державної влади, освітніх і наукових

закладів, громадських і неприбуткових організацій тощо. Особливої уваги заслуговують і такі напрями, як-от:

- розбудова партнерських мереж українських університетів, науково-дослідних лабораторій і центрів, інноваційних підрозділів вітчизняних бізнес-структур у форматі «потрійної спіралі»;

- цільова державна підтримка впровадження кластерних ініціатив, програм і проєктів способом надання цільового грантового фінансування, пільгового кредитування і розбудову платформ державної підтримки та державно-приватного партнерства;

- розроблення і впровадження освітніх програм і проєктів для українських закладів вищої освіти у сфері підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації професійних кадрів зі спеціалізацією у сфері організації й управління інноваційними мережевими структурами.

Підбиваючи підсумок, наголосимо на такому: розв'язання ключового питання щодо формування сприятливого середовища для розвитку в Україні інноваційного підприємництва вимагає синергетичного об'єднання зусиль державного і приватного секторів, громадських організацій і вітчизняних громадян населення у царині науково-технологічного трансферу, обміну знаннями й інформацією, комерціалізації інновацій та розвитку інтернет-послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Топ 5 ІТ-кластерів України. Ucluster, 14.04.2020 р. URL: <https://ucluster.org/blog/2020/04/top5-it-klasteriv-ukraini/>
2. Швиданенко Г. О., Теплюк М. А. Сучасні тренди розвитку інноваційного підприємництва. Економіка та держава. 2018. №5. С. 89-92.